

آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

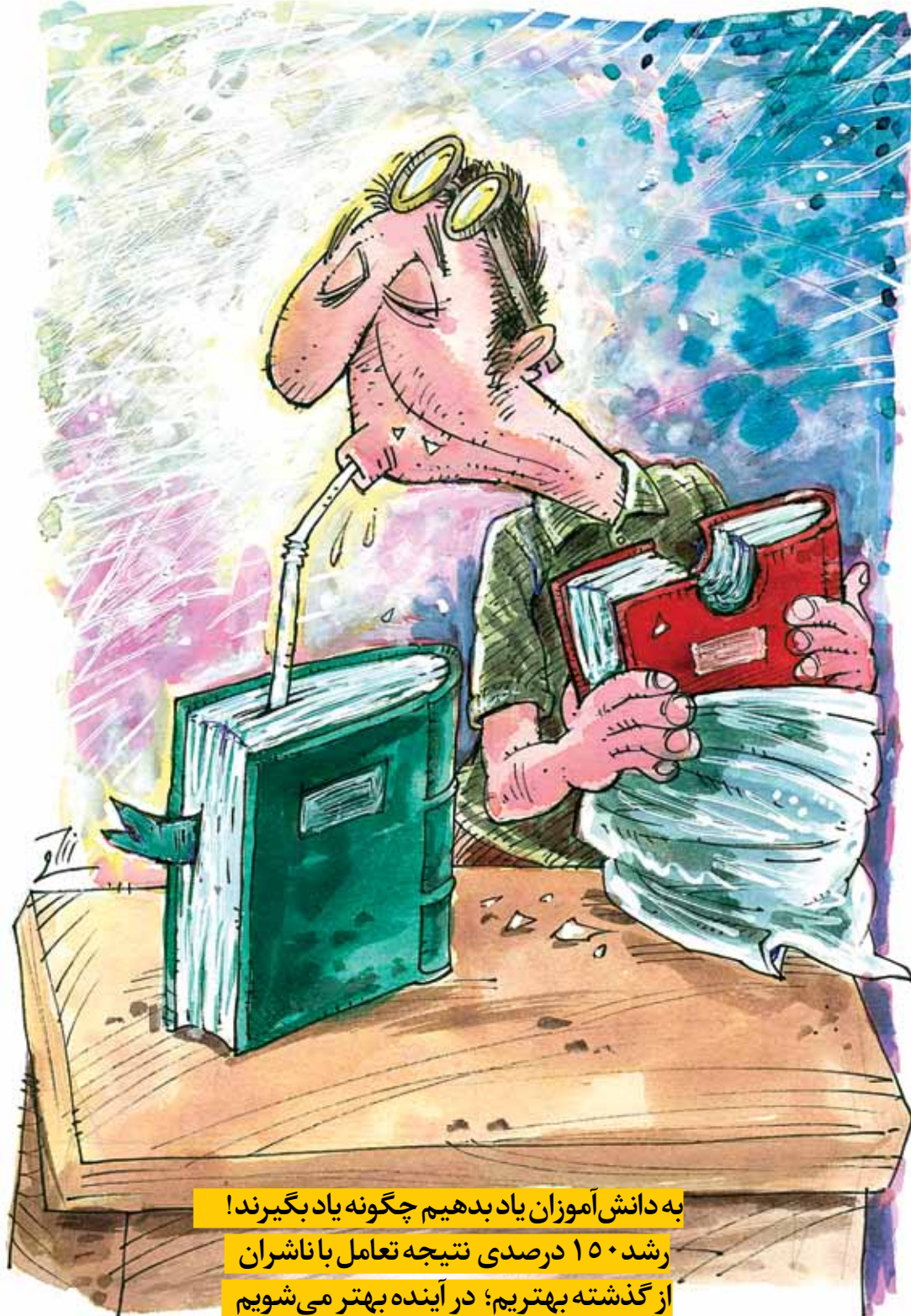
جوانه

شماره ۴۸

samanketab.roshdmag.ir

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی مواد و منابع آموزشی و تربیتی / تابستان ۱۳۹۴ / ۵۰ صفحه
برای ناشران، پدیدآورندگان، معلمان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی و پرورشی

شماره پیامک
۳۰۰۰۰۸۹۹۵۱۸

به دانش‌آموزان یاد بدهیم چگونه یاد بگیرند!

رشد ۱۵۰ درصدی نتیجه تعامل با ناشران

از گذشته بهتریم؛ در آینده بهتر می‌شویم

ISSN1735-4862

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

جوانه

۴۸

تابستان ۱۳۹۴ / ۵۰ صفحه
فصل‌نامه تخصصی سامان‌دهی
مواد و منابع آموزشی و تربیتی

مدیر مسئول: محمد ناصری
سر دبیر: فریبا کیا
شورای برنامه‌ریزی:
بهروز رضایی
دکتر محمود معافی
مهندس داوود نجف‌زاده
علاء نوری
محبتا... همتی
مدیر داخلی: معصومه شجاعی
ویراستار: جعفر ربانی
طراح گرافیک: عبدالحمید سیامک‌نژاد
کاریکاتوربست: سعید رزاقی
عکاس:
رضا بهرامی
اعظم لاریجانی
نشانی پستی دفتر مجله:
تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵
تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶
دورنما: ۸۸۳۰۶۰۷۱
پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵۱۸
وبگاه: samanketab.roshdmag.ir
پیام‌نگار: javaneh@roshdmag.ir

تعامل بی‌واسطه با مخاطب / سردبیر

کتاب‌نامه رشد مرجع تجهیز ۶۵۰۰ کلاس مناطق مرزی به کتاب‌خانه

فروشگاهی فقط برای کتاب‌های آموزشی و تربیتی مناسب (گزارش افتتاح فروشگاه پخش مدرسه) / امید خراسانی

رویکرد برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی با تأکید بر زبان آموزی / دکتر فریدون اکبری

به دانش‌آموزان یاد بدهیم چگونه یاد بگیرند! (دیدار داوران و کارشناسان کتاب‌های آموزشی علوم پایه با ناشران آموزشی) / محمد دشتی

رشد ۱۵۰ درصدی نتیجه تعامل با ناشران (در دیدار ناشران و پدیدآورندگان با مؤلفان کتاب‌های درسی فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش مطرح شد) گزارشگر: سمانه آزاد

کتاب‌نامه رشد در بوته نقد (در سرای اهل قلم کودکان و نوجوانان بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران) / ریحانه رفیعی

رویکرد نو: توجه به هر چهار مهارت زبانی به صورت هم‌زمان (کارگاه آموزشی - تبیینی رویکردهای نوین برنامه درسی در زبان انگلیسی) / گزارش: معصومه شجاعی

آهنگ تولید و کیفیت کتاب‌های دوره متوسطه در سه سال گذشته (بررسی کتاب‌های آموزشی و تربیتی دوره متوسطه در سال‌های ۹۰ تا ۹۲) / اشرف حمیدی

کتاب‌نامه‌های رشد در سال ۱۳۹۴ / طیبه الدوسی

از گذشته بهتریم؛ در آینده بهتر می‌شویم (گزارشی از نشست استانداردها و باید و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی علوم انسانی در بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران) / علی دشتی

با کودک خود بازی کنید و کتاب بنویسید (نقد کتاب) / ابراهیم اصلانی
روزی که همه مهربان شدند (نقد کتاب) / حمیدرضا داداشی

چند تألیفی (تاریخچه برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی در ایران) / مجتبی مقصودی

زبان مهم‌ترین عنصر فرهنگ / فریده نورمحمدی

تعامل بی واسطه با مخاطب

فریبا کیا

هر سال که از تشکیل دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی می‌گذرد تجربه‌ای گرانقدر بر داشته‌های پیشین ما افزوده می‌شود. حضور فعال‌تر و مبتکرانه در بیست‌وهشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، که در اردیبهشت‌ماه سال جاری در تهران برگزار شد، فرصتی بود تا با درایت و همراهی قدمی بلندتر برای همدلی و همکاری متقابل ملت و دولت و بخش غیردولتی با وزارت آموزش و پرورش برداشته شود. حضور مؤثر و پررنگ‌تر کارشناسان در نشست‌های علمی، آموزشی و آسیب‌شناسی و نقد کتابنامه‌های رشد و نشست‌ها در حوزه‌های گوناگون علمی، پیش‌بینی برنامه‌هایی برای آگاه‌سازی معلمان و تعامل با ناشران و مؤلفان از جمله این ابتکارات بود. ایجاد غرفه مستقل در بین غرفه‌های کتاب‌های آموزشی و تربیتی برای ایجاد فضای مناسب‌تر و همدلی، امکان‌سنجی، بسترسازی و آگاهی‌بخشی برای برگزاری اولین دوره جشنواره ویژه کتاب‌های قرآنی در سالن‌های ناشران عمومی و دعوت از ناشران برای ارسال کتاب‌های تولیدی در زمینه علوم قرآنی به سازمان، از دیگر برنامه‌های جدی این حوزه بود.

به هر حال خوش‌بختانه نمایشگاه امسال فرصت‌ذی‌قیمتی از تجربیات را برای آشنایی دقیق‌تر و بی‌واسطه مخاطبان کتاب‌های آموزشی و رفتار آن‌ها به سازمان منتقل کرد، دستاوردهایی که استمرار و بهبود آن‌ها دست‌مایه بهتری برای سال‌های آتی و برنامه‌های بعدی خواهد بود؛ نکته‌ای که معاون محترم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در مراسم اختتامیه این نشست‌ها به آن اشاره و از تعامل آموزش و پرورش با ناشران آموزشی ابراز رضایت و امیدواری کرد.

فرهنگ‌سازی و بهره‌گیری از منابع آموزشی و تربیتی استاندارد یکی از محورهایی است که سامان‌دهی در سال جاری آن را وجهه همت قرار داده است و آن را در این نمایشگاه و نیز با پیش‌بینی برنامه‌هایی، برای معلمان و اولیای دانش‌آموزان به اجرا درآورده، البته هنوز ظرفیت‌های زیادی در بخش‌های ستادی و استانی در این زمینه باقی مانده است. لذا دبیرخانه کتابنامه رشد امیدوار است با انعکاس بخشی از این تجربیات و دستاوردها که با حضور در نمایشگاه کتاب سال جاری حاصل شد، بتواند به این تعامل و همفکری کمک کند و از همه تولیدکنندگان و دست‌اندرکاران منابع آموزشی و تربیتی انتظار دارد که بیش از گذشته با مساعدت و حضور فعال‌تر، بسترهای مناسب را برای تولید منابع مناسب‌تر، آگاه‌سازی افکار عمومی و مخاطبان، ایجاد امکان برای نظارت و استانداردسازی منابع و رفع موانع موجود فراهم سازند.

به نظر می‌رسد این اقدامات و ابتکارات بتواند نگاه ناشران و مسئولان آموزش و پرورش به تولید منابع آموزشی و پرورشی تلطیف کند و به تقریب دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها بینجامد. بی‌شک استمرار و تقریب این دستاوردها به رفع بخش مهمی از موانع ساختاری و نگرشی بین این دو کمک خواهد کرد. نگاه ویژه و تأیید رئیس محترم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برای اقدامات و ابتکارات همکاران این حوزه در نمایشگاه، مایه دلگرمی و انگیزه مضاعف آن‌ها شده است. نکاتی که ایشان بر آن تأکید فرمودند از جمله «توسعه ارتباط با ناشران و جامعه نشر کشور و اطلاع‌رسانی از ملاک‌ها و نیازهای دستگاه تعلیم و تربیت و

به نظر می‌رسد این اقدامات و ابتکارات بتواند نگاه ناشران و مسئولان آموزش و پرورش به تولید منابع آموزشی و پرورشی تلطیف کند و به تقریب دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها بینجامد. بی‌شک استمرار و تقریب این دستاوردها به رفع بخش مهمی از موانع ساختاری و نگرشی بین این دو کمک خواهد کرد. نگاه ویژه و تأیید رئیس محترم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برای اقدامات و ابتکارات همکاران این حوزه در نمایشگاه، مایه دلگرمی و انگیزه مضاعف آن‌ها شده است. نکاتی که ایشان بر آن تأکید فرمودند از جمله «توسعه ارتباط با ناشران و جامعه نشر کشور و اطلاع‌رسانی از ملاک‌ها و نیازهای دستگاه تعلیم و تربیت و

با حضور معاونان فرهنگی وزارت آموزش و پرورش و ارشاد صورت گرفت:

کتابنامه رشد مرجع تجهیز ۶۵۰۰ کلاس مناطق مرزی به کتابخانه

کتابها نگاه مصرفی است و خوشحال می‌شویم از این کتابها آن قدر استفاده شود که سال بعد مجبور باشیم کتابهای تازه‌تری را برای این مدارس تهیه کنیم.

صالحی: به دنبال نقشه جامع کتابخوانی مدارس ایم

آقای سید عباس صالحی معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز طی سخنانی با بیان اهمیت نهادینه کردن فرهنگ کتابخوانی در مدارس گفت: کتابهای خریداری شده کاملاً با کارشناسی انتخاب شده‌اند و ما مطمئنیم این کتابها

نمایشی نیست و در مدارس از آنها استفاده خواهد شد. معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با اشاره به تعداد اندک فروشگاه‌های کتاب در کشور، افزود: ما نباید از ده‌ها هزار مدرسه که ویتیرینی گسترده برای معرفی و ارائه کتابها هستند، غفلت کنیم.

وی با مهم خواندن کتابخانه‌های مدرسه‌ای، ویژگی‌های مهم کتابخانه‌های کلاسی را برشمرد و دسترسی آسان‌تر، تناسب کتاب با سن و پایه تحصیلی دانش‌آموزان، حضور معلم در کلاس و برقراری ارتباط مناسب بین آموزش و کتابخوانی را از جمله این ویژگی‌ها دانست. صالحی ابراز امیدواری کرد با اجرای خوب این طرح، بتوان یک نقشه جامع کتابخوانی در مدارس طراحی کرد که در آن اجزای وزارت ارشاد و وزارت آموزش و پرورش در کنار هم دیده شوند. گفتنی است کتابهای خریداری شده از مجموعه کتابهای مناسبی انتخاب شده است که در چهار سال گذشته از سوی دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مناسب شناخته شده‌اند. ضمناً فهرستی از این کتابها، بر روی وبگاه سامان کتاب قرار داده شده است.

۲۲ تیر ماه سال جاری در دبیرستان شهیدمفتح منطقه ۱۱ تهران طرحی آغاز شد که قرار است طبق آن ۶۵۰۰ کتابخانه کلاسی مدارس ابتدایی، در استان‌های مرزی و کمتر برخوردار به کتاب تجهیز شود. مجموع بودجه اختصاص یافته به این کار رقمی معادل یک میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان است که نیمی از آن از سوی وزارت آموزش و پرورش و نیم دیگر از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تأمین خواهد شد.

در این مراسم حمیدرضا کفاش، معاون پرورشی و فرهنگی وزیر آموزش و پرورش و سید عباس صالحی معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و جمعی از چهره‌های فرهنگی و ناشران حضور داشتند.

کفاش: کتابها با کارشناسی دقیق گزینش شده‌اند

حمیدرضا کفاش، در سخنانی که به مناسبت آغاز این طرح ایراد کرد، کتابخانه‌های کلاسی را بهترین راه برای ترویج فرهنگ کتابخوانی دانست و حضور معلم را برای راهنمایی دانش‌آموزان از ویژگی‌های خوب این کتابخانه‌ها دانست.

وی با تأکید بر اینکه کتابها با کارشناسی انتخاب شده‌اند، افزود: همکاران ما در سازمان پژوهش، با کار دقیق کارشناسی کتابها را بر اساس برنامه درسی و پایه تحصیلی از اقیانوس بیکران کتابهای منتشر شده، دست‌چین و انتخاب کرده‌اند.

معاون پرورشی و فرهنگی وزیر آموزش و پرورش همچنین با اشاره به اجرای طرح در سه مرحله، گفت: اولین مرحله طرح امروز شروع می‌شود و دو مرحله دیگر نیز تا پایان سال اجرایی خواهد شد. وی افزود: توزیع این کتابها هم از مدارس عشایری کمتر برخوردار شروع شده که دسترسی آنها به کتاب کمتر است. آقای کفاش خاطر نشان کرد: نگاه من و آقای صالحی به این

گزارش افتتاح فروشگاه پخش مدرسه

فروشگاهی فقط برای کتاب‌های آموزشی و تربیتی مناسب

امید خراسانی

مدیرعامل انتشارات مدرسه و جمعی دیگر حضور داشتند. شعبه مرکزی این فروشگاه که در آن بیش از ۳۰۰۰ عنوان محصول عرضه می‌شود، در خیابان سپهبد قرنی، نرسیده به پل کریمخان زند، نبش کوچه شهید باقری قصرالدشتی واقع است. فروشگاه اینترنتی این مرکز نیز به نشانی www.enmadreseh.ir برای عموم علاقه‌مندان قابل دسترسی است. آنچه می‌خوانید گزارشی از این مراسم است.

دکتر علی اصغر فانی:

با پخش مدرسه، دسترسی به کتاب‌های مناسب آسان می‌شود

دکتر علی اصغر فانی، وزیر آموزش و پرورش، در آیین گشایش شعبه مرکزی «پخش مدرسه»، گفت: ما به عنوان مسئول تعلیم و تربیت کشور، این رسالت را در خودمان احساس کردیم تا با راه‌اندازی یک فروشگاه تخصصی، دسترسی به تولیدات آموزش و پرورش را آسان‌تر کنیم. آقای فانی افزود: همان‌گونه که اطلاع دارید، در آموزش و پرورش نهادهایی همچون کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان،

اشاره

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، به عنوان دستگاهی مؤثر در ساختار وزارت آموزش و پرورش، کوشیده است خصوصاً در ۱۵ سال گذشته از توان بخش خصوصی، بهره‌برداری و ناشران و پدیدآورندگان کتاب را به تولید کتاب‌های آموزشی و تربیتی مفید و مناسب برای دانش‌آموزان، معلمان، اولیا و کارشناسان تشویق کند.

این سازمان، طی مدت مذکور ۴۰ هزار عنوان کتاب را بررسی و قریب به ۱۸ هزار عنوان کتاب آموزشی و تربیتی مناسب را در قالب ۷۵ عنوان «کتاب‌نامه رشد» به دانش‌آموزان و معلمان دوره‌های پیش‌دبستان، ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم (در دو شاخه نظری و مهارتی) معرفی کرده است.

طراحی یک نظام مناسب برای پخش و توزیع کتاب‌های مناسب، حلقه‌ای بود که می‌توانست زنجیره تولید-مطالعه کتاب را کامل کند. از این رو، در اسفندماه سال ۱۳۹۳، «پخش مدرسه» در سازمان پژوهش شکل گرفت تا به یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های ناشران و متولیان این امر، پاسخ داده شود.

در مراسم راه‌اندازی این طرح که با حضور دکتر علی اصغر فانی، وزیر آموزش و پرورش صورت گرفت، حجت‌الاسلام دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان و دکتر حمیدرضا کفایش، معاونان وزیر، محمدناصری مدیرکل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، سید احمد حسینی،

این فروشگاه نیز قابل دسترسی است و می‌توان گفت این فروشگاه در آنجا شعبه دارد. مدارس نیز با سرانه‌هایی که در اختیارشان قرار می‌گیرد، می‌توانند از این فروشگاه کتاب خریداری کنند.

حجت‌الاسلام دکتر محمدیان: ایجاد باشگاه نویسندگان معلم در سال آینده

در ادامه این مراسم حجت‌الاسلام دکتر محمدیان، معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی اظهار داشت: سامان‌دهی

کتاب‌های آموزشی در این سازمان سابقه‌ای پانزده ساله دارد. این سازمان هر ساله در جشنواره کتاب رشد، با استفاده از داوران متخصص و کارشناس، کتاب‌های کمک‌آموزشی مناسب را انتخاب و علاوه بر تجلیل و حمایت از مؤلفان، عناوین کتاب‌های مفید و استاندارد را در کتاب‌نامه رشد، مجلات رشد و در انتهای کتاب‌های درسی برای اطلاع معلمان، دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها معرفی می‌کند. خوش‌بختانه اکنون شرایطی فراهم شده تا بتوانیم کتاب‌های منتخب را در این مرکز پخش به صورت متمرکز ارائه کنیم. در حقیقت ما داریم بعد از سامان‌دهی و مدیریت بخش برنامه‌ریزی و تولید کتاب‌های آموزشی، بخش توزیع و عرضه این کتاب‌ها را، که مهم‌ترین بخش آن برای تأمین کتاب‌های مورد نیاز مخاطبان و پاسخ‌گویی به انتظارات ناشران و مؤلفان این‌گونه کتاب‌هاست، راه‌اندازی می‌کنیم.

رئیس شورای سیاست‌گذاری منابع آموزشی و تربیتی افزود: من در همین جا به همه مؤلفان و ناشران و به‌خصوص معلمان مؤلف و نویسنده نوید می‌دهم که ان‌شاءالله سازمان از آثار علمی و فرهنگی آنان به‌صورت مستمر، گسترده و مؤثر حمایت خواهد کرد و این فرصت را ایجاد می‌کنیم که معلمان نویسنده و فرهنگیان که هنوز آثار آن‌ها چاپ نشده است، با حمایت انتشارات مدرسه آثار خود را به چاپ برسانند. امیدوارم بتوانیم در سال‌های آتی بسیاری از نویسندگان معلم را به جامعه معرفی کنیم.

محمدناصری: مخاطبان برای دسترسی به کتاب‌های آموزشی سردرگم نخواهند شد

محمد ناصرعی مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی از دیگر حاضران در این مراسم بود. وی

نیز در سخنانی کوتاه اظهار داشت: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی همه ساله، کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی را ارزیابی و با تطبیق آن‌ها با شاخص‌ها و ملاک‌های تولید و تدوین، کتاب‌هایی که امتیاز لازم را کسب کنند، در کتاب‌نامه رشد معرفی می‌کند. خوش‌بختانه اکنون، با افتتاح نخستین

انتشارات تربیت، انتشارات مدرسه و انجمن اولیا و مربیان به تولید و انتشار کتاب می‌پردازند. علاوه بر این ناشران خصوصی متعددی نیز در سراسر کشور وجود دارند که به تولید کتاب برای دانش‌آموزان مشغول‌اند که هر ساله از طریق جشنواره‌های که آموزش و پرورش برگزار می‌کند، این کتاب‌ها مورد ارزیابی و بررسی قرار می‌گیرد. این مرکزی که امروز افتتاح شده است با محوریت انتشارات مدرسه، به ارائه بسته‌های آموزشی مناسب از جمله کتاب و لوح فشرده آموزشی به دانش‌آموزان و مدارس سراسر کشور می‌پردازد.

بهره‌گیری از امکانات وسیع فضای مجازی

وزیر آموزش و پرورش درباره امکانات این فروشگاه اظهار داشت: نکته بسیار مهمی که امروز در این فروشگاه شاهد آن هستیم، امکان خرید آنلاین (برخط)، از طریق سامانه فروشگاه است که دانش‌آموزان و اولیا و مدارس می‌توانند از هر جای کشور، کتاب‌های مورد نظر خود را خریداری و از طریق پست یا روش‌های دیگر، آن‌ها را دریافت کنند.

من اطمینان دارم که این کار باعث ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی و رشد و توسعه مطالعه در میان دانش‌آموزان می‌شود؛ چرا که با استفاده از این سامانه، با کمترین زحمت می‌توان این خدمت را گسترش داد. امیدواریم با اطلاع‌رسانی این مجموعه، مردم، دانش‌آموزان، معلمان و مدارس ما بتوانند از این امکان بهره‌مند شوند. این مرکز و سامانه آنلاین آن، به معرفی و ارائه کتاب‌ها و لوازم کمک‌آموزشی مفید و هم‌راستا با اهداف تعلیم و تربیت می‌پردازد و با این کار به مراجعین خود کمک می‌کند تا انتخاب‌های راحت‌تر، مؤثرتر، مفیدتر و درست‌تری داشته باشند. بدیهی است این کار باعث افزایش مراجعان در استفاده از این خروجی‌ها و نیز رشد دانش و توسعه فرهنگ مطالعه خواهد شد.

انتشارات مدرسه در خدمت آموزش و پرورش

دکتر فانی با اشاره به طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در آموزش و پرورش گفت: برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی را چند سالی است که در وزارت آموزش و پرورش دنبال می‌کنیم که در واقع حمایتی از بخش غیردولتی برای تولید و انتشار کتاب‌های آموزشی است.

وی افزود: انتشارات مدرسه در خدمت آموزش و پرورش است و به همین دلیل مدیران مدارس از آن استفاده خواهند کرد. ما نیز در جلسات و گردهمایی‌های مدیران کل، به معرفی توانمندی‌های این مرکز خواهیم پرداخت تا آن‌ها بتوانند با اطلاعات بیشتری از این مجموعه و خدمات آن برای مدارس تابعه در استان‌ها استفاده کنند.

وزیر آموزش و پرورش همچنین افزود: ما خیلی به دنبال تأسیس شعبه‌های مشابه این فروشگاه نیستیم؛ زیرا هر جا اینترنت باشد،

این مرکز و سامانه
آنلاین آن، به معرفی
و ارائه کتاب‌ها و لوازم
کمک‌آموزشی مفید
و هم‌راستا با اهداف
تعلیم و تربیت می‌پردازد
و با این کار به مراجعین
خود کمک می‌کند تا
انتخاب‌های راحت‌تر،
مؤثرتر، مفیدتر و
درست‌تری داشته باشند

فروشگاه از سلسله فروشگاه‌های زنجیره‌ای پخش مدرسه، مکانی بسیار مناسب، مطمئن، قابل دسترس و گسترده در اختیار آموزش و پرورش و اهداف و سیاست‌های آن قرار گرفته است تا کتب کمک‌آموزشی استاندارد را معرفی و به خانواده‌ها ارائه نماید که به زودی به مرکزی برای معرفی و فروش کتب کمک‌آموزشی استاندارد تبدیل خواهد شد تا خانواده‌ها برای خرید کتاب‌های مورد نیازشان دچار سردرگمی نشوند. ضمناً مدیران نیز می‌توانند کتابخانه‌های مدرسه‌شان را به کتاب‌های کمک‌درسی تجهیز کنند. البته باید توجه داشت که خانواده‌ها هیچ‌گونه اجباری برای خرید کتاب‌های کمک‌درسی در کنار کتاب‌های درسی دانش‌آموزان ندارند.

سید احمد حسینی: امکان سفارش و خرید به صورت حضوری، آنلاین و تلفنی

سید احمد حسینی مدیرعامل مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان نیز در سخنانی گفت: علاوه بر افتتاح فروشگاه پخش مدرسه در تهران، سایت آنلاین فروشگاه مجازی نیز آغاز به کار و اقدام به عرضه کلیه تولیدات آموزشی و کمک‌آموزشی وزارت آموزش و پرورش از جمله تولیدات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، انتشارات تربیت، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، مجلات رشد، لوح‌های فشرده آموزشی و کمک‌آموزشی، کتاب‌های راهنمای معلم و کتاب‌های منتخب معاونت سامان‌دهی خواهد کرد.

وی با اشاره به اهمیت گردآوری همه ملزومات نرم‌افزاری وزارت آموزش و پرورش در یک مرکز تصریح کرد: از این پس کسانی که نیاز به این گونه اقلام داشته باشند می‌توانند با حضور در این فروشگاه یا مراجعه به سایت، نسبت به تهیه نیازمندی‌های خود اقدام نمایند و در گام بعدی هم توزیع تلفنی سفارشات در دستور کار ما قرار دارد.

دکتر محمود امانی طهرانی: پخش مدرسه موجب رونق کتاب‌های آموزشی می‌شود

محمود امانی طهرانی، مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری نیز راه‌اندازی پخش مدرسه را در رونق

کتاب‌های آموزشی مؤثر خواند.

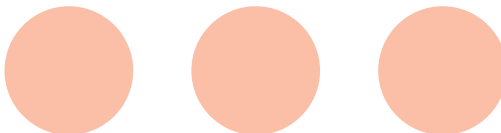
وی که در جمع داوران یازدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد سخن می‌گفت، با اشاره به اینکه فرایند آموزش شامل سه ضلع تولید، توزیع و فرهنگ‌سازی برای مصرف است، گفت: بخش تولید معمولاً فعال است و ناشران و تولیدکنندگان محصولات آموزشی به‌طور نسبی فعال‌اند و ما نیز هر سال میلیاردها تومان به بخش تولید کتاب و محصولات آموزشی تزریق می‌کنیم.

محمود امانی توزیع را ضلع دوم این مثلث خواند که در کشور ما مفقود یا ناقص است. وی تأکید کرد: نبود یک نظام توزیع و پخش مناسب که قادر باشد محصولات تولید شده را به‌طور مؤثر به

متقاضی برساند، عاملی است که اکثر ناشران کتاب‌های مناسب (و حتی تولیدکنندگان فیلم‌ها و نرم‌افزارهای آموزشی را) گلابه‌مند ساخته است. زمانی فضای مناسب برای آموزش ایجاد می‌شود، که هر سه ضلع این مثلث یکدیگر را پشتیبانی و تکمیل کنند. دکتر امانی با اشاره به راه‌اندازی پخش مدرسه گفت: خوش‌بختانه به تازگی یک نظام پخش فراگیر به نام «پخش مدرسه» تأسیس شده که با انتشارات مدرسه و پخش کتاب‌های انتشارات مدرسه متفاوت است و فعالیتی مستقل دارد. این موضوع کمک خواهد کرد که آثار به نحو شایسته‌ای در اختیار مخاطبان قرار گیرد و ضمناً باعث رونق اقتصاد کتاب‌های آموزشی و اقبال بیشتر ناشران برای تولید این کتاب‌ها خواهد شد.

مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی در مورد ضلع سوم این مثلث یعنی فرهنگ‌سازی برای مصرف نیز گفت: ما از سال آینده تحصیلی، در آغاز کتاب‌های درسی، پشتیبان‌های تولید شده برای هر کتاب، از جمله کتاب‌های آموزشی، فیلم‌ها، نرم‌افزارها و وبگاه‌ها را معرفی خواهیم کرد و نحوه استفاده از هر یک را توضیح خواهیم داد و تنها به ذکر فهرست کتاب‌های آموزشی بسنده نخواهیم کرد. امیدواریم با تکمیل اضلاع این مثلث، فضای بیرون از کلاس نیز تبدیل به یک کلاس درس بشود و کلاس صرفاً محلی برای گردآمدن و گفت‌وگو و پیدا کردن نقشه ادامه راه باشد و مدلی از آموزش و پرورش را دنبال کنیم که در آن علاوه بر دانش‌آموز و معلم، جامعه و خانواده نیز در یادگیری سهیم و درگیر شوند. این همان آرمانی است که ما سال‌ها تحت عنوان یادگیرنده مادام‌العمر و یادگیرنده فعال دنبال می‌کردیم.

- خوش‌بختانه به تازگی
- یک نظام پخش فراگیر
- به نام «پخش مدرسه»
- تأسیس شده که فعالیتی
- مستقل دارد. این
- موضوع کمک خواهد
- کرد که آثار به نحو
- شایسته‌ای در اختیار
- مخاطبان قرار گیرد و
- ضمناً باعث رونق اقتصاد
- کتاب‌های آموزشی و
- اقبال بیشتر ناشران برای
- تولید این کتاب‌ها خواهد
- شد

کارگاه آموزشی - تبیینی

رویکرد برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی با تأکید بر زبان آموزی

مدرس: دکتر فریدون اکبری

کنید. من با یکی از شگردهای زبان آموزی کارم را آغاز کردم و آن تکیه بر تصویر است. نخستین درگاه یادگیری و زبان آموزی، چشمان ماست.

آموزش زبان فارسی، مثل ترازو، دو کفه دارد. یک کفه مهارت‌های خوانداری یا شفاهی زبان و کفه دیگر کفه نمادهای خطی یا مکتوب و نوشتاری است. در این سال‌ها، از همان پایه اول، کتاب‌های ما این دو کفه را با خودش دارد؛ یعنی مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری.

از سال ۱۳۸۹، برای این دو دریچه، ما آگاهانه برنامه‌ریزی‌هایی کردیم. درس نخست کتاب اول دبستان، نگاره است که بنیان آن بر تقویت سواد دیداری استوار است؛ به زبان ساده‌تر از نگاره‌ها بنیان پیکره زبان آموزی با سنجه دو چشم شکل می‌گیرد. چشم چه می‌کند؟ فراخوانی ذهنی زبان آموز را مایه‌ور و سیراب می‌سازد. با یک تمثیل دیگر سخنم را ادامه می‌دهم. دنیای ذهن من و شما اقیانوس است. چونان دریایی است که جویباران و رودبارک‌هایی به سوی این اقیانوس روان می‌شوند. آن رودها و جویبارانی که جاری و زلال و گوارا به سمت دنیای مغز می‌ریزند چه هستند؟ ما برای پروردن این جویبارها و زایایی و گوارایی این رودها در آموزش رسمی برنامه می‌دهیم. یعنی برنامه‌ای آگاهانه برای پرورش اولاً سواد دیداری و ثانیاً سواد شنیداری. ما باورمان این است که چشم و گوش و اعضای حسی دیگر همه نیاز به تربیت دارند. اصلی‌ترین کارکردهای حوزه زبان آموزی ما بر دوش حواس پنج‌گانه استوار است. همان‌طور که علی‌بن عثمان هجویری در کتاب کشف‌المحجوب گفته است: «ای عزیز، خداوند در وجود ما پنج در نهاده است. در دیدن، در شنیدن، در پسوند (لمس، بساواپی)، در بوییدن، در چشیدن.» پایان جمله‌اش هم

سومین کارگاه آموزشی - تبیینی معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به تبیین رویکردهای برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی اختصاص داشت که در فضای بیست‌وهشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد. پیش از این رویکردهای نوین برنامه درسی ریاضی و علوم تجربی مورد بررسی قرار گرفته بود.

انتظار می‌رفت این کارگاه‌ها موجب شود ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی با رویکردهای برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی آشنا شوند و متقابلاً فرصتی برای شنیدن دغدغه‌ها و پرسش‌های مؤلفان این کتاب‌ها فراهم آید و در فضایی همدلانه به سؤالات و ابهامات آن‌ها پاسخ گفته شود.

دکتر فریدون اکبری شلدره، رئیس گروه زبان و ادب فارسی و ارزیاب محترم سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی اداره این برنامه را برعهده داشت.

به نام پروردگار پاک و مهربان. سلام بر شما دوستان عزیز. در اولین گام، دعوت می‌کنم که چند لحظه به این صفحه نگاه

جان سخن اوست. می‌گوید: «و این پنج، سپهسالاران عقل و علم‌اند».

دوستان عزیز، شما که در پهنه زبان‌آموزی کار می‌کنید، از این پنج سپهسالار عقل و علم چقدر بهره می‌گیرید؟ چقدر برنامه‌ریزی آگاهانه برای پروردن این پنج حس دارید؟ در برنامه‌ریزی درسی رسمی، تلاشمان این است که این دریچه‌های پنج‌گانه را بگشاییم. در حوزه گستره زبان‌آموزی ما چند کلیدواژه داریم که اگر به همه نرسیم، امروز دو سه تا را می‌گویم و باقی را به زمان دیگر می‌گذارم.

پهنا و گستره

پهنا و گستره زبان‌آموزی، همان دنیای مغزی هر زبان‌آموز است. به زبان دیگر، ما در کلاس زبان‌آموزی، خواسته یا ناخواسته، در حال پروردن دنیای مغزی زبان‌آموز هستیم. مغز کارخانه‌ای است که نیاز به مواد اولیه دارد. این تصویر را تماشا کنید. خوانش شما از این تصویر چیست؟ این تصویر، فشردۀ تمام حرف‌هایی است که من تا حالا گفتم. فرایند یاددهی - یادگیری، برفرایندهای مغزی و بر پایه کارکردهای دویاره مغز یعنی نیم‌کره چپ و نیم‌کره راست استوار است. اگر ما در کتاب، برای زبان‌آموز، نگاره و همراهش واژه آورده‌ایم، این مبتنی بر کارایی دویاره مغز است؛ تصویر و واژه، هر دو به ذهن مخابره می‌شوند؛ هم عکس برداری از پیکره کلی تصویر و هم نمودبرداری از ساختمان واژه.

ما دو رویکرد عام در حوزه زبان‌آموزی داریم: رویکرد سازه‌نگر یا جزئی‌بینی و رویکرد پیکره‌نگر یا کلی‌بینی، بر بنیان مبانی زبان‌شناختی و روان‌شناختی. ما چند سال است که زبان‌آموزی را (در آموزش نخستین نشانه‌های زبانی فارسی)، بر رویکرد پیکره‌نگر یا رویکرد کل‌بینی استوار کرده‌ایم. انسان در نخستین رویارویی با پدیده‌ها تصویری از کل آن را به ذهن می‌سپارد؛ این یعنی توجه به نگرش پیکره‌ای یا کل‌بینی انسان. به همین خاطر است که ما در کتاب درسی، نگاره و پیکره واژگانی را با هم درآمیخته‌ایم.

آموزگار که با نشان دادن تصویر از راه چشم، واژه را تلفظ می‌کند، دریچه‌های گوش زبان‌آموز به کار گرفته می‌شود؛ یعنی هم‌زمان بافت تصویری و بافت آوایی واژگان زبان به دنیای ذهن برده می‌شود. مؤلفان کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی باید هم‌زمان به هر دو جنبه توجه کنند. برخی از ناشران و مؤلفان، کتاب خود را از همان آغاز با رویکرد سازه‌نگر یا رویکرد جزئی‌بینی تدوین می‌کنند. به همین خاطر، ما مجبوریم آن را رد کنیم؛ چون جریانی وارونه با سمت و سوی رویکرد آموزشی کتاب درسی است.

وقتی این کتاب به دست خانواده‌ها می‌افتد، آن‌ها را دچار سردرگمی می‌کند. خانواده‌ها کتاب را به آموزگاران می‌رسانند و آن‌ها را هم دچار گم‌گشتگی می‌کنند که این درست است یا آن. ما همیشه تأکیدمان این است که مرجع، کتاب درسی است و بعد کارافزارهایی که هم‌سو با کتاب درسی و کتاب معلم است. بنابراین دوستان ناشر که زحمت می‌کشند، سرمایه‌گذاری می‌کنند و نیروهای علمی را در این بخش به کار می‌گیرند، لازم است با ما در جهت‌گیری کلی هم‌سخن باشند. یک‌صدایی در

رویکرد ضرورت برنامه است. مبانی برنامه نباید دستخوش تغییر شود.

رویکرد همان جهت‌گیری کلی است که مبتنی بر جهان‌بینی برنامه‌ریزی درسی است. من همیشه وقتی می‌خواهم رویکرد را تعریف کنم از این بیت مثنوی استفاده می‌کنم که می‌فرماید:

پیش چشم‌داشتی شیشه کبود

زین سبب عالم کبودت می‌نمود

بشکن این شیشه کبود زرد را

تا ببینی گرد را و مرد را

ما اگر بخواهیم تغییرات برنامه درسی را ببینیم، لازم است غبار آموخته‌های پیشین و غبار عادت‌ها را کنار بزنیم. بسیاری از اولیا زنگ می‌زنند و می‌گویند زمان ما خیلی خوب بود؛ الان خیلی بد شده است.

هرچه رفت از عمر، یاد آن به نیکی می‌کنند

چهره امروز در آینه فردا خوش است

بچه‌های امروز با غذای امروز پرورده می‌شوند. باید با توجه به نیازهای کودکان پیش برویم.

روش‌ها

در روش‌ها، شما به فراخور توش و توان علمی خودتان و تجربه‌ها و یافته‌ها می‌توانید دانش‌هایی را به کار بگیرید. ما گفتیم در گام نخست زبان‌آموزی، تمام تأکید ما بر نگارش پیکره‌ای است. حالا در روش آموزش، به تعداد آموزگاران ما می‌توانیم روش داشته باشیم. اینجا هیچ محدودیتی نداریم. البته برخی از روش‌ها با برخی از آموزه‌ها هم‌خوانی و هم‌سازی نیکوتری دارند و آموزش را کارا و مؤثرتر می‌سازند. آن پنج دریچه یادگیری - حس‌های پنج‌گانه - به طور خداداد در وجود هر زبان‌آموزی هست؛ منتها آموزش ما بیشتر بر دو دریچه چشم و گوش استوار بوده است: خواندن و نوشتن.

ما تأکید می‌کنیم در حوزه‌های خوانداری زبان یا حوزه شفاهی دو چیز گرانیگاه برنامه زبان ماست: اول توجه به پاره‌مهارت‌های خوانداری.

کسانی که می‌خواهند کتاب آموزشی یا نرم‌افزار تولید کنند باید به این توجه کنند. در قلمرو مهارت‌های خوانداری یکی از بنیان‌های ما توجه به پاره مهارت‌ها، یا ریزمهارت‌ها و خرده مهارت‌های زبانی یعنی لحن، تکیه، مکث، درنگ، کشش، گسست، فراز، فرود آوایی است. اگر نرم‌افزارهایی یا لوح‌های فشردۀ گویا می‌خواهند تولید کنند، باید به این‌ها توجه کنند.

ما معتقدیم متن، یک چیز بی‌روح و بی‌جان است؛ ولی شما با خوانش نیکو به آن روح و جان می‌دمید. خوانش شما اگر درست و رهوار باشد، نیاز به معنا کردن متن نیست. ما پرهیز می‌دهیم همکاران خودمان را که متن‌ها را معنا نکنند؛ و گرنه دانش‌آموز در کلاس تبدیل به میرزابنویس می‌شود. بگذارید ذهن خودشان به کار بیفتد. هر زبان‌آموزی، بی‌هیچ گمان از آنچه می‌بیند و می‌شنود برداشتی دارد که پیداست با برداشت من و شما یکسان

ما همیشه تأکیدمان

این است که مرجع،

کتاب درسی است و بعد

کارافزارهایی که با کتاب

درسی و کتاب معلم

هم‌سو است

نخواهد بود.

دومین نکته‌ای که در قلمرو مهارت‌های خوانداری باید به آن توجه کرد، تأکید بر درک خوانداری است. دوستان بزرگوارم، اگر می‌خواهید کتاب آموزشی تدوین کنید، فعالیت‌های ویژه‌ای را هم برای درک متن طراحی کنید.

این که بگوییم فلان کتاب نوشته که بود یا فلان شعر از که بود، یا در این نگاره چه می‌بینید، این‌ها لایه‌های آشکار و کم‌عمق درک متن است. باید سؤال‌های درک متن، تلنگرهایی به ذهن زبان‌آموز بزند که ذهن او به ژرفای متن نزدیک شود. امروزه بین معنایی و معناسازی تفاوت قائل‌ایم. برای معنایی ارزش کمی قائل‌ایم؛ به همین دلیل می‌گوییم شما معنا نکنید؛ بلکه برای معناسازی به ذهن‌ها فرصت بدهید. اگر فرصت بدهید، ذهن‌ها معناسازی خواهند کرد.

مهارت‌های نوشتاری

مهارت‌های نوشتاری در حقیقت پیچیده‌ترین مهارت زبان‌آموزی ماست. در بخش‌های خوانداری، ما شنیدن و سخن گفتن را به طور طبیعی از جامعه فرامی‌گیریم. این فرایند پیش از آموزش رسمی و مدرسه‌ای انجام می‌گیرد؛ اما

آموزش نوشتن، چون بر بنیان قراردادهای اهل زبان استوار است، دشواری‌ها و پیچش‌هایی دارد که ممکن است هنوز هم و در این سن و سال، من واژه‌ای بگویم و شما آن را ناروا بنویسید.

چرا؟ برای این که لغزشگاه‌های این بخش بسیار است. در این بخش ما - از اول دبستان تا دوره پیش‌دانشگاهی - می‌خواهیم نوشتن را از خط‌خطی کردن برسائیم به انشا. از خط‌خطی کردن‌ها قرار است انشا در بیاوریم. این فرایند زبان‌آموزی در قلمرو نوشتاری است. در پهنه خوانداری زبان‌آموز باید متن را رهوار بخواند. اصل خلاقیت نوشتاری، و انشا، فرجام برنامه ماست. اعضای من چشم من است!

من بر این باور نیستم که چشم فقط این دو عضوی هستند که در صورت شما قرار دارند. نه، دست‌ها هم می‌توانند چشم باشند. یعنی کاری را بکنند که دو چشم می‌کند. اگر باور نمی‌کنید، چشم‌هایتان را ببندید و به سویی بروید. دست‌ها همان تصویرسازی را ذهن برای شما خواهند کرد. کارخانه ذهن نیاز به حواس دارد که ما مواد را از راه همین حواس می‌گیریم نه از چیز دیگر. چشم بعدی، حس بساوازی است؛ چشم بعد حس چشایی. امام‌علی(ع) در نهج‌البلاغه این سخن را به قشنگی و فشرده‌گی بیان کرده است: القب مصحف‌البصر؛ معنی این جمله را من و شما بارها شنیده‌ایم:

ز دست دیده و دل هر دو فریاد
که هر چه دیده بیند دل کند یاد

عناصر پیرایه‌بانی

مقصود من از عناصر پیرایه‌بانی، این‌نگاهی است که من می‌چرخانم بر سر شما یا نگاهی است که شما به من دارید؛

گردن‌های آویخته شما هر کدام پیامی را به من می‌دهند و حالات چهره و حرکات بدن من پیامی از این سو به شما می‌آورد. چقدر ما از عناصر پیرایه‌بانی در آموزش بهره می‌گیریم؟ نوع نگاه و سهم هر مخاطب از نگاه و توجه من و حتی لحن کلام من در سخن با شما...

عناصر پیرایه‌بانی، خانی کارا در آموزش است؛ شاید ما نبینیم و ندانیم، اما این عناصر اثرگذارند. گاهی بیش از آنچه می‌پنداریم، اثر می‌گذارند. گاهی عبور من از کنار میز شما و درنگ کردن من بر روی دفتر شما، می‌تواند بار آموزشی داشته باشد. همه این‌ها را از نظر علمی بارها شنیده‌اید و با آن‌ها آشنا هستید. در آمیختن تعلیم و تربیت با پهنای وجودی انسان. انسان وجودی تک‌ساختی نیست. دارای اضلاع وجودی است و ساحت‌هایی دارد. بهره‌گیری از همه حوزه‌های روان‌شناختی و یادگیری.

نه تنها چشم جاسوس جمال است

که راه گوش هم راه خیال است
پیوند این دو تا با هم نشان می‌دهد که در واقع با هم یک تصویر واحد برای ما می‌سازند و بیان می‌کنند. یعنی به نوعی بیان، بینایی است و بینایی هم نوعی بیان است.

ما امروز با تمام یافته‌های روان‌شناسی و زبان‌شناسی و یافته‌های دیگر این حرف را زدیم. اما این بیت از وحشی بافقی (شاعر قرن دهم هجری) است که قبل از او هم جامی در قرن نهم شبیه همین سخن را گفته است.

بسیاری از آموزه‌هایی که ما امروز به نام دیگران و از سرزمین‌های دیگر نقل می‌کنیم، رگ و ریشه‌اش از فرهنگ خود ماست و ما کمتر سراغ این‌ها می‌رویم.

در متون ما بنیان‌های این حرف‌های علمی بوده و هست. منتها باید با چراغ به سراغ این‌ها برویم: «گفتا تو با چراغ بیا تا ببینی‌ام». باید در قلمرو فرهنگ و ادب خودمان با بصیرت حرکت کنیم، من از برگزارکنندگان‌ی که چنین مجالی ایجاد کردند، به ویژه خانم کیا، دوستان ارجمند سازمان پژوهش و همه کسانی که به این نشست سامان دادند، تشکر و قدردانی می‌کنم. اما عذرخواهی می‌کنم از این که این مکان، تا حدودی شاید مناسب این بحث نبود.

انشاءالله ما در نشست‌های دیگری در سازمان پژوهش، در خدمت شما باشیم. و مطمئن باشید برای چنین بحث و گفت‌وگوهایی گوش‌های شنوا هست؛ چون کتاب درسی جایگاه مهمی دارد و شاید تنها کتابی است که بعد از قرآن کریم، وارد هر خانه‌ای در ایران می‌شود. این کم‌فضیلتی نیست. کتاب درسی ارجمند است و آستانه درک و فهم و یادگیری هر سرزمینی هم بر بنیان کتاب‌های درسی‌اش استوار است. لذا باید همه ما دست به دست هم بدهیم تا از این که هستیم یک گام به سمت بهتر شدن حرکت کنیم.

خانم هوازین (از نشر گلوآزه): ناشران مختلفی زمینه تألیف کتاب‌های کار و تمرین زبان فارسی کار کردند؛ حالا بعضی‌ها به عنوان کار و تمرین، بعضی با عنوان املا، بعضی‌ها با عنوان دیکته و بعضی با عنوان روان‌خوانی. همچنان که شما فرمودید قسمت مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتن دو بخش جدا از هم است که برخی از ناشران روی دو تا بخش تألیفاتی

داشتند. می‌خواستیم ببینیم رویکرد کل‌نگر شما روی تألیف این نوع کتاب‌ها چه‌طور است و آیا واقعا درست است و چه تمایلی وجود دارد و بر چه مبنایی تألیف می‌شود؟

احدزاده (نشر گلوآژه): آیا این رویکردی که درباره زبان‌آموزی گفتید، وقتی به دوره متوسطه دوم هم می‌رسد، به همین نحو وجود دارد؟

دکتر اکبری: پرسش اول مربوط می‌شود به چگونگی سازمان‌دهی محتوا. در سازمان‌دهی محتوا، شما اگر رویکرد تلفیقی داشته باشید می‌توانید آموزه‌های زبانی را یکجا گرد بیاورید. البته اگر توان کار و مهارت تلفیق درست را داشته باشید؛ و گرنه پهنه‌ها را جدا می‌کنید.

ما تأکیدمان بر این است که در حوزه زبان‌آموزی توازن و تفاوت این دو کفه را حفظ کنیم. چرا؟ چون در آمیختن این‌ها در آموزش، آموزگار را هم سردرگم می‌کند؛ یعنی تکلیف را نمی‌داند که مثلاً برای تقویت مهارت‌های شفاهی چه باید بکند؛ یا برای پرورش مهارت‌های کتبی چه شیوه‌ها و شگردهایی را باید به کار ببرد؟

اگرچه در حوزه زبان‌آموزی، عملاً، وقتی من دارم سخن می‌گویم، گوش من و چشم‌های من هم‌زمان دارند با شما ارتباط برقرار می‌کند (آمیزه‌ای از کارکرد همه‌سویه دنیای مغز)؛ ولی در آموزش بهتر است سمت و سوی آموزه‌های ما طبقه‌بندی علمی داشته باشد. ما بر همین اساس، با توجه به تجربه ۹۰ ساله گذشته کشور، مینا را بر این قرار دادیم که قلمرو مهارت‌ها را از هم تفکیک کنیم؛ ما برای پرورش زبان در قلمرو مهارت‌های آوایی و شفاهی زبان برنامه داریم و در کتاب مهارت‌های نوشتاری، تمام آنچه را که گفتیم و گفتند و خواندید و شنیدیم باید تبدیلش کنیم به انشا.

پاسخ سؤال دوم فقط یک چیز است: حرکت ما از زبان به ادبیات است؛ یعنی از پایه اول دبستان پلکانی بالا می‌رویم تا پله دوازدهم؛ ابتدا کفه ترازوی زبان سنگین و وزن ادبیات کمتر

است؛ اما هرچه بالاتر می‌روید بر بار ادبی آموزه‌ها افزوده می‌شود. در پیش‌دانشگاهی کفه ترازوی محتوا به سمت ادبیات، گرایان است؛ حال آن‌که در اول دبستان، بار محتوای آموزه‌های ما به سمت زبان‌آموزی است؛ یعنی هرچه هست در خدمت زبان‌آموزی است. چیز دیگری نیست. بنابراین اگر آن‌جا شعری آوردیم، هدف فقط پرورش گوش کردن و خوب شنیدن و تقویت سواد شنیداری است.

سؤال: وجود کتاب زبان فارسی در دوره متوسطه دوم، نشانه آن نیست که ما همچنان به بحث زبان‌آموزی و مباحث دستوری تا پیش‌دانشگاهی ادامه می‌دهیم؟ چون زبان فارسی که دیگر بحث ادبیات ندارد؛ بیشتر به بحث دستور زبان و نگارش می‌پردازد.

دکتر اکبری: من عرض کردم که یکی از اصول برنامه، حرکت از زبان به سمت ادبیات است.

باید توجه کنیم هرچه بالاتر می‌رویم، بار ادبی و شاخه‌های تخصصی هم آشکار می‌شود. تا پایه نهم که آموزش عمومی ماست، این دو کفه ترازو، یعنی مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری، با هم بالا می‌روند. مثلاً کتاب فارسی هفتم و هشتم داریم و آموزش مهارت‌های نوشتاری یعنی همان کتاب انشای قدیم. اما به دبیرستان یا متوسطه دوره دوم که می‌رویم، نگاه تخصصی آشکار می‌شود. بنابراین کنار کتاب فارسی، تاریخ ادبیات هست، آرایه‌های ادبی هست، عروض هست، نثر ادبی هست و نقد ادبی هست. این‌ها دیگر نگاه‌های کاملاً تخصصی است که با توجه به افزوده شدن به پهنای ادبی برنامه، موجودیت پیدا می‌کنند.

آقای وحید تمنا: به نظر می‌رسد لازم است این جلسات ادامه یابد و درباره برخی برداشتهای متفاوتی که داریم بیشتر صحبت کنیم.

در این مدت ناشرانی مثل قدیانی، گاج، افق، گلوآژه، فردین، مبتکران و کاگو بیشترین سهم کتاب‌های آموزشی را در زبان‌آموزی داشتند

کارگاه تبیین رویکردهای زبان‌آموزی در یک نگاه

- تعداد شرکت‌کنندگان: ۴۲ نفر
- بیشترین شرکت‌کننده: انتشارات قلمچی با ۱۴ نماینده
- تعداد برگه‌های تکمیل شده: ۱۳ برگه

چکیده نتایج نظرسنجی نشست

میزان موفقیت نشست در تبیین اهداف و رویکردهای درس زبان‌آموزی: خیلی زیاد (۱)، زیاد (۴)، متوسط (۳)، کم (۳)، خیلی کم (۲)

میزان موفقیت در رفع ابهامات: خیلی زیاد (۱)، زیاد (۴)، متوسط (۴)، کم (۲)، خیلی کم (۲)

میزان علاقه‌مندی برای تداوم نشست در زمان‌های دیگر: خیلی زیاد (۲)، زیاد (۷)، کم (۲)، خیلی کم (۱)

درباره شیوه مطلوب برگزاری جلسات: پرسش و پاسخ (۸ نفر)، میزگرد (۴)، سخنرانی و پرسش و پاسخ (۱)

درباره فاصله زمانی مطلوب نشست‌های احتمالی مشابه: دو ماه یک‌بار (۵)، سه ماه یک‌بار (۵)، سالی یک‌بار (۲)

ارزیابی کلی از میزان موفقیت نشست: خیلی زیاد (۲)، زیاد (۳)، متوسط (۱)، کم (۵)، خیلی کم (۱)

اولویت موضوع برای کارگاه بعدی: تفکر و سبک زندگی (۸)، علوم پایه (۲)، پیش‌دبستان (۱)

نقطه قوت

دعوت از مدیر گروه

نقاط ضعف

پراکندگی و پیچیدگی سخن (۴)، فضای نامناسب (۲)، یک سوبه‌نگری سخنران (۱)

دیدار داوران و کارشناسان کتاب‌های آموزشی
علوم پایه با ناشران آموزشی

به دانش آموزان یاد بدهیم چگونه یاد بگیرند!

محمددشتی

جلسه: ما امروز با شما مهمانان عزیز در خصوص چگونگی و نحوه ارزیابی کتاب‌های آموزشی در گروه علوم پایه و خصوصاً کتاب‌های ریاضی، فیزیک، زیست‌شناسی و علوم تجربی در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی گفت‌وگو خواهیم کرد و فرایند بررسی کتاب‌ها و نحوه ارزیابی و ملاک‌های داوری را توضیح خواهیم داد. ابتدا من از همکارانم درخواست می‌کنم توضیحات کوتاهی را خدمت شما عزیزان ارائه کنند و در ادامه اگر پرسشی باشد، پاسخ‌گو خواهیم بود.

احمد احمدی (کارشناس فیزیک): شاید مهم‌ترین سؤالی که همه برنامه‌ریزان درسی کشورهای مختلف و همه آنانی که در این عرصه کار می‌کنند، از خود می‌پرسند این باشد که نیازهای دانش‌آموزان ما به‌عنوان شهروندان جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنیم چیست. امروزه تشخیص دقیق نیازهای دانش‌آموزان با توجه به تغییرات وسیع و سریعی که در حال انجام است، عملاً امکان‌پذیر نیست و اگر چنین فرضی درست باشد، نمی‌توانیم نیازهای دانش‌آموزان را در علوم پایه نیز به‌درستی تشخیص دهیم. به همین دلیل برنامه‌ریزان درسی تلاش می‌کنند در برنامه‌های خود به این تغییرات توجه کنند تا همخوانی لازم بین نیازهای روز دانش‌آموز و منابعی که تهیه

گفت‌وگو و تبادل نظر میان پدیدآورندگان و ناشران کتاب‌های آموزشی از یک‌سو و داوران و گروه‌های ارزیاب کتاب‌های آموزشی از سوی دیگر، برای هر دو گروه مفید است. گروه نخست با نگاه حاکم بر معیارها و شاخص‌های ارزیابی و داوری کتاب‌های آموزشی آشنا می‌شوند و گروه دوم نیز از نزدیک در جریان دغدغه‌ها و ابهامات احتمالی ناشران و مؤلفان آموزشی و دیگر علاقه‌مندان این حوزه قرار می‌گیرند.

نشست «استانداردها و باید و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی علوم پایه» که روز دوشنبه ۲۱ اردیبهشت‌ماه سال جاری در سالن نشست‌های علمی - آموزشی ناشران آموزشی بیست‌وهشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد، پاسخی به این نیاز دوسویه بود.

در این نشست دکتر خسرو داودی کارشناس ریاضی، احمد احمدی کارشناس فیزیک، مریم انصاری کارشناس زیست‌شناسی، بتول فرنوش، کارشناس علوم تجربی و فریبا کیا معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و جمعی از مؤلفان، ناشران و معلمان علاقه‌مند حضور داشتند. آنچه می‌خوانید گزارشی خلاصه شده از این نشست است.

خسرو داودی (کارشناس ریاضی و مسئول اداره

و ارائه می‌شود حفظ شود. معنی این حرف این است که تنها برنامه ثابتی که وجود دارد، تغییر است و ما باید دانش‌آموزان را برای این شرایط دائماً در حال تغییر آماده کنیم. پس دانش پایه، باید با اصول در حال تغییر هماهنگ شود تا این آموزش‌ها بتواند عملاً مورد استفاده دانش‌آموز قرار گیرد. به‌طور مثال، تغییراتی که در سال‌های اخیر در تکنولوژی‌های ارتباطی اتفاق افتاده است، خیلی از نیازها و ضرورت‌های پیش رو را تغییر داده است؛ یعنی اگر دانش‌آموز ما امروز بخواهد در مورد تعمیر تلویزیون‌های لامپی آموزش ببیند، این آموزش عملاً به کار او نخواهد آمد؛ زیرا ساخت این تلویزیون‌ها دارد از دستور کار کارخانه‌های سازنده خارج و تکنولوژی‌های جدیدتر و پیشرفته‌تر مبتنی بر فناوری‌های نو جایگزین آن می‌شود. بنابراین آن چیزی که در مورد آموزش‌های علوم پایه و به‌خصوص در مورد درسی مثل فیزیک باید مورد توجه قرار گیرد همین تغییرات بسیار سریعی است که دارد در جهان اتفاق می‌افتد و اگر افراد، حتی کارشناسان ماهر قبلی، در زمینه وسایل و تجهیزات جدید آموزش نبینند، عملاً کارایی خود را از دست می‌دهند. پس این موضوع خیلی مهم است که ما و همه کسانی که سهمی در آموزش این شهروندان آینده دارند، به‌گونه‌ای حرکت کنیم که آموزش‌های ارائه شده، مفید و مؤثر و مطابق با نیازهای این نسل باشد. این موضوع هم درباره کتاب‌های درسی و هم کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی و در همه حوزه‌های آموزشی و تربیتی صدق می‌کند.

ما باید به‌گونه‌ای عمل کنیم که دانش‌آموزان ما، در برخورد با یک مسئله جدی، بتوانند فرایندی را طی کنند که به حل مسئله دست یابند؛ به عبارتی دیگر آنان «یاد بگیرند که چگونه یاد بگیرند». در این ارتباط فعالیت‌های کمک‌آموزشی می‌توانند به کمک کتاب‌های درسی بیایند و به دانش‌آموز کمک کنند که در تولید مفهوم فعال باشد؛ آن وقت آن کتاب‌ها و مجموعه‌های آموزشی هم در خدمت همین هدف یادگیری چگونه یادگرفتن قرار خواهد گرفت. شاخص‌هایی که ما در ارزیابی کتاب‌های آموزشی مورد نظر قرار می‌دهیم، در راستای همین هدف است. به‌طور مثال یک سؤال اساسی در ارزیابی کتاب‌ها این است که کتاب چقدر دانش‌آموز را وادار به تفکر می‌کند و چقدر به او کمک می‌کند تا در فرایند آموزش به‌طور فعال‌تری ظاهر شود.

خانم فنوش (کارشناس علوم تجربی): شاید ما با کتاب‌های دانشی مشکل زیادی نداشته باشیم؛ در این کتاب‌ها حساسیت‌ها، بیشتر روی این است که مطلبی نادرست و غلط در کتاب نوشته نشده باشد. بیشترین مسئله و سخت‌ترین بخش ارزشیابی در مورد کتاب‌های کار است که معمولاً درصد زیادی از آن‌ها در چارچوب اهداف کتاب‌های درسی نمی‌گنجند. این مهم است که سؤالات مطرح شده که سؤال‌های دانشی محض نباشد، در محدوده نگرش‌ها وارد شود و فراگیر را برای فهم مطلب دچار چالش کند و به تکاپو وادارد. البته در سال‌های اخیر تحولات مثبتی در تألیف کتاب‌های کار از سوی نویسندگان لحاظ شده است، ولی باز هم جو غالب با سؤالات و آموزه‌های دانشی است و در زمینه مهارت‌ها و نگرش‌ها معمولاً

سؤالات کمتری مطرح می‌شود.

خانم انصاری (کارشناس زیست‌شناسی): همه سعی و تلاشی که در حوزه آموزش انجام می‌شود، به این دلیل است که ما بچه‌ها را به یادگیری علاقه‌مند کنیم. کتاب درسی و مدرسه آغاز یادگیری است؛ بنابراین انتظار می‌رود کتاب‌های

کمک‌آموزشی هم با این هدف نوشته شوند و به گسترش یادگیری کمک برسانند. صحبت‌های خانم فنوش در حوزه کتاب‌های زیست‌شناسی متوسطه هم صادق است که کتاب‌های کار آن‌گونه که باید و شاید، در خدمت فرایند یادگیری قرار نمی‌گیرند و کمتر گسترش دانش و بینش و مهارت دانش‌آموز را پی می‌گیرند. در دوره متوسطه، خصوصاً این کتاب‌ها بیشتر با هدف آمادگی در کنکور و آزمون دانشگاه‌ها تدوین می‌شوند و در دوره‌های پایین‌تر بیشتر به کار آمادگی و قبولی در مدارس مختلف می‌آیند و عملاً کمک زیادی به یادگیری و تعمیق آن نمی‌کنند.

شک نیست که این آزمون‌ها، هم به‌عنوان یک واقعیت وجود دارند و بچه‌ها باید برای ورود به این مدارس و یا دانشگاه آماده شوند؛ اما همه کار ما و ناشران و مؤلفانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند، نباید معطوف به این موضوع باشد؛ زیرا هدف از خواندن کتاب فقط این نیست که بچه‌ها بتوانند یک آزمونی را از سر بگذرانند و هیچ نوع مهارت و دانش و اندوخته‌ای را فرا نگیرند. وقتی ما همه‌چیز را حاضر و آماده در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهیم، طبیعی است که کتاب از اهداف و مقاصد سازنده‌ای که باید برای آن نوشته شده باشند، خالی می‌شوند و عملاً انحرافی را در مسیر آموزش سازنده و مؤثر فراگیران پدید می‌آورند که باید سخت مراقب آن باشیم و گرنه تبعات منفی آن دامنگیر فرزندانمان خواهد شد.

اگر ما پاسخی را که دانش‌آموز باید با کوشش به آن برسد، حاضر و آماده و در مقابل گرفتن مبلغی در اختیار او بگذاریم، دیگر رغبتی برای خواندن و فهمیدن و حل مسئله نخواهد داشت و این کار عملاً همه نقشه‌ها و برنامه‌های معلم و مدرسه و آموزش و پرورش را خنثی و بی‌اثر خواهد کرد.

خسرو داودی: سرکار خانم انصاری به جنبه‌های انگیزشی کتاب‌های آموزشی اشاره کردند و تأکید کردند که جنبه‌های انگیزشی کتاب‌های آموزشی بسیار مهم است. این جنبه‌های انگیزشی باعث جذب دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه بیشتر برای بهتر خواندن و خوب فهمیدن خواهد بود و باعث خواهد شد متون درسی و آموزشی هم بهتر و عمیق‌تر درک و فهمیده شود. صحبت ایشان این نیست که ما نباید هیچ کتاب کار یا کتاب تمرینی بنویسیم؛

احمد احمدی: ما باید

دانش‌آموزان را برای

این شرایط دائماً در حال

تغییر آماده کنیم. پس

دانش پایه، باید با اصول

در حال تغییر هماهنگ

شود تا این آموزش‌ها

بتواند عملاً مورد استفاده

دانش‌آموز قرار گیرد

خانم فنوش: بیشترین

مسئله و سخت‌ترین

بخش ارزشیابی در مورد

کتاب‌های کار است که

معمولاً درصد زیادی

از آن‌ها در چارچوب

اهداف کتاب‌های درسی

نمی‌گنجند

تأکید خانم انصاری بر رعایت تناسب ترکیب این کتاب‌هاست که هر کدام می‌تواند در جای خود مهم و با ارزش باشد. کما این که در حال حاضر هم بسیاری از این کتاب‌ها که شرایط لازم را دارند، به‌عنوان کتاب‌های مناسب معرفی و تأیید می‌شوند و به جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد هم راه می‌یابند و می‌توان گفت خوش‌بختانه روزه‌روز کیفیت آن‌ها هم افزایش یافته است.

خانم انصاری: کتاب درسی و مدرسه آغاز یادگیری است؛ بنابراین انتظار می‌رود کتاب‌های کمک آموزشی هم با این هدف نوشته شوند و به گسترش یادگیری کمک برسانند

وحید تمنا (مدیر انتشارات مشاوران آموزش): ابتدا پیشنهاد من این است که کتاب‌هایی که به دبیرخانه طرح سامان‌دهی می‌رسند، رد یا تأیید نشود؛ بلکه براساس محتوا و کیفیتی که دارد، درجه‌بندی شود. همچنین پیشنهاد می‌کنم کارگاه‌هایی از سوی آموزش و پرورش و دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی برگزار شود تا نویسندگان کتاب‌های آموزشی بهتر و بیشتر در جریان ملاک‌ها و استانداردهای نوشتن کتاب‌های آموزشی (آن‌گونه که

آموزش و پرورش می‌گوید) قرار گیرند.

یک سؤال هم برای من مطرح است. وقتی در جامعه و در مدارس ما به دلایل گوناگون، مثلاً برخی معلمانی که قادر نیستند به همه سؤالات دانش‌آموزان پاسخ دهند، واقعیتی به‌عنوان نیاز به کتاب‌های پاسخ به سؤالات وجود دارد. ما می‌خواهیم با نگاهی آرمان‌گرایانه صورت مسئله تقاضا برای این کتاب‌ها را پاک کنیم و در حالی که این کتاب‌ها در جامعه فروش دارد، جلو چاپ آن‌ها را بگیریم. بهتر نیست که این کتاب‌ها هم باشند و ما در عین حال کتاب‌های به اصطلاح استاندارد را هم معرفی کنیم و اجازه بدهیم تا بازار عرضه و تقاضا کار خودش را بکند.

خسرو داودی: آقای تمنا صحبتی در مورد رده‌بندی کتاب‌ها مطرح کردند که این کار در حال حاضر هم صورت می‌گیرد. ضمناً برخی دوستان حاضر می‌گویند که چرا جلسه به صورت سؤال و جواب اداره نمی‌شود؟ من گفتم که پس از صحبت‌های ابتدایی همکاران، در ادامه جلسه، شنوای صحبت دوستان هستیم.

آقای فیاض: گاهی گفته می‌شود چون کتابی، به نیاز خاصی از دانش‌آموز (کنکور) پاسخ می‌دهد، به همین دلیل تأیید نمی‌شود. سؤال من این است که مگر ناشر و مؤلف این نیاز را برای دانش‌آموز تعیین کرده‌اند که شما بر این کار ایراد می‌گیرید. وقتی نیازی وجود دارد، اشکال پاسخ به این نیاز در چیست؟ اگر شما می‌خواهید تولید تغییر کند، باید سیستم ارزشیابی و کنکور و آزمون‌های خودتان را در آموزش و پرورش و آموزش عالی تغییر دهید تا این تولیدات هم مسیر خودشان را پیدا کنند.

محمد خندان (از انتشارات قلمچی): به نظر من باید شما به

کسانی که می‌توانند کتاب بنویسند اجازه بدهید، بنویسند و بعد ببینید مخاطب کدام کتاب را می‌پسندد. وقتی دانش‌آموز ملزم است که کنکور بدهد، چه شما تأیید کنید و چه تأیید نکنید، او کتابی را که برای کنکور کمکش کند، انتخاب خواهد کرد. پس باید به واقعیت‌ها هم توجه داشته باشیم.

خانم پورحسین (از انتشارات گلوژه): امسال چندین کتاب از انتشاراتی ما به‌عنوان کتاب مناسب انتخاب شده بود؛ ولی درجه‌های این کتاب‌ها اعلام نشده بود؛ ما برای دانستن درجه هر کتاب باید مراجعه و فرم مربوطه را بررسی می‌کردیم. موضوع بعد این است که برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای معلمان هم مهم است؛ چون اگر آموزش ندیده باشند، معلوم نیست بتوانند روشی را که مورد نظر شماست، به‌خوبی آموزش دهند. حالا همین موضوع به طریق اولی در مورد مؤلفان آموزشی هم مطرح است و برای ایجاد وحدت رویه نیاز به آموزش دارند. ضمناً به نظر می‌رسد فرایند ارزیابی کتاب‌های آموزشی، خیلی وابسته به نگاه و نظر شخصی داوران است که این موضوع با تغییر ارزیابان، در سال‌های مختلف، اثرات متفاوتی در ارزیابی کتاب‌ها دارد و به نظرم این موضوع هم قابل بررسی است.

آقای توانا: من دوست دارم موضوعی را مطرح کنم و دوستان ما در بخش‌های تألیف کتاب‌های درسی و ارزیابی کتاب‌های آموزشی به خودشان پاسخ دهند. ما ناشران اگر اشتباه یا غلطی در کتاب‌هایمان داشته باشیم، با نخریدن کتاب توسط مشتری یا مؤلفان با نگرفتن حق‌الزحمه تألیف جریمه می‌شویم؛ آیا در صورت اشتباه در کار شما، چنین جریمه‌ای هست تا ما مطمئن شویم که همه تلاش و کوشش برای نوشتن بهترین متون (در کتاب‌های درسی) که ما را ملزم به پیروی از آن می‌کنید، صرف شده است.

آقای تهامی (از انتشارات فردین): ما در کتابی که تألیف کرده‌ایم، پاسخ‌نامه‌ای قرار داده‌ایم که به دلیل داشتن پاسخ از سوی ارزیاب و داور مربوطه رد شده است؛ در حالی که ما از آن دفاع می‌کنیم و برای این کار دلیل و منطق داریم و می‌توانیم در مورد آن با هم بحث و گفت‌وگو کنیم. باید مسیری تعیین شود تا این‌گونه مسائل قابل بررسی و رسیدگی باشد.

خسرو داودی: چون نوع سؤالاتی که پرسیده شد، خیلی متنوع و متفاوت بود و برخی از آن‌ها به سیاست‌ها و برنامه‌های آموزش و پرورش و طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی برمی‌گردد، عملاً قابل پاسخ‌گویی از سوی بنده و همکارانم که مسئولیت مشخصی در خصوص ارزیابی و داور بودن برخی دروس را داریم، نیست. امیدوارم با توجه به اتمام وقت جلسه، در برنامه‌هایی که در همین خصوص با حضور ناشران محترم در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برگزار خواهد شد، پاسخ داده شود. ضمناً بعد از این جلسه همکاران ما و از جمله سرکار خانم کیا به‌عنوان مسئول طرح سامان‌دهی در غرفه دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی حضور دارند و در صورت مراجعه دوستان پاسخگوی این سؤالات خواهند بود.

خسرو داودی: جنبه‌های انگیزشی باعث جذب دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه بیشتر برای بهتر خواندن و خوب فهمیدن خواهد بود و باعث خواهد شد متون درسی و آموزشی هم بهتر و عمیق‌تر درک و فهمیده شود

نشست ارزیابان کتاب‌های علوم پایه در یک نگاه

- تعداد شرکت‌کنندگان: ۴۰ نفر
- بیشترین شرکت‌کننده: انتشارات خیلی سبز با ۹ میهمان
- تعداد برگه‌های تکمیل شده: ۲۲ برگه

چکیده نتایج نظرسنجی نشست

میزان موفقیت نشست در تبیین اهداف و رویکردهای درس زبان آموزی: خیلی زیاد (۲)، زیاد (۲)، متوسط (۱۱)، کم (۳)، خیلی کم (۳). (۳) نیمی از حاضران موفقیت نشست را متوسط و ۲۷ درصد ضعیف ارزیابی کرده‌اند.

میزان موفقیت در رفع ابهامات و پاسخ به پرسش‌ها: خیلی زیاد (۳)، زیاد (۴)، متوسط (۶)، کم (۷)، خیلی کم (۲). ۴۱ درصد از مخاطبان موفقیت نشست را کم یا خیلی کم و ۳۲ درصد زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند.

میزان علاقه‌مندی برای تداوم نشست در زمان‌های دیگر: خیلی زیاد (۹)، زیاد (۸)، متوسط (۲)، کم (۰)، خیلی کم (۲). ۱۷ نفر از حاضران (۷۷ درصد) ضرورت تداوم نشست‌ها را در حد خیلی زیاد و زیاد دانسته‌اند.

درباره شیوه مطلوب برگزاری جلسات: پرسش و پاسخ (۱۰ نفر)، میزگرد (۱۲)، سخنرانی (۰). ۱۲ نفر (۵۴/۵ درصد)

خواهان برگزاری نشست به صورت میزگرد بوده‌اند؛ اما ۱۰ نفر (۴۵/۵ درصد) از نظر شکل ارائه، بر همان شیوه ارائه شده انگشت گذاشته‌اند.

درباره فاصله زمانی مطلوب نشست‌های احتمالی مشابه: دو ماه یک‌بار (۴)، سه ماه یک‌بار (۱۶)، سالی یک‌بار (۲). ۱۶ نفر از حاضران (۷۳٪) مایل‌اند این جلسات سه ماه یک‌بار برگزار شود. ۴ نفر (۱۸٪) دوست دارند نشست‌ها دو ماه یک‌بار باشد و ۲ نفر (۹٪) هم سالی یک‌بار را کافی می‌دانند.

ارزیابی کلی از میزان موفقیت نشست: خیلی زیاد (۰)، زیاد (۱)، متوسط (۱۳)، کم (۲)، خیلی کم (۳)، بدون پاسخ (۳). ۱۳ نفر (۶۰٪) از نشست رضایت متوسط داشته‌اند. ۵ نفر کم و خیلی کم راضی بوده‌اند و یک نفر رضایت زیاد داشته است.

نقطه قوت

منجر به تعامل بیشتر ناشران و دفتر تالیف کتاب‌های درسی و در نهایت کمک به آموزش کشور می‌شود.

نقاط ضعف

پراکندگی پرسش‌ها، مناسب نبودن فضای فیزیکی برای گفت‌وگو از جمله سر و صدای زیاد، حرف‌های کلی و عدم دسته‌بندی مناسب موضوعات مطرح شده، انتقادناپذیر بودن مجری محترم، وقت ناکافی، ندادن راهکار مشخص / عدم تفکیک موضوعات از هم.

در دیدار ناشران و پدیدآورندگان با مؤلفان کتاب‌های درسی
فنی و حرفه‌ای و کار دانش مطرح شد:

رشد ۱۵۰ درصدی نتیجه تعامل با ناشران

گزارشگر: سمانه آزاد

فقط یک پیمانکار است. حال آن که ارتباط شما با ناشر برای تولید کتاب آموزشی، مانند یک سازمان سفارش‌دهنده به یک ناشر آزاد نیست. به نظر من میزان دخل و تصرف و آزادی‌های ناشر در امر تولید باید بیشتر باشد، در حالی که در روابط کنونی، گویی شما یک سازمان سفارش‌دهنده و ما پیمانکار نشر هستیم. این موضوع ناشران را به همکاری ترغیب نمی‌کند.»

یگانه از انتشارات فارابی هم با انتقاد از تغییرات هر ساله برخی از کتاب‌های درسی گفت: «چرا تغییرات کتاب رایانه این قدر زیاد است؟ چه دلیلی وجود دارد که کتاب این رشته هر سال عوض شود؟» وی افزود: «چرا در شاخه کار دانش دو منبع و مرجع معرفی شده که مطالب هر دو تقریباً مانند هم است. از سوی دیگر چرا تألیف کتاب‌های جدید طول می‌کشد؟»

ندیری از آموزشگاه اندیشمندان کرج و انتشارات جوزان درباره منابع درسی کنکور هنرستان‌ها، دانش‌آموزان کار دانش گفت: «تیمی از داوطلبان کنکور هنرستان‌ها، دانش‌آموزان کار دانش هستند. آن‌ها برخی از کتاب‌ها و منابع کنکور را در طول سال تحصیلی نمی‌خوانند؛ اما باید در کنکور پاسخ آن‌ها را بدهند. به نظر می‌رسد باید راه‌حلی درباره این موضوع پیدا کرد.»

ضرورت هم‌گامی با سرعت تغییرات دانش

نیلوفر بزرگ‌نیا، از مؤلفان کتاب‌های رایانه در پاسخ به سؤالی مبنی بر تغییرات پی در پی کتاب گفت: «مسائل آموزشی و علمی در رشته ما خیلی سریع‌تر از رشته‌های دیگر است؛ به گونه‌ای

اشاره

معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در حاشیه بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، نشست‌های علمی آموزشی متعددی را برگزار کرد. در چهارمین نشست این معاونت، ناشران و پدیدآورندگان با مؤلفان کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش به گفت‌وگو نشستند. در این برنامه مؤلفانی از گروه‌های رایانه، برق، کار و فناوری، مدیریت خانواده و تربیت‌بدنی حضور داشتند.

سخت اما مؤثر

در ابتدای نشست، **فریبا کیا** معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با تأکید بر ضرورت تعامل میان ناشران آموزشی و دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی گفت: «شاید تعامل و گفت‌وگو بهترین و کوتاه‌ترین راه نباشد، اما ماندگارترین و اثرگذارترین راه برای نزدیک کردن تفکر بخش خصوصی و بخش دولتی در تولید منابع آموزشی و تربیتی است. ما طی چهار سال گذشته، آثار این گفت‌وگو را به خوبی احساس کرده‌ایم.» در ادامه، چند تن از ناشران سؤالات خود را مطرح کردند.

ناشر یا پیمانکار؟

کافی مشاور انتشارات فنی ایران گفت: «نخستین سؤال من این است که از نگاه شما ناشر چه مفهومی دارد؟ استنباط من از نوع روابط میان دفتر با ناشران این است که از نگاه شما ناشر

سوی دیگر ما شایستگی‌های غیر فنی مورد نیاز مشاغل و دنیای کار را نیز مدنظر داریم؛ مانند رعایت موارد ایمنی و بهداشتی که در دنیای کار مطرح است اما صرفاً فنی نیست.

خانم نوروزی در انتها گفت: «از آنجا که این درس و حوزه درسی نسبتاً جدید است ناشران هنوز آشنایی کافی با آن ندارند و آثاری هم که در این زمینه دیده‌ایم چندان منطبق با اهداف ما نیست. اما امیدواریم ناشران بتوانند پیرامون این درس تولیداتی داشته باشند؛ مثلاً مؤلفان می‌توانند پروژه‌هایی را طرح کنند که دانش‌آموزان به‌جای پروژه‌های درسی‌شان آن‌ها را اجرا کنند. ما از ناشران انتظار داریم بتوانند به دسترسی دانش‌آموزان به منابع و کتاب‌های مفید در این زمینه کمک کنند.»

تعامل و گفت‌وگو

ماندگارترین و

اثرگذارترین راه برای

نزدیک کردن تفکر بخش

خصوصی و بخش دولتی

در تولید منابع آموزشی و

تربیتی است

توجه بیشتر ناشران به حوزه کتاب‌های کمک‌آموزشی

بختیاری، از مؤلفان حوزه درسی گرافیک، نیز با تأکید بر اینکه معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی، تأکیدی بر درسی بودن کتاب‌ها ندارد، گفت: «ناشران نباید گمان کنند که آموزش و پرورش تنها سفارش‌دهنده

موضوعات کتاب‌های آموزشی است و به تبع آن ناشران باید مانند پیمانکار عمل کنند. اساساً سامان‌دهی منابع آموزشی بر درسی بودن کتاب‌ها تأکید ندارد و اتفاقاً کتاب‌های غیردرسی ناشران مورد توجه مؤلفان کتاب‌های درسی قرار می‌گیرد؛ چراکه به مثابه یک مکمل عمل می‌کنند. در واقع کنار هم قرار گرفتن کتاب‌های درسی و کتاب‌های غیردرسی با رویکرد آموزشی که شما منتشر می‌کنید، نتیجه مطلوبی خواهد داشت.»

که گاهی حتی خود ما هم غافلگیر می‌شویم. نسخه‌های جدید نرم‌افزارها به سرعت منتشر می‌شوند. ما در گروه تألیف کتاب‌های رشته رایانه، همراه دوستانی که از بازار کار دعوت می‌کنیم، اعضای کمیسیون‌های تخصصی و نیز مدرسان، با در نظر گرفتن این تغییرات سریع، کتاب را تألیف می‌کنیم. از سوی دیگر ما مجبوریم خود را در سطح جهانی به‌روز نگه داریم و استانداردهای جهانی را نیز رعایت کنیم. همه این عوامل باعث شده تا در رشته رایانه تغییرات زیادی داشته باشیم.»

وی درباره طولانی شدن زمان تألیفات جدید نیز افزود: «در زمینه رایانه شرایط به‌گونه‌ای است که هر کسب جریئت تألیف در این حوزه را به خود نمی‌دهد. چراکه ما واقعا خودمان را در برابر دانش‌آموزان مسئول می‌دانیم. آموزش‌های ما باید عمیق باشند. مثلاً در زمینه آموزش برنامه‌سی‌شارپ، با تأکیدی که بر استفاده از توانایی‌های مؤلفان خارج از سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی داشتیم، جمعی را گرد آورده‌ایم. یک مؤلف کار را تألیف می‌کند و بقیه اعضای گروه بر تک‌تک بخش‌ها و حتی جمله‌بندی‌های متن نظر می‌دهند و در صورت لزوم تغییراتی را اعمال می‌کنند. اعمال این دقت‌نظرها که به خاطر آموزش دقیق و عمیق دانش‌آموزان است، قطعاً وقت‌گیر خواهد بود.»

منابع متفاوت در حوزه کار دانش هم موضوع دیگری بود که خانم **بزرگ‌نیا** به آن اشاره کرد. وی افزود: «ما در این حوزه حق اجبار اعلام کتاب درسی خاصی را نداریم و تنها می‌توانیم کتاب‌ها و منابع آموزشی را معرفی کنیم. در واقع ما استانداردها و بودجه‌بندی‌هایی داریم که براساس آن‌ها کتاب‌هایی را پیشنهاد می‌دهیم. یعنی این کتاب‌ها فقط جنبه معرفی و پیشنهاد دارند و ما ملزم نیستیم در سال تحصیلی کتابی را الزام کنیم.»

کار و فناوری، نیازمند توجه ویژه ناشران

در ادامه این نشست، **معصومه نوروزی** از مؤلفان گروه کار و فناوری درباره این حوزه نسبتاً جدید درسی گفت: «درس کار و فناوری از سال ۱۳۹۲ وارد برنامه درسی شد. تاکنون سه کتاب کار و فناوری برای پایه‌های ششم، هفتم و هشتم تألیف شده است. کتاب پایه نهم هم برای سال تحصیلی ۹۵-۹۴ در دست تألیف است.»

وی درباره اهداف این حوزه درسی گفت: «یکی از اهداف کلان این درس، آموزش مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات است. از این‌رو یکی از بخش‌های عمده کتاب به این موضوع اختصاص دارد. مثلاً در پایه ششم به آموزش ویندوز و سخت‌افزار به‌صورت پایه و مهارت‌های آفیس پرداخته‌ایم. در پایه هفتم مباحث جست‌وجو در اینترنت و مستندسازی و در پایه هشتم موضوعات کار با ایمیل و شبکه‌ها را مورد توجه قرار داده‌ایم.»

وی با اشاره به اینکه آموزش شایستگی‌های فنی از دیگر اهداف کلان این حوزه است گفت: «آموزش شایستگی‌های فنی یعنی دانش‌آموزان با اجرای پروژه‌های درسی و عملی برخی از این شایستگی‌ها را یاد می‌گیرند. مثلاً با ساخت یک وسیله برقی یاد می‌گیرند که مدارها چگونه کار می‌کنند. هم‌چنین انواع برشکاری‌ها و اتصالات را در پروژه‌های کوچک تجربه می‌کنند تا بعدها بتوانند این مهارت‌ها را در پروژه‌های بزرگ تعمیم دهند. از

وی افزود: «سال‌های قبل انتقاد می‌شد که چرا کتاب‌های درسی حوزه هنر و گرافیک، هم در هنرستان‌ها و هم در دانشگاه‌ها تدریس می‌شوند؟ دلیل این بود که آن‌ها تنها منابع آموزشی

رشته هنر بودند و کتاب دیگری در برخی عناوین درسی وجود نداشت. اما خوشبختانه اخیراً شاهد رشد روزافزون کتاب‌های آموزشی هستیم که مشخصاً کتاب درسی نیستند؛ اما مکمل‌های خوب و البته گاهی ناقصی هستند که نشان از توجه ناشران به این حوزه دارد. در واقع با چنین رویکردی است که کتاب‌های شما در دفتر سامان‌دهی منابع آموزشی و طی چارچوب‌های از پیش تعیین‌شده‌ای داوری و در صورت مناسب بودن در کتاب‌های درسی معرفی می‌شوند. اینجاست که ضوابط ما به‌عنوان فیلتر استفاده می‌شوند و اگر ناشران می‌توانند کتاب‌هایشان را براساس سرفصل‌های از پیش تعیین‌شده خودشان یا نیاز بازار کتاب منتشر کنند.»

مجتبی انصاری پور از مؤلفان گروه الکترونیک نیز با درخواست از ناشران برای تعامل بیشتر با سامان‌دهی منابع آموزشی گفت: «برنامه درسی ما چه در حوزه فنی و حرفه‌ای و چه در حوزه نظری، متمرکز است و ما تابع یک دستورالعمل کلی هستیم. این دستورالعمل در اختیار ناشران قرار دارد که می‌توانند با توانایی و تجربه‌های ارزشمندشان از آن استفاده کنند.»

وی درباره منابع کنکور دانش‌آموزان شاخه کاردانش نیز افزود: «تا مدت‌ها بحث ادامه تحصیل هنرجویان شاخه کاردانش در دانشگاه‌ها مطرح نبود، اما پس از طرح ضرورت تشویق دانش‌آموزان به تحصیل در این شاخه، ادامه تحصیل آن‌ها در دانشگاه‌ها هم مطرح شد. از این‌رو طبیعی بود که برخی مباحث در برنامه درسی آن‌ها نباشد. به همین دلیل درس‌های جبرانی و تکمیلی تألیف شد. گرچه هنوز این خلأ وجود دارد، اما وجود ناشرانی مانند شما می‌تواند در این زمینه به ما کمک کند.»

غلبه آثار ترجمه بر تألیف

در ادامه **عباس اردستانی**، عضو شورای برنامه‌ریزی درسی تربیت‌بدنی، به عمده مشکلات کتاب‌های آموزشی حوزه تربیت‌بدنی اشاره کرد و گفت: «ما در کتاب‌های کمک‌آموزشی خصوصاً در بخش تربیت‌بدنی با دو مشکل بزرگ مواجه هستیم. نخست آنکه عمده مطالب و کتاب‌هایی که منتشر می‌شوند ترجمه‌اند، نه تألیف. دیگر اینکه اگر ناشران قصد همکاری دارند، باید با خواسته‌های نظام آموزشی در این زمینه آشنایی داشته باشند؛ اما من سال گذشته تنها با یک ناشر در دفتر ملاقات داشتم!»

وی افزود: «نکته‌ای که ناشران و مؤلفان باید در تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی به آن توجه کنند این است که این کتاب‌ها تک‌بعدی نیستند و چند جنبه باید در آن‌ها مورد توجه قرار بگیرد. در این کتاب‌ها فقط تخصص مطرح نیست. البته در نظر گرفتن این جنبه‌ها، تألیف کتاب را مشکل خواهد کرد، اما به گمان من اگر ناشران، ارتباط و تعاملی در این حوزه با سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی داشته باشند ما و آن‌ها راحت‌تر و

سریع‌تر به مقاصدی که مدنظرمان هست می‌رسیم.» **سیدرحمان هاشمی** از گروه مدیریت خانواده نیز با قدردانی از ناشران گفت: «آموزش و پرورش برنامه‌های آموزشی و درسی خود را از طریق نشر کتاب‌های درسی در دسترس دانش‌آموزان قرار می‌دهد. منابعی که شما تولید می‌کنید در راستای ارتقای سطح دانش و بینش دانش‌آموزان و ایجاد زمینه‌های فعالیت بالاتر است که بسیار ارزشمند است.»

وی افزود: «رشته مدیریت خانواده، هم در حوزه فنی و حرفه‌ای و هم در حوزه نظری فعالیت دارد. هر قدر که در این حوزه کتاب منتشر شود باز هم کم است؛ زیرا خانواده‌ها به ارتباطات اجتماعی جدید و آگاهی‌های فنی روز نیاز دارند و این به کمک شما نیز دارد.»

افزایش کتاب‌های مناسب حوزه فنی و حرفه‌ای و کاردانش

در انتهای این نشست **فریبا کیا** معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، اطلاعاتی را در اختیار ناشران گذاشت. وی گفت: «در طول سال گذشته، کتاب‌های رسیده به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی، از نظر تعداد شاهد رشدی ۱۰۰ درصدی بوده است و این نشان می‌دهد که خوشبختانه اقبال ناشران به تعامل با ما زیاد بوده است که جای سپاس و قدردانی دارد.»

وی ادامه داد: از حدود پنج هزار عنوان کتابی که امسال به دست ما رسیده است، به‌طور میانگین ۵۹ درصد آن‌ها مناسب بوده است؛ که در حوزه فنی و حرفه‌ای میزان کتاب‌های مناسب بیش از ۶۰ درصد است.

او تأکید کرد: «هر ناشری مجاز است با توجه به رویکردهای خود و اهدافی که دنبال می‌کند، بهترین محتواها را تولید کند. ولی ما به‌عنوان متولیان آموزش دانش‌آموزان ۶ تا ۱۸ سال، که حوزه فنی و حرفه‌ای و کاردانش را هم شامل می‌شود، اهدافی را برای این دوره‌ها تعیین می‌کنیم. منابع مناسب این دوره باید مبتنی و هم‌راستا با برنامه دوره باشد تا به ارتقای آموزش و مهارت در آن کمک کند.»

وی با اشاره به مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش تأکید کرد: «طبق ماده ۶ این مصوبه تبلیغ، ترویج و توزیع هرگونه منابع آموزشی در آموزشگاه‌های سراسر کشور باید از میان منابع استاندارد باشد. طبق بند چهارم همین مصوبه، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با بهره‌گیری از متخصصان و با تعیین استانداردها، آن منابع را معرفی می‌کند. براساس بند پنجم همین مصوبه، ارائه فهرست‌وار و توصیفی منابع مناسب توسط کتابنامه رشد صورت می‌گیرد. بنابراین ما ناشران را به‌عنوان پیمانکار نمی‌بینیم. شما تولیداتی دارید که اگر متناسب با نیاز مخاطبان ما باشد، بدون هیچ هزینه‌ای برای شما، توسط داوران هر رشته بررسی شده و باز هم به‌صورت رایگان در کتاب‌نامه معرفی و به مدارس فرستاده می‌شود.»

نشست گروه فنی و حرفه‌ای در یک نگاه

- تعداد حاضران: ۳۲ نفر
- بیشترین شرکت کننده: مؤسسه امام حسین با ۲ میهمان
- برگه‌های تکمیل شده نظرسنجی: ۱۱ برگه

نتایج حاصل از برگه‌های نظرسنجی

۱. اغلب حاضران (۵۴/۵ درصد) میزان موفقیت نشست را «متوسط» و ۳۶ درصد از آن‌ها «زیاد» ارزیابی کرده بودند.
۲. اغلب حاضران (۶۴ درصد)، میزان تأثیر این نشست در پاسخ به پرسش‌ها و رفع ابهام‌ها را «زیاد» دانسته بودند.
۳. اغلب حاضران (۹۱ درصد)، میزان علاقه‌مندی خود را به

تداوم این نشست‌ها به صورت تفکیک شده، با گزینه «زیاد» و «خیلی زیاد» ابراز کرده بودند.

۴. بیشتر حاضران فاصله زمانی سه ماهه را برای برگزاری نشست‌ها مناسب تشخیص داده‌اند.

۵. ارزیابی کلی اغلب حاضران از نشست مثبت بوده است.

۵ نفر (۶۴ درصد) میزان مفید بودن آن را «زیاد» و ۴ نفر (۳۶ درصد) «متوسط» شمرده‌اند.

نقاط ضعف

- سروصدای زیاد و فضای نامناسب برگزاری نشست؛
- عدم ارسال زودهنگام پیامک جهت دعوت به نشست
- محدود بودن تعداد کتاب‌نامه‌های اهدایی

سرای اهل قلم کودک و نوجوان

انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان
بیست و هشتمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران ۱۳۹۴

گفت‌وگوی شب‌نم زین‌الدین و فریبا کیا درباره کتاب‌نامه رشد
در سرای اهل قلم کودکان و نوجوانان بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

کتاب‌نامه رشد در بوته نقد

ریحانه رفیعی

جست‌وجویی که در کتاب‌های ماه آن زمان داشت، بخشی از کتاب‌های مرتبط با دوره آموزشی ابتدایی را گردآوردند و توسط کارشناسان آشنا به برنامه درسی و معلمان مجرب مورد بررسی قرار دادند. اکنون، به‌خاطر تعاملی که بین سازمان و تولیدکنندگان کتاب اتفاق افتاده، فراوانی کتاب‌هایی که در طول سال به دبیرخانه می‌رسد، به بیش از پنج هزار عنوان رسیده و طی این سال‌ها حدود هزار ناشر با ما همکاری کرده‌اند.

● **زین‌الدین: فرمودید انتخاب کتاب توسط کارشناسان و معلمان مجرب صورت می‌گیرد. لطفاً بفرمایید تعداد داوران چند نفر است و آیا از سراسر کشورند و از مجموعه ناشرین هم در بین آن‌ها هستند یا خیر؟**

○ **کیا: همان‌طور که عرض کردم کارشناسان ما از بین معلمان و مؤلفین هستند. حالا ممکن است معلمی مؤلف هم باشد؛ در واقع می‌خواهیم کتاب را از دو حیث بررسی کنیم: از منظر «تألیف» و از منظر «کارایی»؛ به عبارتی دیگر کتاب اولاً نباید با برنامه آموزشی کشور تضاد داشته باشد و ثانیاً برای یک دانش‌آموز یا معلم قابل استفاده باشد. ما حدود ۱۰۰ موضوع در دوره‌های مختلف آموزشی داریم و اگر برای هر موضوع حداقل دو کارشناس داشته باشیم، می‌شود ۲۰۰ کارشناس. در سال‌های اخیر کتاب‌های ادبیات داستانی هم به‌جگه کتاب‌های مورد بررسی پیوسته‌اند که خودشان حجم زیادی از کتاب‌ها را شامل می‌شوند.**

● **زین‌الدین: نحوه تعامل با ناشران چگونه است؟**
○ **کیا: تعامل با ناشران یکی از رویکردهای جدی ماست و از روش‌ها و تکنیک‌های مختلف ارتباطی برای تعامل استفاده می‌کنیم. برگزاری نشست‌های مشترک و گفت‌وگو و هم‌اندیشی**

«کتاب‌نامه در بوته نقد» عنوان یکی از برنامه‌های متعددی بود که در سرای اهل قلم کودکان و نوجوانان بیست‌و‌هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران به اجرا درآمد. در این برنامه که بعدازظهر روز دوشنبه ۹۴/۲/۲۱ برگزار شد، شب‌نم زین‌الدین به‌عنوان مجری برنامه پرسش‌هایی را نسبت به «کتاب‌نامه رشد» مطرح کرد تا فریبا کیا، معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به آن‌ها پاسخ گوید. از آنجا که این پرسش‌ها ممکن است در گوشه ذهن شما نیز وجود داشته باشد، جوانه اقدام به انتشار این پرسش‌ها و پاسخ‌ها می‌کند. گفتنی است این مقاله با هدف تلخیص، اندکی ویرایش شده است.

● **زین‌الدین: هدف و رویکرد شما در تولید کتاب‌نامه رشد چیست؟**

○ **کیا: کتاب‌نامه رشد فهرستی از کتاب‌های مناسب و استاندارد است. وزارت آموزش و پرورش و مشخصاً سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، علاوه بر تولید کتاب‌های درسی، وظیفه تولید و انتشار سایر منابع آموزشی یا نظارت بر محتوای آن‌ها را نیز برعهده دارد که برای نمونه مجلات رشد یکی از مصادیق آن است. کتاب‌نامه رشد هم در واقع محصول نظارت محتوایی وزارت آموزش و پرورش بر تولیداتی است که توسط بخش خصوصی چاپ و منتشر می‌شود. به عبارتی آموزش و پرورش به‌خاطر استفاده بهینه از مشارکت بخش غیردولتی، که به تولید منابع آموزشی برای مخاطبان آموزش و پرورش از سن ۶ تا ۱۸ سال می‌پردازد، به تولید کتاب‌نامه رشد پرداخت.**

تولید کتاب‌نامه رشد یکی از اقدامات مؤثر در راستای سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی است. اولین کتاب‌نامه در سال ۱۳۷۸ تولید شد. در واقع سازمان پژوهش با یک اقدام تشویقی و ترغیبی، طی فراخوانی که به ناشران داد و همچنین

درباره کتاب‌های آموزشی و تربیتی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی از این شیوه‌هاست. همین حضور در نمایشگاه، یکی از اهداف اصلی‌اش ارتباط چهره به چهره و تعاملی با ناشران محترم است.

یکی دیگر از راه‌ها، نشریه جوانه است که روی وبگاه سامان کتاب (<http://samanketab.roshdmag.ir>) بارگذاری می‌شود. اتفاقاً من چند روز پیش که داشتم تعداد کلیک‌های آخرین نشریه جوانه را می‌دیدم، بیش از ۱۰۰۰ بازدید برایش ثبت شده بود که نشان‌دهنده توجه ناشران محترم است.

یکی دیگر از مسیرهای تعاملی، نقد و نظر است که ما برای ناشران محترم فراهم کرده‌ایم. شاید کمتر جایی را در حوزه داوری کتاب سراغ داشته باشید که فرصت دیدن پرونده و فرم‌های داوری را به ناشران بدهند. ما ارزیاب‌ها را موظف کرده‌ایم علاوه بر امتیازی که به شاخص‌های گوناگون داده‌اند، ضعف‌ها و قوت‌های قابل ملاحظه کتاب را هم گوشزد کنند و خصوصاً اگر کتابی را نامناسب می‌دانند حتماً دلیلش را خیلی روشن و واضح و به شکل مکتوب بیان کنند تا اگر ناشری محترمی نسبت به نتیجه اعتراض داشت، رأی و نظر مکتوب کارشناس را ببیند.

● **زین‌الدین: بنابراین هم چارچوبی که شما برای داوری دارید، برای ناشر آشکار می‌شود و هم می‌تواند نقاط ضعف و قوت کتاب خودش را پیدا کند.**

○ **کیا:** بله. همین‌طور است. هدف ما از ارزیابی، بیشتر این است که ناشر محترم به سمت تولیدات مرتبط و مناسب سوق پیدا کند.

● **زین‌الدین: در مورد تشکل‌های تخصصی و نهادهای مدنی و کارشناسان دیگر هم آیا رویکردتان همان است؟**

○ **کیا:** یک شورای سیاست‌گذاری بر کار سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی نظارت دارد که در آن علاوه بر معاونین وزیر آموزش و پرورش و نمایندگان از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و صداوسیما، نمایندگان از خود ناشران محترم عضویت دارند.

در واقع آنجا محلی برای کسب مشورت از همین نهادها در سیاست‌گذاری سازمان است؛ چون ناشر نیز به‌عنوان سرمایه‌گذار بخش فرهنگی، زمانی به هدف‌های خود می‌رسد که بتواند نیاز مصرف‌کننده و مشتری خودش را برآورده کند. ما هم اگر بتوانیم با مشارکت بخش غیردولتی، یک هم‌افزایی در ارتقاء کیفیت آموزشی داشته باشیم، به هدفمان رسیده‌ایم. پس تعاملی که با ناشران اتفاق می‌افتد، یک ارتباط برد-برد است؛ هم آن‌ها با برنامه‌های ما آشنا می‌شوند و خودشان را با نیازهای مخاطب ما هم‌سوی می‌کنند و هم ما از ناشران بخش غیردولتی در جهت هم‌سویی و هم‌افزایی در ترویج خواندن و ارتقاء سواد عمومی مخاطبانمان و در نهایت برای ارتقاء کیفیت آموزشی بهره‌مند می‌شویم.

● **زین‌الدین: در اصل می‌توانیم بگوییم که جامعه هدف شما از یک‌سو بچه‌ها و از سوی دیگر ناشرین هستند. آیا تا حالا اشکالات و ایراداتی بر نحوه تدوین کتاب‌نامه**

گرفته‌اند و آیا ممکن است در سال‌های آتی بخش‌هایی به آن اضافه شود؟

○ **کیا:** ما باید یک اصل را بپذیریم. اولین اولویت ما نیاز مخاطب در وزارت آموزش و پرورش است؛ پس ما به تولیداتی توجه می‌کنیم که متناسب با نیاز مخاطب ما باشد. در درجه اول دانش‌آموز و در درجه بعد معلم. حجم کتاب‌هایی که ناشران برای ما ارسال می‌کنند و حجم کتاب‌های مناسبی که هر سال معرفی می‌شود، نسبت به آغاز برنامه، خیلی بیشتر شده است؛ اما نمی‌توانیم همه کتاب‌های تولید شده را بررسی کنیم. مثلاً گاهی

کتاب‌های تخصصی پزشکی یا دانشگاهی برای ما ارسال می‌شود که طبعاً مرتبط با مخاطب ما در آموزش و پرورش نیست و به عنوان «کتاب غیر مرتبط» کنار گذاشته می‌شوند. همان‌طور که عرض کردم، تا دو سال پیش، کتاب‌های داستانی را بررسی نمی‌کردیم؛ ولی کم‌کم به این نتیجه رسیدیم که باید برای برآورده ساختن سایر نیازهای مخاطبان خودمان، بحث‌های دیگر را هم پاسخ دهیم؛ لذا دایره کارمان را وسیع‌تر کردیم.

اما درباره نظر ناشران ما همواره آماده شنیدن نظرات تازه هستیم. آخر خرداد هر سال، زمانی که مهلت دریافت کتاب‌ها به اتمام می‌رسد، دبیرخانه اقدام به انتشار یک کارنامه برای هر ناشر می‌کند. ما به ناشرانی که طی سال برای ما کتاب فرستاده‌اند، همراه با کتاب‌نامه‌های منتشر شده نامه‌ای می‌فرستیم و به آن‌ها دقیقاً اعلام می‌کنیم که چه تعداد از کتاب‌های ارسالی‌شان و کدام کتابشان مناسب شناخته شده است و از آن‌ها می‌خواهیم چنانچه انتقاد یا پیشنهادی نسبت به ما یا کتاب‌نامه دارند اعلام کنند.

یکی از راه‌های دریافت نظر ناشران هم وبگاه سامان کتاب است که پل ارتباطی آنلاین ما با ناشران است و جدیدترین کتاب‌های رسیده و مناسب هر ماه در آنجا معرفی می‌کند و ناشران محترم بسیار به آن مراجعه می‌کنند.

● **زین‌الدین: یعنی هر کاربری امکان دارد به این وبگاه مراجعه کند و نه تنها درباره کتاب‌نامه رشد که درباره همه چیز رأی و نظرش را بگوید و با شما تبادل نظر داشته باشد؟ آیا تغییرات نظام آموزشی و پایه‌های آموزشی، مشکلی در تدوین کتاب‌نامه ایجاد نمی‌کند؟**

○ **کیا:** مشکلی ایجاد نمی‌کند؛ اما طبعاً در ارزیابی ما تغییراتی به‌وجود می‌آورد. ما در بررسی کتاب‌های جدید قاعدتاً باید به سرفصل‌های تغییر یافته توجه کنیم. به عنوان نمونه کتاب‌های دوره‌های تحصیلی ابتدایی و متوسطه اول کلاً دچار تغییر شدند. ما برای این که بگوییم آیا یک کتاب مثلاً برای دانش‌آموز پایه چهارم ابتدایی جدید مناسب هست یا خیر و آیا کتاب مرتبط با برنامه درسی این پایه هست یا خیر، مجبوریم به سرفصل‌های درسی و رویکردهای جدید توجه کنیم. البته الان کتاب درسی بلافاصله پس از طراحی، روی وبگاه دفتر تألیف قرار داده می‌شود تا همه

اولین اولویت ما نیاز

مخاطب در وزارت

آموزش و پرورش است؛

پس ما به تولیداتی توجه

می‌کنیم که متناسب با

نیاز مخاطب ما باشد. در

درجه اول دانش‌آموز و در

درجه بعد معلم

معلم‌ان و مؤلفان از آن آگاه باشند؛ با این وصف ما هم چندین کارگاه برای ناشران محترم برگزار کرده‌ایم تا با این رویکردها دقیق‌تر آشنا شوند و در تولید کتاب‌های خود رویکردهای جدید را مدنظر قرار دهند.

● **زین‌الدین: این تعامل‌ها که از طریق سایت و برگزاری نشست‌ها و کارگاه‌های آموزشی صورت می‌گیرد، آیا فقط در اختیار افراد محدودی است یا گزارش آن و نتایج آن مثلا به صورت مجموعه مقالاتی منتشر شده و در دسترس همگان قرار داده شده است؟**

○ **کیا:** نشریه جوانه هدف اصلی‌اش همین است و گزارش و مباحث مفصل این جلسات در آن منعکس می‌شود.

● **زین‌الدین: دسترسی به این مباحث مهم است.**

○ **کیا:** همین‌طور است. البته در صدد توسعه و تسهیل این ارتباطات هم هستیم. ما در حال راه‌اندازی سامانه‌ای هستیم که ناشران خودشان می‌توانند از طریق این سامانه، نسبت به ثبت مشخصات کتاب‌هایشان اقدام کنند و نسخه کاغذی کتاب را همراه با کد پیگیری دریافت شده از سامانه به دبیرخانه بفرستند. ناشر محترم با داشتن این کد می‌تواند لحظه‌به‌لحظه، و هر زمانی که مایل است، وارد سامانه شود و از سیر کتابش خبر بگیرد. البته پیش‌بینی شده سامانه ضمن اعلام وصول کتاب، ناشر را به محض مشخص شدن نتیجه بررسی کتاب (چه مثبت و چه منفی) از طریق ارسال خودکار ایمیل هم مطلع کند. کاری که اکنون به صورت دستی و از طریق تلفن و نامه انجام می‌شود. این سامانه در حال طی مرحله آزمایشی است که انشاءالله با آغاز فعالیت آن، فکر می‌کنم تحرک قابل ملاحظه‌ای در تعامل با

ناشران ایجاد شود.

● **زین‌الدین: من فکر می‌کنم این می‌تواند عرصه ارتباط شما را با ناشران در سرتاسر کشور گسترده نماید.**

○ **کیا:** یقیناً همین‌طور است. این سامانه با استفاده از ایمیلی که از مدارس داریم، کتاب‌های مناسب را هم به صورت منظم و خودکار به مدارس معرفی خواهد کرد که اگر این اتفاق بیافتد، یک فرصت مناسب برای اطلاع‌رسانی وسیع درباره منابع آموزشی و تربیتی مناسب خواهد بود.

● **زین‌الدین: در یکی از نشست‌های قبلی سرای اهل قلم، به تعامل بین نهادها در راستای تجهیز کتابخانه‌های مدارس به کتاب‌های مناسب اشاره شد. فکر می‌کنم کتاب‌نامه خیلی می‌تواند در این امر مؤثر باشد؛ آیا این مورد در اهداف سازمان پژوهش دیده شده؟ البته شاید این سؤال مرتبط با کار کتاب‌نامه رشد نباشد!**

○ **کیا:** نه بی‌ارتباط هم نیست؛ یکی از هدف‌های غایی تولید کتاب‌نامه رشد همین است که در تجهیز کتابخانه‌های کلاسی و مدرسه‌ای مورد استفاده قرار بگیرد. اتفاقاً من روز گذشته باخبر شدم که با کمک معاونت محترم پرورشی، حدود یک میلیارد و ششصد میلیون تومان اعتبار به تجهیز کتابخانه‌های کلاسی مدارس از کتاب‌های معرفی شده در کتاب‌نامه اختصاص یافته است. ما فهرست حدود ۳ هزار عنوان کتاب مناسبی را که طی چهار سال اخیر از ۷۰۰ ناشر دریافت و در کتاب‌نامه معرفی کرده بودیم، به معاونت پرورشی ارسال کردیم تا در تجهیز کتابخانه‌های کلاسی از آن بهره بگیرند. این اتفاق بسیار مبارکی است که هم باعث تجهیز کتابخانه‌های مدارس به کتاب‌های مناسب و هم موجب دلگرمی و تشویق ناشرانی است که با ما تعامل دارند. البته

ما بخشی از این کتاب‌های مناسب را هم در انتهای کتاب‌های درسی معرفی کرده‌ایم.

معرفی کنیم، بسیاری می‌گفتند ما کتاب نمی‌فرستیم، کتاب را می‌فروشیم.

دیدگاه شرکت‌کنندگان در نشست

● آقای علی کاشفی خوانساری: چرا اسامی داوران محترمی که انتخاب می‌شوند منتشر نمی‌شود؟ آیا صرفاً باید داوران از بین کارشناسان شما باشند؟ آیا منطقی‌تر نیست که داوران با تعاملی که با نهادهای تخصصی مثل انجمن‌های علمی، انجمن نویسندگان، شورای کتاب کودک، انجمن تصویرگران، انجمن ناشران یا مجلات تخصصی مثل پژوهش‌نامه و نهادهای این‌چنینی برقرار می‌شود انتخاب شوند و اسامی و سوابق و رزومه‌شان منتشر شود و داوران هر سال تغییر کنند که ارتباط‌های ناسالم شکل نگیرد؟

○ کیا: اگر شما کتاب‌نامه رشد را ببینید، در ابتدای آن اسامی تک‌تک ارزیابان و کارشناسانی که کتاب‌ها را داوری کرده‌اند، درج شده است. در نشریه جوانه هم، آن شماره‌ای که ویژه جشنواره کتاب رشد است، بخش قابل توجهی به معرفی و بیوگرافی داوران اختصاص داده می‌شود. یکی از اهداف ما از حضور در نمایشگاه، پاسخ‌گویی به پرسش‌های ناشران محترم درباره ارزیابی‌هاست که از داوران کمک می‌گیریم و طبعاً این گفت‌وگوی رودررو بدون شناخت داوران میسر نیست. بنابراین داوری در کتاب‌نامه و جشنواره رشد کاری پنهانی نیست. البته ما تلاش می‌کنیم دایره داوری و داوران را وسعت بدهیم. به‌عنوان نمونه، امسال برای جلب مشارکت معلمان مجرب شهر تهران، فراخوانی را منتشر کردیم تا بتوانیم هرچه بیشتر از مشارکت همکاران معلم استفاده کنیم. افرادی که از ویژگی‌هایی لازم برخوردار باشند، یکی دو دوره آموزشی را سپری و به‌تدریج آغاز به کار می‌کنند. با این حال اگر هر انجمن و نهادی بخواهد داوری به ما معرفی کند، ما از ورود داوران متخصص و متبحر استقبال می‌کنیم.

● آقای کاظم طلایی: دو سؤال داریم: اول اینکه آیا ناشران می‌توانند از نظرات داوران آگاه شوند؟ دوم اینکه می‌دانیم نگاه جشنواره رشد به انتخاب کتاب مناسب با نگاه دیگر جشنواره‌ها متفاوت است؛ اما این تعارض برای من قابل هضم نیست که چرا کتابی که در یک جشنواره معتبر به‌عنوان کتاب برگزیده و شاخص معرفی شده است، در جشنواره رشد، در همان مرحله اول داوری، از دور رقابت کنار گذاشته می‌شود؟! من فکر می‌کنم بخش داوری جشنواره رشد باید کیفیت بیشتری داشته باشد.

○ کیا: وقتی ما قصد داریم یک مقوله کیفی را به کمیّت تبدیل کنیم، کار بسیار سختی پیش رو داریم. ما در جشنواره رشد می‌کوشیم این کار را به نحو حتی‌الامکان دقیقی انجام بدهیم؛ اما حتماً صددرصد ایده‌آل نیست. به هر حال ارزشیابی مقوله‌ای کیفی است و باید شاخص‌ها را آن‌قدر دقیق تعریف کرد که نزدیک‌ترین همخوانی را با محتوا داشته باشد. یک بخش آن خود شاخص‌ها و یک بخش هم خود داوری می‌تواند باشد. به هر حال در هیچ جای دنیا نمی‌توانیم بگوییم که داوری متأثر از ذهن و نگرش داور نیست؛ در علوم انسانی می‌گویند یک پژوهشگر هر قدر هم که متد علمی داشته باشد، باز قالب‌های ذهنی‌اش ممکن است در نتایج پژوهش و یافته‌هایش تأثیر بگذارد. ما تلاش می‌کنیم اختلاف بین ذهن داور و آن مقوله واقعی مورد سنجش را حتی‌الامکان کم کنیم. ولی ما هیچ‌وقت نمی‌توانیم بگوییم داوری ما خالی از خطاست و مثلاً اگر کتابی در کتاب‌نامه ما با درجه ۲ تأیید و چاپ می‌شود، در هیچ جمع داوری دیگری درجه ۳ تشخیص داده نشود. ولی ما سعی می‌کنیم با گفت‌وگوهای مستمر با داوران یا استفاده چرخشی از داوران، درصد خطا را کم کنیم؛ اما قطعاً به صفر نمی‌رسد.

● آقای کاظم طلایی: در جشنواره‌ها، برگزیدگان نهایی فقط منحصر به اعلام رأی داوران نیست. در جشنواره کتاب رشد هم، باید داوری را در چارچوب اهدافی که جشنواره دارد، هدایت کرد. من حرفم این است که داوری باید مورد نظارت قرار بگیرد و هدایت شود. این جور نباشد که اگر مثلاً داوری چهار تا کتاب را به چهار نفر دیگر واگذار کردیم، انتخاب‌ها فرق کند.

○ کیا: به نکته خوبی اشاره کردید. اتفاقاً ما با توجه به ضرورتی که شما هم به آن اشاره کردید، یک کمیته علمی برای جشنواره در نظر گرفتیم که روند داوری را بررسی می‌کند و اگر ابهامی در انتخاب یک کتاب و ادله داوران برای انتخاب آن کتاب وجود داشته باشد، موضوع را از سرگروه داوری جویا می‌شویم و اگر لازم باشد، گروه داوری نشست نهایی خود را تکرار می‌کند. در پایان، با تشکر از فرصتی که دوستان سرای اهل قلم در برپایی این نشست برای ما فراهم کردند تا صحبت دوستان را بشنویم و ما بتوانیم اهداف تدوین کتاب‌نامه رشد را هرچه بهتر و بیشتر معرفی کنیم، سپاس گزارم.

● آقای محبت‌الله همتی: من شخصاً هیچ نگرانی از این بابت ندارم که در جریان داوری مشکلی ایجاد شود؛ اما سؤال این است که چرا در بسیاری از رشته‌ها اصلاً کتاب منتشر نمی‌شود؟ دیگر اینکه چرا در حوزه تعلیم و تربیت کودکان استثنایی که ۷۰ هزار نفرشان تحت پوشش آموزش و پرورش هستند و بقیه نیز تحت پوشش بهزیستی یا سایر نهادها هستند، فقط ناشران معدودی کار می‌کنند؟

○ کیا: به نکته بسیار خوبی اشاره کردید؛ همان‌طور که آقای همتی هم می‌دانند ما کتاب‌نامه‌ای هم برای آموزش و پرورش کودکان استثنایی منتشر می‌کنیم که تاکنون سه شماره از آن منتشر شده است. ما برای معرفی کتاب در جدیدترین کتاب‌نامه - که اسفند ماه ۹۳ چاپ شد - در جست‌وجوی کتاب‌ها و یافتن کتاب‌های مناسب بسیار به زحمت افتادیم. ناشران نه‌تنها در این حوزه کتاب کم چاپ می‌کنند، حتی برای معرفی کتاب‌هایشان همکاری کافی نمی‌کنند. مثلاً وقتی کتاب را شناسایی می‌کردیم و از ناشر می‌خواستیم یک نسخه از آن را برای ما بفرستند تا

کارگاه آموزشی - تبیینی رویکردهای نوین برنامه درسی در زبان انگلیسی

رویکرد نو: توجه به هر چهار مهارت زبانی به صورت هم زمان

گزارش: معصومه شجاعی

بدهیم. اولین کتابهای آموزشی زبان انگلیسی در سال ۱۳۱۸ توسط وزارت آموزش و پرورش تألیف شد. در دهه های ۴۰ و ۵۰ کتابهای جدیدی را تألیف کردند که انجمن ایران و آمریکا و شورای فرهنگی بریتانیا در آن نقش داشتند. در دهه ۶۰، یعنی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، کتابهایی به نام RIGHT PATH TO ENGLISH توسط آقای دکتر بیژن و گروه ایشان تألیف شد که تا سال ۱۳۹۰ یعنی تقریباً ۲۷ سال در چرخه آموزشی ما قرار داشت. در سال ۱۳۹۰ با تصویب برنامه درسی جمهوری اسلامی ایران، با رویکرد ارتباطی فعال خودباورانه، ما تألیف بسته های آموزشی جدید را شروع کردیم. در این راستا، سند چشم انداز، نقشه جامع علمی کشور، سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی، اسناد بالادستی ما در تألیف کتاب بودند. سند اصلی ما برنامه درسی ملی بود که در حوزه یادگیری زبان های خارجی اصولی دارد که من خیلی سریع به آن ها اشاره می کنم. از اصولی که ما همیشه در تألیف کتاب های جدید به آن ها توجه زیادی داشته ایم، اصل توانایی برقراری ارتباط با سایر جوامع، خروج از دایره تنگ نظری ها و تقویت فرهنگ ملی و باورها و ارزش های اسلامی و خودی و تأکید بر توانایی ارتباطی است.

برنامه درسی زبان انگلیسی و به دنبال آن ساختار کتاب های این حوزه، در سال های اخیر دچار دگرگونی های اساسی شده است. رویکردها و هدف گذاری های جدید، موجب شده بود برگزاری کارگاه آموزشی - تبیینی برنامه زبان انگلیسی در شمار نخستین اولویت های دبیرخانه سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی قرار گیرد تا پرسش ها و ابهامات احتمالی ناشران و مؤلفان محترم در این زمینه مرتفع شود. جناب آقای دکتر علوی مقدم و جناب آقای دکتر خیرآبادی از برنامه ریزان و مؤلفان اصلی کتاب های درسی در این کارگاه، که روز چهارشنبه ۹۴/۲/۲۳ در محل برپایی بیست و هشتمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران برگزار شد، درباره این موضوع به گفت و گو با میهمانان نشستند.

سخنان دکتر بهنام علوی مقدم

خوشحالم از اینکه در خدمت شما هستیم. مختصری از کارهای انجام شده را خدمت شما مطرح می کنم و بعد اگر نکته ای و سؤالی باشد، در خدمتتان خواهیم بود. خوشبختانه بعد از ۲۷ سال ما موفق شدیم برای اولین بار در میهن عزیزمان ایران، تألیف کتاب های درسی را از RIGHT PATH TO ENGLISH به بسته آموزشی Prospect تغییر

با گروه زبان‌های خارجی ارتباط برقرار فرمایید.

سخنان آقای دکتر خیرآبادی

اگرچه فضای برگزاری جلسه به‌خاطر سروصدای نمایشگاه و محیط این سالن، قدری آزار دهنده است، اما به‌نوبه خود، جذابیتی نیز ایجاد می‌کند.

الان نگاه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به تولیدات مکتوب، با هر قالبی که باشد، نگاه حمایتی است و مسلماً کتاب‌های آموزشی هم در صورتی که استانداردهای مورد نظر را داشته باشند، به فرایند آموزشی در کشور کمک می‌کنند.

نکاتی را که جناب آقای دکتر علوی مقدم فرمودند، کاملاً گویا و واضح بود؛ لذا اجازه بدهید بیشتر از صحبت دوستان میهمان استفاده کنیم.

نوروزی (از دانشگاه آزاد اسلامی کرج):

در گروه ارشد زبان انگلیسی خدمت می‌کنم. خیلی از شما سپاس‌گزارم و خوشحالم که وزارت آموزش و پرورش این رویکرد جدید را اتخاذ کرده است. این CLT بومی که می‌فرمایید رویکرد قابل قبول و پسندیده‌ای است.

دکتر خیرآبادی:

عدم تغییر کتاب‌های درسی طی ۲۷ سال، در دنیا غیرمعمول است! این مدت زمان طولانی، هم معلم‌ها و هم ناشران را خسته کرده بود. البته در این دو سالی که

کتاب‌های جدید نوشته شده‌اند، طبیعی است که کتاب‌های کمک‌درسی مربوط به آن‌ها، چنان که باید و شاید، تولید نشده‌اند و قطعاً دارای مشکلاتی هستند. در این دو سال، در کتاب‌های کمک‌آموزشی ضعف‌ها بسیار زیاد بود. با این حال ما کتاب‌هایی را که از اشکالات کمتری برخوردار بودند انتخاب و معرفی کردیم. پس انتظار نداشته باشید که ما در دو سال گذشته عالی‌ترین کتاب‌ها را داشته باشیم. البته مطمئنیم که سال به سال تألیف این کتاب‌ها بهتر خواهد شد. همان‌گونه که در جریان هم هستیم، ما از یک هفته پیش الگوی جدیدی را برای نمونه سؤال‌ها قرار دادیم که ان‌شاءالله ناشران تلاش خواهند کرد بر این اساس، سؤال‌های هرچه بهتری را تولید کنند.

دکتر هامون سبطی (از نشر دریا):

من دو سؤال دارم: ۱. در مورد ایرانیان خارج از کشور، که در واقع، ما الان با نسل سوم آن‌ها روبه‌رو هستیم و شاید خیلی هم نمی‌خواهند از ایرانی بودن خودشان فاصله بگیرند. در درجه اول، مشکل آشنا نبودن آن‌ها با خط فارسی وجود دارد و بعد هم دگردیسی فرهنگی است که آنجا برایشان اتفاق افتاده است و این وضعیت، آن‌ها را از زبان فارسی دور کرده است. سؤال من این است که آیا برای جمعیت چند میلیونی ایرانیان خارج از کشور که سرمایه‌ای به حساب می‌آیند، برنامه‌ای، در نظر گرفته شده و اندیشه و فکری هست که نگذارد آن‌ها از زبان خودشان دور شوند؟ به‌نظر من نظیر چنین بسته‌های آموزشی خیلی می‌تواند

این همان رویکرد CLT بومی‌سازی شده است. نه رویکرد CLT که الان در دنیا مطرح است و سطوح مختلف دارد. آن چیزی که در نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران مد نظر ماست، تأکید بر حل مسئله، توجه به هر چهار مهارت زبانی به‌صورت هم‌زمان و تأکید بر مهارت‌های عمومی در دوره اول متوسطه اول (یعنی هفتم و هشتم و نهم) و گسترش این توانایی‌ها در دوره متوسطه دوم (یعنی دهم، یازدهم و دوازدهم) بوده است که از اصول اولیه و اساسی ما محسوب می‌شود و می‌خواهد دانش‌آموز را به سطح توانایی خواندن متن‌های متوسط و نوشتن مقاله‌ای در همین حد برساند.

همان‌طور که عرض کردم رویکرد ما رویکرد ارتباطی خودباورانه فعال بوده است؛ یعنی آموزش از طریق ارتباط و ارتباط از طریق آموزش که از اصول اساسی ماست. تأکید ما بر بسته آموزشی به این دلیل است که ما شش عنصر در این بسته آموزشی داریم که عبارت است از: کتاب دانش‌آموز، کتاب کار، کتاب راهنمای معلم، لوح فشرده صوتی، لوح فشرده آموزشی معلمان و فلش کارت معلم. در دوره متوسطه اول اسم کتاب‌ها Prospect است که قطعاً کتاب‌های هفتم و هشتم را دیده‌اید. در دوره متوسطه دوم نام کتاب‌ها به VISION تغییر می‌کند؛ یعنی دوره شش ساله متوسطه با Prospect و Vision کامل می‌شود.

لازم است اشاره کنم که راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی در معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی تدوین شده که ان‌شاءالله به‌زودی در اختیار ناشران و مؤلفان محترم قرار خواهد گرفت. در این سند، علاوه بر تبیین رویکردهای جدید، تعدادی از مهارت‌های مورد نیاز نظام آموزش و پرورش کشور در حوزه یادگیری زبان‌های خارجی مطرح می‌شود. همچنین کتاب‌های آموزشی این حوزه در آن دسته‌بندی شده‌اند که عبارتند از کتاب‌های دانش‌افزایی، کتاب‌های مهارتی و کتاب‌های روشی برای دبیران و متخصصان، به علاوه کتاب‌های دانش‌افزایی دانش‌آموزان، کتاب‌های مرجع، کتاب‌های کمک‌درسی شامل کتاب‌های کار و تمرین و کتاب‌های سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

ما این فرصت حضور در خدمت شما را مغتنم می‌شماریم و عرض می‌کنم در دفتر تألیف به روی همکاران محترم همیشه باز است. ما اصل را بر این گذاشته‌ایم که از همکاری ناشران محترم در پیش‌برد اهدافمان، از جمله اشاعه برنامه درسی، کمک بگیریم. از این جهت از ناشران و مؤلفان محترم خواهش می‌کنم در تدوین کتاب‌های خود، اصول و اهداف و رویکردهای جدید را در نظر بگیرند و کتاب‌ها را به‌گونه‌ای تدوین کنند که در تضاد با کتاب‌های نباشند.

دوستانی کتاب کار و تمرین نوشته بودند که براساس روش AUDIOLINGUAL نوشته شده، در صورتی که روش جدید CLT بومی است. بعضی کتاب‌های گام‌به‌گام نوشته‌اند و تلفظ جملات را در کتاب آورده‌اند؛ برخی تمرین‌هایی را در کتاب گنجانده‌اند که بیشتر همگراست. متأسفانه این رویکردها مانع از تأیید کتاب‌ها می‌شود.

شما علاوه بر سایت دفتر برنامه‌ریزی و تألیف، می‌توانید از طریق ایمیل بنده نیز به نشانی behnamalavim@gmail.com

نگاه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی به تولیدات مکتوب در هر قالبی که باشد نگاه حمایتی است

مؤثر باشد. از این طریق ما می‌توانیم آن‌ها را دریابیم و نگذاریم گسست فرهنگی بین ما و آن‌ها اتفاق بیافتد. آیا برای این موضوع اندیشه‌ای هست یا نه؟

۲. دومین سؤال من در واقع نقد کوتاهی است به پاسخ شما. ببینید! نگاهی که ما به سازمان داریم، نگاه به برگزارکننده یک مسابقه نیست. فرمایش شما بیشتر می‌تواند در یک مسابقه مطرح باشد که قرار است برنده‌ای داشته باشد. اما اینجا به نظر می‌رسد موضوع «حد نصاب» مطرح است. اگر از بین کتاب‌های آموزشی زبانی که در این دو سال نوشته شده، هیچ‌کدام حد نصاب لازم را برای همراهی با کتاب‌های درسی به‌دست نیاورده‌اند، باید فکر دیگری کرد.

من روی سخنم صرفاً با بخش زبان‌های خارجی نیست. مثلاً آیا خودآزمایی چیزی غیر از این است که بخواهد دانش‌آموز را به فکر وادارد که فراتر از درسش برود و معلم هم در این زمینه با او همراهی کند. حتی در کتاب‌های آموزش معلم یا کتاب معلم پاسخ خودآزمایی‌ها آمده است. تصوری که من نویسنده کتاب‌های کمک‌آموزشی از خودآزمایی دارم، این است که می‌خواهم دانش‌آموز را وادارم که بعد از من هم فکر کند. نه اینکه به او بگویم من آنجا ایستاده‌ام، حالا اگر تو خودت را به من برسانی، موفق می‌شوی.

دکتر علوی مقدم:

اول، سؤال دوم را جواب می‌دهم. شما فرمودید مثلاً یکی از شاخص‌های تأیید کتاب‌ها این است که به سؤال‌ها پاسخ داده باشد. اولاً این‌طور نیست؛ ثانیاً ما یک سری تغییرات کلی در بخش سامان‌دهی کتاب‌ها داشتیم و مؤلفه‌ها را عوض کردیم. اگر توجه داشته باشید به اینکه سؤال‌ها و اگر باشند، اصلاً پاسخ دادن به آن‌ها اشتباه است. ما آن را در بحث زبان‌های خارجی حذف کرده‌ایم.

اما در پاسخ به سؤال اول شما، باید بگویم این کتاب‌های درسی ما برای مدارس خارج از کشور هم هست. منتها معمولاً بچه‌ها

چون به زبان انگلیسی آشنا هستند، انگار کتاب‌های درسی ما را یکی دو ماهه تمام می‌کنند. طبیعی هم هست. زیرا آن‌ها مکالمات عادی را قطعاً بلدند. خیلی هم ارتباطی برخورد می‌کنند. من قبل از عید در سفری که به امارات داشتیم، از یکی دو تا مدرسه خارج از کشور بازدید کردم. برای مطالعه این دانش‌آموزان یک سری کتاب‌های کمک‌آموزشی معرفی می‌شود، که چنین اتفاقی در ایران هم دارد می‌افتد. در مدارس تیزهوشان و مدارس نمونه راهنمایی ما، این اتفاق می‌افتد؛ یعنی کتاب‌های درسی برایشان ساده است. آن‌ها چه کار می‌کنند؟ از کتاب‌های آموزشی غیر درسی استفاده می‌کنند که بعضاً بسیاری از آن‌ها هم مورد تأیید ما نیست. مثلاً از نظر فرهنگی مشکل دارند. یکی از پیشنهادهایی که برای ناشران محترم دارم، اختصاص سهمیه کتاب برای دانش‌آموزان استثنایی است؛ چه دانش‌آموزان مدارس استعدادهای درخشان و چه مدارس دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و جسمی. حالا ممکن است که از نظر فروش قدری کم باشد، اما قطعاً به‌خصوص برای ناتوانان، ناشنوایان، نابینایان و کم‌توان‌ها می‌توانند کتاب‌های تولید کنند و به کمک ما بشتابند. من اینجا همکاران ناشر را دعوت می‌کنم که به این مهم اقدام نکنند و کتاب‌های کمک‌آموزشی را برای تیزهوشان، مدارس نمونه‌دولتی، مدارس غیرانتفاعی خاص هم بنویسند.

آقای مخدومی (از نشر مخدومی):

قبلاً خدمتتان رسیدیم و کتابی ارائه دادیم. البته کتاب در قالب DVD بود. هر قدر مراجعه کردیم که حداقل با دوستانی که دارند زحمت بررسی این محتواها را می‌کشند دیداری داشته باشیم و ایرادات را ببینیم، متأسفانه نتوانستیم دوستان را زیارت کنیم.

علوی مقدم:

اگر تشریف می‌آوردید زیارتتان می‌کردیم. در اتاق ما همیشه - مگر لحظاتی برای نماز و ناهار - باز است.

کارگاه رویکردهای نوین درس زبان انگلیسی در یک نگاه

- تعداد شرکت‌کنندگان: ۲۳ نفر
- بیشترین نقش: دبیر ۱۰ نفر
- فعال‌ترین ناشر: فردین با ۲ میهمان
- برگه‌های نظرسنجی تکمیل شده: ۱۷ برگه

چکیده نتایج نظرسنجی کارگاه

موفقیت کارگاه: ۱۰ نفر میزان موفقیت کارگاه را در تبیین رویکردهای نوین درس زبان انگلیسی، زیاد و خیلی زیاد (۵۹ درصد) و ۴ نفر متوسط (۲۳ درصد) دانسته‌اند

میزان رفع ابهام‌ها: ۱۵ نفر (۸۸ درصد) برگزاری این نشست‌ها را در پاسخ به پرسش‌ها و رفع ابهام‌های خود مؤثر

دانسته‌اند.

تداوم نشست‌ها: پاسخ‌دهندگان بالاتفاق ادامه برگزاری نشست‌ها را مفید شمرده‌اند. ۱۴ نفر (۸۲ درصد) میزان مفید بودن تداوم این نشست‌ها را «خیلی زیاد» و ۳ نفر (۱۸ درصد) «زیاد» خوانده‌اند.

رضایت کلی: ۱۰ نفر از شرکت‌کنندگان (۵۸ درصد) میزان رضایت کلی خود را از نشست «زیاد» و «خیلی زیاد» و بقیه متوسط اعلام کرده‌اند.

نقاط قوت کارگاه

از طریق این نشست‌ها، فاصله میان ناشران و مسئولان آموزش و پرورش کاهش می‌یابد.

حضور مؤلفین کتاب‌های درسی و امکان تبادل نظر نقطه قوت این نشست است.

بررسی کتاب‌های آموزشی و تربیتی دوره متوسطه در سال‌های ۹۰ تا ۹۲

آهنگ تولید و کیفیت کتاب‌های دوره متوسطه در سه سال گذشته

اشرف حمیدی

آن‌ها برای انتشار در کتاب‌نامه‌های رشد، به استخراج و تحلیل داده‌های آماری می‌پردازند تا تصویر دقیق‌تری از وضعیت کتاب‌های آموزشی و تربیتی ترسیم کنند.

سه سال در یک نگاه

در یک نگاه کلی، مجموع کتاب‌های رسیده در سال ۱۳۹۰، بالغ بر ۳۴۶۵ عنوان بوده که در این میان کتاب‌های دوره متوسطه نظری، ۱۷/۹ درصد را به خود اختصاص می‌دهد که ۱۱ درصد از آن‌ها به‌دلیل غیرمرتبط بودن (زمانی، موضوعی و تکراری) از روند بررسی خارج شده‌اند. از کتاب‌های باقی‌مانده نیز ۵۳ درصد مناسب تشخیص داده شده‌اند.

در سال ۱۳۹۱، از مجموع ۳۵۸۹ کتاب‌های رسیده، سهم دوره متوسطه نظری ۲۸/۳ درصد بوده است که از این میان ۲۵/۴ درصد آن غیرمرتبط تشخیص داده شده‌اند که رقم قابل توجهی است؛ اما از کتاب‌های باقی‌مانده نیز فقط ۳۵ درصد مناسب تلقی شده‌اند که در سال‌های مورد بررسی پایین‌ترین سطح کتاب‌های مناسب به‌شمار رفته است.

در سال ۱۳۹۲، کتاب‌های رسیده به ۳۹۸۳ عنوان بالغ می‌شده که دوره متوسطه نظری با ۱۲۳۵ عنوان، سهمی ۳۱ درصدی را به خود اختصاص داده است. با خروج ۱۷ درصد کتاب غیرمرتبط، در نهایت ۴۷ درصد کتاب‌ها مناسب تشخیص داده شده‌اند.

وضعیت کتاب‌های رسیده

بررسی کتاب‌های رسیده به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در دوره متوسطه دوم (نظری)، نشان می‌دهد که روند

اشاره

تبیین و اجرای سیاست‌ها، اهداف، برنامه‌ها و انتظارات آموزش و پرورش در حوزه تولید کتاب آموزشی، ضمن آن که زمینه‌ای برای تبادل نظر و تجربه میان اندیشمندان، صاحب‌نظران و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی با کارشناسان تألیف را فراهم می‌آورد، منجر به برجسته شدن آسیب‌ها، تنگناها و کاستی‌ها در حوزه تدوین کتب آموزشی می‌شود.

تشویق ناشران، نویسندگان و معلمان به تولید کتب آموزشی مناسب و همسو با برنامه‌های درسی آموزش و پرورش، به‌منظور ایجاد شرایط یادگیری مؤثر و پایدار برای دانش‌آموزان کشور و در راستای تدوین راهبردها و استانداردهای تولید کتاب‌های آموزشی مناسب به‌عنوان مکمل کتاب درسی، از سال ۷۸ در دستور کار دفتر انتشارات کمک‌آموزشی (انتشارات و تکنولوژی آموزشی فعلی) قرار داشته است.

بنابر قاعده معمول این سال‌ها، کتاب‌های چاپ اول هر سال و یک سال پیش از آن در دبیرخانه مورد بررسی قرار می‌گیرد و کتاب‌های قبل از این تاریخ با عنوان «غیرمرتبط زمانی»، کتاب‌های بی‌ارتباط با موضوعات نظام آموزش و پرورش با عنوان «غیرمرتبط موضوعی» و همچنین کتاب‌هایی که قبلاً مورد بررسی قرار گرفته‌اند و مجدداً برای دبیرخانه فرستاده شده‌اند، با عنوان «تکراری» از روند بررسی کنار گذاشته می‌شوند.

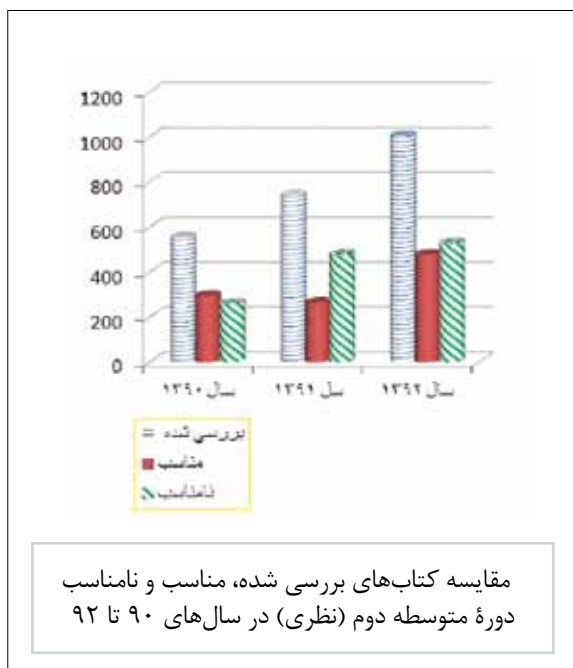
هر دوره بررسی، معمولاً تا پایان خردادماه سال بعد ادامه می‌یابد تا ناشران فرصت کافی برای ارسال کتاب داشته باشند. در پایان دوره، کارشناسان دبیرخانه سامان‌دهی ضمن استخراج و انتشار فهرست کامل کتاب‌های مناسب دوره‌های تحصیلی گوناگون و آماده‌سازی

کتاب‌های مناسب، کتاب‌های نامناسب

وضعیت کتاب‌های مناسب، در سال ۱۳۹۱ دچار نوسان غیرمنتظره‌ای شده است. در این سال درصد کتاب‌های مناسب از ۵۳ درصد به ۳۵ درصد کاهش یافته است که رقمی قابل ملاحظه است؛ اما در سال ۱۳۹۲، سیری صعودی داشته و به ۴۷ درصد رسیده است (جدول شماره ۳) که البته به نحو قابل توجهی از سطح میانگین دبیرخانه سامان‌دهی در سال ۱۳۹۲ پایین‌تر است. میانگین کتاب‌های مناسب سال ۱۳۹۲ رقمی معادل ۵۸/۵ درصد محاسبه شده است.

موضوع	۱۳۹۰		۱۳۹۱		۱۳۹۲	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کتاب‌های مناسب	۲۹۵	۵۳	۲۶۵	۳۵	۴۷۸	۴۷
کتاب‌های نامناسب	۲۶۰	۴۷	۴۷۹	۶۵	۵۲۹	۵۳
کتاب‌های بررسی شده	۵۵۵	۱۰۰	۷۴۴	۱۰۰	۱۰۰۷	۱۰۰

به‌طور کلی در طی سال‌های فعالیت دبیرخانه درصد کتاب‌های مناسب، سیری صعودی داشته است. نمودار شماره یک بیانگر این سیر طی سه سال ۹۰ تا ۹۲ است. در عین حال شاهد سیر صعودی کتاب‌های نامناسب نیز می‌باشیم که شاید یکی از مهم‌ترین دلایل این امر ناآشنایی و عدم آگاهی مؤلفین و ناشرین کتاب‌های آموزشی با معیارها و استانداردهای تدوین و ارزیابی تألیف کتاب آموزشی باشد.

ارسال کتاب از سوی ناشران و مؤلفان طی سال‌های ۹۰ تا ۹۲ همواره سیری صعودی داشته است.

فراوانی کتاب‌های رسیده، از ۶۲۴ عنوان در سال ۹۰ به ۱۰۱۹ عنوان در سال ۹۱ و ۱۲۳۵ عنوان در سال ۹۲ افزایش داشته است. این روند رشد در سال ۹۱ برابر ۶۱ درصد و در سال ۹۲ برابر ۲۱ درصد بوده است. (جدول شماره ۱)

سال	کتاب‌های رسیده	
	فراوانی	درصد رشد نسبت به سال قبل
۱۳۹۰	۶۲۴	-
۱۳۹۱	۱۰۱۹	۶۳
۱۳۹۲	۱۲۳۵	۲۱

از جمله دلایل رشد غیرمنتظره و افزایش قابل ملاحظه تعداد کتاب رسیده در سال ۱۳۹۲، می‌توان به نحوه عملکرد دبیرخانه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی - تربیتی رشد برای افزایش آگاهی ناشران و مؤلفان به واسطه برگزاری کارگاه آموزشی ریاضی، برگزاری جلسات گفت‌وگو با ناشران و مؤلفان آموزشی از سوی کارشناسان دفتر تألیف و ارزیابان کتاب‌ها در نمایشگاه کتاب در قالب نشست‌های آموزشی و کارگاه علوم و تبلیغات و اطلاع‌رسانی در نمایشگاه کتاب اشاره کرد.

کتاب‌های غیرمرتبط

آمار نشان‌دهنده آن است که بیشترین کتاب‌های غیرمرتبط این دوره طی سه سال با ۲۷ درصد متعلق به سال ۱۳۹۱ بوده است؛ در حالی که این رقم در سال ۱۳۹۰ فقط به ۱۲ درصد بالغ شده است. در سال ۱۳۹۲ نیز این رقم با ۸ درصد کاهش، روی رقم ۱۹ درصد ایستاده است. (جدول شماره ۲/ نمودار ۱)

موضوع	۱۳۹۰		۱۳۹۱		۱۳۹۲	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کتاب‌های بررسی شده	۵۵۵	۸۸	۷۴۴	۷۳	۱۰۰۷	۸۱
کتاب‌های غیرمرتبط	۶۹	۱۲	۲۷۴	۲۷	۲۲۸	۱۹
کتاب‌های رسیده	۶۲۴	۱۰۰	۱۰۱۹	۱۰۰	۱۲۳۵	۱۰۰

مقایسه کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی

کتاب‌های کمک‌درسی، از این‌رو که منطبق با سرفصل‌های کتاب درسی یک پایه مشخص تدوین می‌شوند و به‌منظور تثبیت آموخته‌های کتاب درسی (با تکرار و تمرین) به‌کار گرفته می‌شوند، برای پایه‌های دیگر غیرقابل استفاده‌اند؛ اما مطالعه کتاب‌های آموزشی ممکن است برای پایه‌های مختلف مناسب و مفید باشد.

در سال ۹۰، معادل ۵۶ درصد از مجموع کتاب‌های بررسی شده، کمک‌درسی بوده‌اند. این رقم در سال ۹۱، با افزایشی قابل توجه، به ۶۵ درصد بالغ شده و در سال بعد دوباره به ۳۰ درصد کاهش یافته است. شاید بتوان گفت یکی از دلایل این امر، افزایش غیرقابل پیش‌بینی و ناگهانی قیمت کاغذ بود که موجب شد ناشران آموزشی بخشی از سرمایه خود را به تولید کتاب‌های کمک‌درسی که خانواده‌ها تمایل بیشتری برای خرید آن‌ها داشته‌اند، اختصاص دهند.

ظاهراً کاهش درصد کتاب‌های مناسب در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل و بعد از آن نیز با این تحلیل تطبیق می‌کند؛ زیرا کتاب‌های کمک‌درسی به‌طور معمول کمتر از کتاب‌های آموزشی دیگر مناسب تشخیص داده می‌شوند (جدول شماره ۴).

وجود کوشش‌های ناشران در طی این سال‌ها برای بهبود کیفیت کتاب‌های کمک‌درسی، گویی در دوره متوسطه نظری، هنوز سایه سنگین کنکور به نحو قابل توجهی حس می‌شود و شاید همین مسئله راه را برای بهبود بیشتر سد می‌کند (جدول شماره ۵).

سال	نوع کتاب	تعداد کتاب‌های کمک‌درسی	تعداد کتاب‌های کمک‌درسی مناسب	درصد
۱۳۹۰		۳۱۲	۱۰۵	۳۴
۱۳۹۱		۴۸۸	۱۳۱	۲۷
۱۳۹۲		۳۰۱	۶۴	۲۱

مقایسه فراوانی موضوعات درسی

در بین کتاب‌های کمک‌درسی مناسب این سال‌ها، سه موضوع فارسی، انگلیسی و شیمی به ترتیب با فراوانی ۴۲، ۲۸، ۱۳ در سال ۹۰ از بیشترین فراوانی برخوردار بوده‌اند. در سال ۹۱ دو موضوع، فارسی و فیزیک به ترتیب با فراوانی ۵۷، ۵۰ بالاتر از بقیه ایستاده‌اند و در سال ۹۲، سه موضوع فارسی، فیزیک و زیست‌شناسی به ترتیب با فراوانی ۱۷، ۱۵، ۱۴ بالاترین رقم را در میان سایر موضوعات کمک‌درسی مناسب به خود اختصاص داده‌اند.

در طی سال‌های مورد بررسی، درس فارسی و فیزیک، با اندکی جابه‌جایی همواره در بین موضوعاتی قرار داشته‌اند که از بیشترین فراوانی برخوردار بوده‌اند. داستان با رویکرد تربیتی، جدیدترین موضوعی است که در سال ۹۲ به موضوعات فوق اضافه شده است.

بررسی‌های آماری نشان می‌دهد کتاب‌های با موضوع قرآن، جغرافیا و زمین‌شناسی از کمترین فراوانی نسبت به بقیه حوزه‌های درسی برخوردارند.

سال	نوع کتاب	کل کتاب‌های بررسی شده	کتاب‌های کمک‌درسی	درصد
۱۳۹۰		۵۵۵	۳۱۲	۵۶
۱۳۹۱		۷۴۴	۴۸۸	۶۵
۱۳۹۲		۱۰۰۷	۳۰۱	۳۰

به‌طور کلی کتاب‌های مناسب کمک‌درسی دوره متوسطه، در سال‌های مورد بررسی همواره روندی کاهشی داشته‌اند. با

کتاب‌نامه‌های رشد در سال ۱۳۹۴

طیبه‌الدوسی

امسال کتاب‌نامه‌های رشد در پنج عنوان و برای دوره‌های پیش‌دبستانی، آموزش ابتدایی، آموزش متوسطه اول، آموزش متوسطه نظری و آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش تولید شده‌اند. هر کتاب‌نامه فهرست توصیفی کتاب‌های مناسب آموزشی و تربیتی متناسب و مرتبط با برنامه درسی یک دوره آموزشی را در اختیار مخاطبان خود قرار می‌دهد.

در سال جاری، فهرست کتاب‌های معرفی شده، برای سهولت دسترسی مخاطبان، بر اساس موضوع درسی مرتب شده است. همچنین هر کتاب‌نامه نمایه‌های متعددی مانند عنوان کتاب، پدیدآورنده، ناشر، درهمکرد نام ناشر و عنوان کتاب، موضوع درسی، کلمات کلیدی، مخاطب و پایه تحصیلی دارد که یافتن کتاب‌ها را میسر می‌سازد.

کتاب‌نامه دوره پیش‌دبستانی

مخاطبان این کتاب‌نامه، کودکان، مربیان کودک و والدین کودکان هستند.

در «کتاب‌نامه رشد دوره پیش‌دبستانی شماره ۵»، ۴۳۰ عنوان کتاب مناسب به‌چشم می‌خورد که از میان ۶۸۴ عنوان کتاب رسیده معرفی شده است. ۲۰۷ عنوان از این کتاب‌ها، در قالب قصه و بقیه در قالب‌های شعر و سرود، فعالیت‌های علمی، کار کودک-مربی، بازی، زبان آموزی، نقاشی، کاردستی، نمایش خلاق، موسیقی و مرجع نظری و دانش‌افزایی هستند. در سال گذشته ۴۲ ناشر در تأمین کتاب‌های مناسب دوره پیش‌دبستانی همکاری داشتند که امسال تعداد آن‌ها به ۵۱ ناشر رسیده است. میزان کتاب‌های مناسب این دوره نسبت به دوره پیش که بالغ بر ۱۸۰ عنوان بود، حدود دو برابر و نیم (۲/۴ برابر) رشد یافته است.

کتاب‌نامه آموزش ابتدایی

از میان ۱۸۱۷ عنوان کتاب رسیده برای دوره آموزش ابتدایی، ۱۰۳۶ عنوان کتاب مناسب در موضوعات ریاضی، فارسی، علوم تجربی، قرآن، تفکر و پژوهش، تربیت بدنی، کار و فناوری، مطالعات اجتماعی، مهارت‌های زندگی، هنر، علوم تربیتی، کتاب‌های مرجع، داستان و شعر در «کتاب‌نامه رشد آموزش ابتدایی شماره ۱۷» معرفی شده‌اند.

مخاطبان این کتاب‌نامه دانش‌آموزان دوره ابتدایی و معلمان، کارشناسان، اولیای آموزشی و والدین آن‌ها هستند. تعداد ۱۵۰ ناشر، در تولید کتاب‌نامه ۱۷ نقش داشته‌اند؛ در حالی که در سال گذشته از همکاری ۱۱۶ ناشر بهره بردیم. رشد کتاب‌های مناسب

این دوره نسبت به دوره قبل که ۶۰۸ کتاب بوده، حدود دو برابر (۱/۷) افزایش یافته است.

کتابنامه آموزش متوسطه اول

از میان ۱۰۳۷ عنوان کتاب رسیده برای دوره آموزش متوسطه اول، تعداد ۶۰۹ کتاب مناسب معرفی شده، که ۲۰۶ عنوان آن متعلق به حوزه داستان است.

۱۵۴ ناشر در فراهم آمدن «کتابنامه رشد آموزش متوسطه اول شماره ۱۶» نقش آفرینی کرده‌اند. این رقم در سال گذشته ۹۵ ناشر بوده که گویای رشدی ۶۰ درصدی است.

کتاب‌های مناسب این کتابنامه در موضوعات علوم تجربی، تفکر و سبک زندگی، کار و فناوری، ریاضی، زبان انگلیسی، زبان عربی، فارسی، هنر، قرآن، مطالعات اجتماعی و شعر و داستان بوده‌اند. کتاب‌های مناسب کتابنامه شماره ۱۶ متوسطه اول نسبت به سال گذشته، که ۴۶۴ عنوان کتاب در آن معرفی شده بود، ۱/۳ برابر رشد نشان می‌دهد.

کتابنامه آموزش متوسطه نظری

امسال از میان ۱۵۸۴ عنوان کتاب رسیده برای دوره آموزش متوسطه نظری، ۱۴۶۰ کتاب مرتبط به بررسی گذاشته شد که در نهایت ۸۰۹ عنوان کتاب (۵۶ درصد) مناسب معرفی شدند.

۲۹۸ عنوان از کتاب‌های معرفی شده در «کتابنامه رشد آموزش متوسطه ۱۴» به حوزه داستان و شعر اختصاص دارد.

همچنین باید خاطر نشان کرد ۲۱۰ ناشر در تأمین کتاب‌های مناسب آموزشی و تربیتی دوره آموزش متوسطه نظری همکاری کرده‌اند. در حالی که در سال گذشته ۱۳۰ ناشر همکاری داشتند. مقایسه کتاب‌های مناسب کتابنامه‌های امسال و پارسال، نشان از رشدی نزدیک به دو برابر دارد.

کتابنامه آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش

«کتابنامه رشد دوره آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش شماره ۱۴» شامل فهرست توصیفی ۸۱۸ عنوان کتاب مناسب است که از میان ۱۲۱۱ کتاب رسیده برای دوره آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش انتخاب شده است. ۳۳۹ عنوان از کتاب‌ها مربوط به حوزه داستان و ادبیات داستانی است و پس از داستان، موضوعی که بیشترین فراوانی کتاب‌های مناسب را به خود اختصاص داده است، مدیریت خانواده با ۱۱۵ عنوان کتاب است. مخاطبان این کتابنامه هنرجویان، هنرآموزان، کارشناسان، اولیای آموزشی و والدین دانش‌آموزان دوره فنی و حرفه‌ای و کاردانش هستند.

میزان رشد کتاب‌های مناسب در کتابنامه شماره ۱۴ این دوره، نسبت به شماره ۱۳، بیش از سه برابر شده است که نشان دهنده رشدی قابل توجه و شکفت‌انگیز است. تعداد کتاب‌های مناسب در سال گذشته، مجموعاً ۲۵۱ عنوان بود که امسال به رقم ۸۱۸ عنوان رسیده است. همچنین ۱۹۹ ناشر تأمین کتاب‌های مناسب آموزشی و تربیتی این دوره را به عهده داشته‌اند که نسبت به سال گذشته رشد سه برابری را نشان می‌دهد.

گزارشی از نشست استانداردها و باید و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی علوم انسانی در بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

از گذشته بهتریم؛ در آینده بهتر می‌شویم

علی دشتی

تعامل بین ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی تأکید دارد، و ناشران را در کمک به ارتقای کیفیت آموزشی، رفیق و نه رقیب می‌داند. از سویی، به این نتیجه رسیده است که بهترین و مؤثرترین راهکار هم‌افزایی در تولید منابع آموزشی و تربیتی و هم‌راستایی با اهداف برنامه درسی، ارتباط چهره به چهره و تعاملی با مؤلفین و ناشران کتاب‌های آموزشی و تربیتی است.

چون اکثر ناشران آموزشی در بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران حضور دارند، امسال هم چندین جلسه گفت‌وگوها بین این مؤلفان کتاب‌های آموزشی و ارزیابان کتاب‌های آموزشی و برنامه‌ریزان درسی برگزار کرده‌ایم. بر اساس نیازسنجی‌های انجام شده، نشست‌های ما در سه گروه، علوم انسانی، علوم علوم پایه و مباحث فنی و حرفه‌ای و کار دانش برگزار می‌شود.

وحید تمنا (مدیر انتشارات مشاوران آموزش): در سال‌های گذشته، کتاب‌های دبیرستان تغییراتی کرده‌اند و به نظر می‌رسد تغییرات مثبتی در زمینه کتاب‌های علوم انسانی و به خصوص علوم اجتماعی صورت گرفته شده باشد؛ ولی علوم اجتماعی سال چهارم دبیرستان، هم از زاویه نگاه معلمان و هم از نگاه دانش‌آموزان بسیار گنگ است. انگار تعدادی فیش جدا از هم، در کنار هم چیده شده که هیچ ارتباط منطقی با هم ندارند.

دبیرخانه سامان‌دهی و منابع آموزشی و تربیتی، امسال نیز کوشید از فرصت بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران بهره‌برداری و برنامه‌هایی را برای آشنایی ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی و تربیتی با برنامه درسی و استانداردهای تألیف کتاب برگزار کند. بدین منظور، امسال نیز نشست‌هایی تخصصی را تدارک دیده بود، که در سالن نشست‌های ناشران آموزشی برگزار شد. استانداردها و باید و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی علوم انسانی یکی از پنج نشست این دبیرخانه در نمایشگاه بیست و هشتم بود که در روز ۲۰ اردیبهشت ماه برگزار شد. در این نشست آقایان محمد کاظم متولی (ارزیاب کتاب‌های مطالعات اجتماعی)، مسعود جوادیان (ارزیاب کتاب‌های تاریخ)، مهدی چوبینه (ارزیاب کتاب‌های جغرافیا)، سعید راصد (ارزیاب کتاب‌های دینی و مهارت‌ها زندگی) و علی رضایی (ارزیاب کتاب‌های ادبیات فارسی) آمده بودند تا به ابهام‌ها و پرسش‌های ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی این حوزه پاسخ دهند؛ گرچه اتمام وقت این بحث را نیمه‌کاره گذاشت. آنچه می‌خوانید، چکیده‌ای از سخنان حاضران در این نشست است.

فریبا کیا (معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی): از همه دوستانی که در این نشست شرکت کرده‌اند متشکرم. می‌دانید که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و به‌طور مشخص دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی بر بحث

تقاضای من این است که دوستان توضیح دهند مسیری که در پیش داریم، به چه سمت و سویی است و آیا این اشکالات برطرف خواهد شد یا خیر؟

خانم جلیبایی (از انتشارات گل واژه): سؤال من این است که موضوع تعدیل کتاب‌های علوم انسانی و به‌خصوص ادغام کتاب‌های تاریخ و جغرافی و علوم اجتماعی تا چه حد صحت دارد؟

محمد کاظم متولی (کارشناس کتاب‌های مطالعات اجتماعی): به تصور بنده این جلسه، جلسه نقد و بررسی کتاب‌های درسی نیست؛ موضوع جلسه، بررسی کتاب‌های آموزشی و اهدافی است که این کتاب‌ها دنبال می‌کنند. ولی در خصوص سؤالی که مطرح شد، باید بگویم کتاب‌های علوم اجتماعی در دوره ابتدایی و متوسطه اول (از سوم ابتدایی تا پایان متوسطه اول) به صورت تلفیقی (از سه حوزه جامعه‌شناسی، تاریخ و جغرافیا و حتی حوزه‌های روانشناختی و اقتصادی) ارائه شده است. این کتاب‌ها تا پایان سال نهم، تدوین شده یا در حال تدوین هستند. اما در مقطع دوم متوسطه، کتاب‌های جامعه‌شناسی و تاریخ و جغرافیا مستقل خواهند بود. اما این که نحوه پردازش کتاب‌های درسی چگونه است، قطعاً کتاب‌های درسی دارای ساختار مشخص و مبتنی بر نظریه‌های مرتبط با تدوین و ساختار کتاب‌های آموزشی و درسی هستند که در این فرصت کوتاه جای پرداختن به آن‌ها نیست؛ ضمن این که برای چنین کاری باید مؤلفان و دست‌اندرکاران تدوین و تألیف کتاب‌های درسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی هم باید حضور داشته باشند.

دکتر مهدی چوبینه (کارشناس کتاب‌های جغرافیا): اجازه بدهید نکاتی را خدمت شرکت کنندگان در این نشست عرضه کنم تا بتوانیم با جهت دادن به این نشست، بهره و استفاده بیشتری ببریم. جمعی که امروز در بخش میهمانان میزگرد حضور دارند، بخش زیادی از عمر خود را در تدوین و تألیف کتاب‌های درسی گذرانده‌اند و امروز از تجارب خود در ارزیابی کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی بهره می‌برند تا بتوانند یک ارتباط معنادار بین آن محتوایی که به عنوان کتاب درسی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و کتاب‌هایی که در بیرون از سیستم آموزشی و توسط ناشران آموزشی تولید می‌شود، برقرار کنند. آن سوی این نشست هم، تلقی من این است که ترکیبی از ناشران آموزشی، اولیاء دانش‌آموزان، معلمان و برخی دانش‌آموزان حضور دارند.

در سالی که پشت سر گذاشتیم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی موفق شد یک سند رسمی و لازم‌الاجرا را تحت عنوان «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی: ویژگی‌های اختصاصی کلی» را تصویب و ابلاغ کند تا از طریق این سند قانونی به ناشرین، معلمان، اولیاء و دانش‌آموزان کمک کند که در انتخاب محتوای کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی خودشان با یک جهت مشخصی حرکت کنند و بعد هم به پشتوانه این سند، دبیرخانه

سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی بتواند بر اساس آن معیارها، کتاب‌های تولید شده در بخش خصوصی را کارشناسی و ارزیابی کند. این کار به ناشران و مؤلفان هم کمک می‌کند تا قبل از اقدام به تألیف و انتشار کتاب‌های آموزشی، معیارهای تدوین شده استاندارد را که آموزش و پرورش تهیه و اعلام کرده است، مورد اعتنا قرار دهند و وفاقی سازنده و مؤثر در این زمینه شکل بگیرد.

با این توضیح مقدماتی، دوستان اگر سؤالی در مورد ویژگی‌های کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی، انواع کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی، معیارهای لازم برای این کتاب‌ها و نحوه انتخاب این کتاب‌ها در بین انبوهی از کتاب‌های تولید شده، دارند مطرح کنند تا در خصوص آن گفت‌وگو کنیم.

وحید تمنا: در خصوص موضوعاتی که بیان شد و به‌خصوص این مسئله که معیارها و استانداردهایی برای تولید کتاب‌های آموزشی وجود دارد، باید بگویم که اتفاقاً طرح این موضوع باعث همان شکاف‌هایی می‌شود که برخی اوقات بین ناشر و سازمان متولی نشر کتاب‌های درسی به وجود می‌آید. یعنی با طرح چنین مسئله‌ای من ناشر باید بیرسم که این استانداردها چیست و در حقیقت دیگر بحث پرسش و پاسخ مطرح نیست و بهتر است که در مورد این استانداردها و معیارها صحبت و بحث و گفت‌وگو کنیم.

مسعود جوادیان: ما همگی سالیان سال، کارشناس کتاب‌های درسی و بعضاً مؤلف کتاب‌های درسی هم بوده‌ایم و الان هم کمابیش اسم ما روی جلد کتاب‌های درسی هست. پس بیگانه با مسائل و موضوعات این حوزه نیستیم؛ اما باید توجه داشته باشیم که موضوع استانداردهای کتاب‌های درسی داستان دیگری دارد؛ گروه‌های درسی برای خودشان شورایی دارند که راهنمای برنامه درسی را تهیه و سرفصل‌های آن را هم مشخص می‌کنند. بعد از آن هم اهداف هر برنامه مشخص می‌شود و دستورالعمل‌های لازم در همه جوانب برای این کار تهیه می‌شود و نهایتاً سندی به نام راهنمای برنامه درسی تهیه می‌شود. مرحله بعدی تألیف کتاب است که بر اساس برنامه نوشته شده، این کار به فرد یا افرادی کارشناس و با صلاحیت واگذار می‌شود. در ادامه این فرایند کتاب درسی تولید و بعد از تدریس آزمایشی و داشتن شرایط و ویژگی‌های لازم وارد چرخه تدریس و آموزش می‌شود. حالا یک عده‌ای از ناشران هم بر اساس همین کتاب‌های درسی، کتاب کار، کتاب کمک‌آموزشی، کتاب تست کنکور و یا کتاب روش تدریس تألیف و منتشر می‌کنند و در همین ارتباط وزارت آموزش و پرورش بر اساس ملاک‌ها، شاخص‌ها و استانداردهای مربوط به تولید کتاب‌های درسی و کمک‌آموزشی نظرش را بعد از ارزیابی و کارشناسی، در خصوص این کتاب‌ها اعلام می‌کند. این کار هم در وزارت آموزش و پرورش بر عهده دبیرخانه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی است که نشست امروز هم برای بحث و گفت‌وگو درباره باید و نبایدهای تألیف کتاب‌های درسی

آموزش و پرورش، ناشران را به عنوان رفیق و نه رقیب در کمک به ارتقای کیفیت آموزشی می‌داند

علوم انسانی و همین دستورات العمل و استانداردها تشکیل شده و ما به اتفاق دوستان کارشناس این موضوع در خدمت شما هستیم. کاظم قلمچی (مدیر انتشارات کانون آموزش): عنایت دارید که بحث خود-ارزیابی کار بسیار دشواری است، اما خوب است که در این نشست مشخص شود که اگر قرار باشد کارشناسان و ارزیابان این کتابها خودشان را ارزیابی کنند، باید چه مسیری را طی کنند تا آثار تولید شده در نهایت منطبق بر همان استانداردها و معیارهایی باشد که شما به عنوان متولیان کتابهای درسی و کمک‌درسی و آموزشی بر عهده دارید؟ شاید ذکر این مثال که در برنامه‌های ورزشی یک کارشناس ورزشی حضور دارد و علاوه بر داوری بازی، داوری‌های بازی را هم مورد ارزیابی و قضاوت قرار می‌دهد، موضوع را روشن‌تر کند.

تقاضای من این است که دوستان تحلیل خودشان را در مورد کارهایی که به عنوان داور حضور داشته‌اند بیان کنند و تصویری هم از وضعیت فعلی این داوری‌ها و ارزیابی‌ها ارائه کنند و بفرمایند که از منظر خود - ارزیابی، برداشتشان از ارزیابی کارهایی که انجام داده‌اند چیست؟

دکتر مهدی چوبینه: شاید بتوان گفت که مهم‌ترین سنجه ما در ارزیابی این است که اطلاعات طرح شده در یک کتاب از منظر علمی و حرفه‌ای چقدر درست است

اکنون هم بر روی سایت اطلاع‌رسانی آن دبیرخانه قرار دارد و اگر ناشران محترم به این اسناد مراجعه کنند و از آن‌ها استفاده نمایند، سرمایه و تولیدات خود را به خطر نخواهند انداخت و متون و منابعی را تولید خواهند کرد که ضمن تطبیق با استانداردهای تعیین شده، مشکلی از مخاطب و مشتری را هم حل خواهد کرد و ما همه با هم خواهیم توانست اقدامات مؤثرتر و سازنده‌ای را در این زمینه انجام دهیم.

مثلا سندی که همین امسال تولید شده است، کتابهای آموزشی را به چند دسته تقسیم کرده است. شاید مخاطب ما در سطح جامعه اصلاً توجهی به این تقسیم‌بندی‌ها نکند و فقط به دنبال تأمین نیاز خود باشد، اما شما به عنوان تولیدکننده این کتابها و ما به عنوان حامیان و معرفی‌کنندگان این آثار، باید به این تقسیم‌بندی‌ها و الزامات انواع کتابها توجه داشته باشیم تا مخاطب با اطمینان و آرامش بیشتری به منابع مورد نیاز خود دست پیدا کند.

معیارهای داوری کتابها هم به دو دسته معیارهای ظاهری و معیارهای محتوایی قابل تقسیم‌بندی است که البته هرکدام جایگاه خاص خود را دارند و حتماً محتوا در این آثار از الویت بیشتری برخوردار است.

جمع‌بندی صحبت من این است که کار داوری کار بسیار سختی است و همه همکاران من در این چندین و چند سال کوشیده‌اند تا جای ممکن، این کار سخت و دشوار به درستی و سلامت و شفافیت انجام گیرد.

محمد کاظم متولی: آقای دکتر چوبینه در صحبت‌هایشان گفتند که معیارهای اعلام شده در دو دسته معیارهای ظاهری و محتوایی هستند. معیارهای ظاهری در واقع کمک می‌کنند که کتاب جذابیت بیشتری داشته باشد؛ اما بنیان و اساس کار بر معیارهای محتوایی است. به عنوان مثال عرض کنم که اگر شما غذای نامناسبی را در بشقاب و ظرفی بسیار زیبا و شکیل ارائه کنید، اما غذا ارزش غذایی و مواد لازم را برای سلامت و تغذیه افراد نداشته باشد، شاید اقبال زیادی بدان نشود؛ اما اگر به جای همین غذا، غذایی سالم و با داشتن ارزش‌های غذایی در همان ظرف ارائه شود و افراد هم به ارزش و اهمیت آن آگاه باشند، قطعاً این غذا مشتری و به تبع آن فروش بیشتری خواهد داشت.

آقای صفوی (از انتشارات کلک دانش): سؤال من این است که آیا بهتر نیست ما داوری را قبل از چاپ کتابها انجام دهیم. ضمناً اشاره شد که بخشی از امتیازهای کتاب مربوط به چاپ، رنگ و کیفیت کاغذ و امور فنی می‌شود؛ ممکن است ناشی یک کتاب را در چند جلد اعلا چاپ و برای داوری ارسال کند؛ اما بقیه نسخه‌ها را با کیفیتی نازل چاپ کند. چنین موضوعی، چگونه نظارت می‌شود؟

دکتر مهدی چوبینه: ممنون. به نکاتی خوبی اشاره کردید. اما این گونه نیست که امکان داوری کتاب قبل از چاپ ممکن نباشد. چون معیارها ارزیابی کتابها در روی سایت وجود دارد و ناشر یا مؤلف از همان ابتدا می‌تواند اثر خود را ارزیابی و در صورت داشتن معیارها و استانداردهای لازم به چاپ آن اقدام کند و نیازی نیست که حتماً کسی دیگر از بیرون این کار را انجام دهد.

دکتر مهدی چوبینه: بله! متشکرم که این سؤال را مطرح کردید. اشاره‌ای هم داشتید که داوری کار سختی است و واقعاً کار داوری در این حوزه کار بسیار سختی است؛ خصوصاً در زمان داوری کتابهای جشنواره کتابهای آموزشی (که زمان محدود است)، داوران تحت فشار زیادی قرار دارند و کار سخت و طاقت‌فرسایی را انجام می‌دهند. پاسخ من در یک جمله این است که ما در این زمینه وضعیت مطلوبی نداشته‌ایم و شاید الان هم نداشته باشیم؛ اما نسبت به گذشته وضعمان بسیار بهتر شده است؛ یا خلاصه‌تر بگویم: از گذشته بهتریم؛ اما باید در آینده بهتر شویم. مدعی من اسناد و دستورات عمل‌هایی است که در دبیرخانه سامان‌دهی کتابهای آموزشی و تربیتی تولید شده است که هم

شاید بتوان گفت که مهم‌ترین سنججه ما این است که اطلاعات طرح شده در یک کتاب باید از لحاظ سنججه‌های علمی و حرفه ای درست باشد و به طور طبیعی هم این موضوع امتیاز قابل توجهی خواهد داشت.

سعید راصد: از من خواسته شده که نکات مهمی را که در این چند سال در حوزه کتاب‌های دینی و روان‌شناسی و مهارت‌های زندگی تجربه کرده‌ام، بیان کنم. شاید بتوان گفت مهم‌ترین مشخصه‌ای که در کارشناسی و ارزیابی کتاب‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد، جان و محتوای کتاب است و وقتی این موضوع به حوزه دین و آداب و مهارت‌های زندگی بر می‌گردد، ما نویسندگان کتاب‌ها باید به گونه‌ای عمل کنیم که در ذهن و روان بچه‌ها و دانش‌آموزان تأثیر مثبت و سازنده داشته باشیم.

مؤلف و ناشر کتاب‌های این حوزه باید دقت زیادی داشته باشند تا متن و محتوا و تصاویر و همه اجزای کتاب یک پیوستگی منطقی با هم داشته باشند و بتوانند مجموعاً هدفی را که از نوشتن چنین کتابی مد نظر بوده، محقق کنند.

مسئله مهم و قابل توجه این است که ما، به عنوان نویسندگان کتاب، حق نداریم محتوایی را در این کتاب‌ها نشر دهیم که اعتقاد فرزندان ما را دچار مشکل کند و در آن‌ها تردید و نگرانی بیافریند. یا نباید کتاب ما حاوی محتوایی باشد که نتواند مأموریت خود را برای ارائه تصویری درست و مثبت و سازنده از دین انجام دهد. این موضوع از مهم‌ترین موضوعاتی است که در کارشناسی و ارزیابی کتاب‌های آموزشی مورد نظر قرار می‌گیرد.

علی رضایی: بنده هم در این فرصت باقی مانده، به یکی دو مورد اشاره کنم. یک نکته مهم که خوب است دوستان در جریان آن باشند این است که برای داوری کتاب‌های درسی حداقل دو

نفر که یکی حتماً کارشناس برنامه درسی است و یک نفر هم به عنوان معلم کارشناس این حوزه حضور دارند و اگر کتابی به امتیاز لازم را نیاورد و ناشر یا مؤلف نسبت به نتیجه داوری معترض باشند، نفر سوم هم کتاب را داوری می‌کند که او هم حتماً کارشناس و صاحب نظر این حوزه است.

من می‌خواستم در خصوص مؤلفه‌های اختصاصی کتاب‌های فارسی صحبت کنم که متأسفانه چون فرصت زیادی نیست، فقط به یکی دو نکته اشاره می‌کنم. متأسفانه دوستان مؤلف ما در حوزه تألیف کتاب‌های آموزشی به اهداف کتاب‌های درسی کاملاً آشنا نیستند و همین موضوع باعث می‌شود مثلاً کتابی که برای پایه دوم تألیف شده است، برای دانش‌آموزان کلاس پنجم مناسب باشد. فرضاً یک مؤلف موضوعی را که در پایه پنجم برای دانش‌آموزان تدریس می‌شود، در کتاب پایه دوم آورده است. این

عدم آشنایی مؤلف با اهداف کتاب‌های درسی، عملاً آن کتاب را ناکارآمد می‌کند و به طور طبیعی هم از چرخه داوری، انتخاب و معرفی به عنوان یک کتاب مناسب خارج می‌شود.

پیشنهاد مشخص من در این خصوص آن است که دفتر تألیف کتاب‌های درسی با مشارکت دفتر انتشارات تکنولوژی آموزشی کارگاه‌هایی را برای مؤلفان داوطلب با موضوع تدوین و تألیف کتاب‌های آموزشی برگزار کنند تا دوستان ما در آن کارگاه‌ها با برنامه‌های درسی و آموزشی و کتاب‌های درسی و اهداف آن آشنا شوند.

علی رضایی: متأسفانه

عدم آشنایی دوستان

مؤلف با اهداف کتاب‌های

درسی باعث می‌شود

کتابی که برای پایه دوم

تألیف شده است برای

دانش‌آموزان کلاس پنجم

مناسب باشد

نشست کارشناسان علوم انسانی در یک نگاه

کتاب‌ها تأیید شود.

● تعداد شرکت‌کنندگان: ۳۰ نفر

● بیشترین شرکت‌کننده: انتشارات قلم‌چی با بیشترین میهمان

برخی نظرات حاضران

● برخلاف کارگاه‌ها که هدف خاصی را دنبال می‌کردند، موضوعات مطرح شده در این نشست‌ها پراکنده بود.

● این تعاملات موجب می‌شود آماده‌سازی کتاب آموزشی از سوی ناشر آگاهانه‌تر انجام شود و ناشر و مشتری هر دو سود ببرند.

● محل برگزاری نشست پر سروصدا بود.

● پیشنهاد می‌شود کتاب‌های آموزشی خصوصاً کتاب‌های کمک‌درسی قبل از چاپ بررسی شوند تا اشکال‌ها رفع و همه

نظرات ارزیابان محترم

● تداوم چنین برنامه‌هایی موجب آگاهی‌بخشی دو سویه ناشران و ارزیابان کتاب‌ها می‌شود.

● بهتر است زمان جلسات طولانی‌تر باشد.

● در مقایسه با سال گذشته، مجال بهتری برای گفت‌وگو با ناشرین و مؤلفان فراهم بود.

● معیارهای ارزیابی کتاب‌ها در اختیار ناشران و پدیدآورندگان قرار داده شود.

● برگزاری دوره‌های آموزشی برای علاقه‌مندان و مؤلفان غیرحرفه‌ای از طرف دبیرخانه سامان‌دهی مفید و مؤثر است.

● اعزام کارشناس به مدارس و گفت‌وگو با معلمان درباره معیار کتاب‌های مناسب، می‌تواند بخشی از اهداف دبیرخانه را تأمین نماید.

۴۴ بازی خلاق
نویسنده: مرتضی مجدفر
ناشر: پیشگامان پژوهش مدار
۱۶۷ صفحه
چاپ اول: ۱۳۹۲

با کودک خود بازی کنید و کتاب بنویسید

ابراهیم اصلانی

روان‌شناس تربیتی

این مقدمه پس از توضیحی مختصر درباره بازی‌های کودکان امروزی و اهمیت دادن پدرها و مادرها به کارکردهای آموزشی بازی‌ها، چنین آورده‌ام: «این کتاب وجوه ارزشمند بسیاری دارد، از جمله:

- اهمیت و کارکردهای متنوع بازی‌ها را برای کودکان نشان می‌دهد؛

- نگاهی تجربی به بازی‌های کودکان دارد و حتی به نوعی می‌تواند راهنمای والدین در انتخاب بازی و اسباب‌بازی برای فرزندشان باشد؛

- می‌تواند حساسیت والدین را در مورد اهمیت دادن به بازی‌های فرزندشان تحریک کند؛

– نقش بازی‌ها را در تقویت خلاقیت، تخیل و عواطف کودک می‌نمایاند.»

و اضافه کرده‌ام که: «امیدواریم این کتاب والدین دیگر را هم به مستندسازی تجربه‌هایشان ترغیب کند.»

مجدفر، مؤلف کتاب نیز در مقدمه‌ای مفصل، درباره چگونگی تولید ۴۴ بازی خلاق برای کودکان پیش‌دبستانی که او عنوان فرعی بهارنامه را نیز بر آن افزوده است، چنین می‌گوید: «در مجله رشد آموزش پیش‌دبستانی، یادداشتی از من به چاپ رسیده بود. همسر من آن را خواند و با هم در حال گفت‌وگو بودیم. او به من گفت: «تو که همه تجربه‌ها و سوزهای دور و اطرافت را در قالب مقاله و کتاب آماده و منتشر می‌کنی، چرا بازی‌هایمان با بهار را نمی‌نویسی؟!»

«فرزندپروری» علاوه بر دانش به تجربه هم نیاز دارد. مادر و پدری در فرزندپروری موفق عمل خواهند کرد که از دانش تربیتی مناسب برخوردار باشند و علاوه بر آن، بتوانند تجربه‌های مؤثر خود و دیگران را هم مورد استفاده قرار دهند. اگر فرزندپروری برای والدین امری پویا باشد، آن‌گاه هر رویداد و فرصت تربیتی، پله‌ای برای تجارب بعدی تلقی خواهد شد.

یکی از ضعف‌های عمومی والدین ایرانی در فرزندپروری، ناتوانی آن‌ها در بهره‌گیری از تجارب خویش است. آن‌ها نه تجارب شخصی خود را ثبت می‌کنند و نه امکانی برای دسترسی آسان به تجارب دیگران دارند. انسان‌ها از هم یاد می‌گیرند، به شرطی که امکانی برای مراجعه به تجارب موجود باشد. مکتوب کردن تجربه‌ها یکی از ضروریات فرهنگی ماست که کمتر کسی سراغ آن می‌رود. دکتر مرتضی مجدفر از معدود کسانی است که به ثبت تجربه‌های زیسته تربیتی‌اش پرداخته است. البته از کسی که تاکنون ده‌ها جلد کتاب نوشته است، چنین کاری دور از انتظار نیست.

تجربه‌های خلاق

کتاب ۴۴ بازی خلاق برای کودکان پیش از دبستان، تألیف دکتر مرتضی مجدفر شامل مستندسازی تجربه‌های زیسته او و همسرش در زمینه بازی‌هایی است که با فرزندشان انجام داده‌اند. کتاب ۱۶۸ صفحه‌ای، مصور با دو فرم ۱۲ صفحه‌ای تمام رنگی است. توفیق آن را داشتم که مقدمه‌ای برای کتاب بنویسم. در

ویژگی‌های خاص کتاب

مرتضی مجدفر، در ادامه برای این کتاب پنج ویژگی به شرح زیر فهرست می‌کند:

● این کتاب، پژوهشی مبتنی بر تجربه‌های زیسته است. در این بخش، مؤلف به تجربه‌های ژان پیاژه و آرنولد گزل اشاره می‌کند و اهمیت یافتن پژوهش‌های کیفی نسبت به پژوهش‌های کمی در سال‌های اخیر را یادآور می‌شود. او می‌گوید: «ما هیچ ادعایی در زمینه نظریه‌پردازی نداریم، پدر و مادری هستیم که صرفاً تجربه‌های زیسته خودمان را در زمینه بازی‌های انجام شده با فرزندانمان در فاصله ۲ تا ۶ سالگی او مستند کرده‌ایم.»

● این کتاب، نوعی مستندسازی تجربه‌هاست.

● تجربه‌های مستندسازی شده این کتاب، قابل تعمیم است. مؤلف در این بخش، با توضیح روشی به نام الگوبرداری یا Benchmarking چگونگی تعمیم دادن یک تجربه مستندسازی شده را شرح می‌دهد.

● در این کتاب بازی حرف اول را می‌زند. به گفته مؤلف، او بدون توجه به آداب و تقسیم‌بندی‌های رایج در میان کارشناسان بازی و بدون هیچ طبقه‌بندی خاصی، سناریوی ۴۴ بازی را به‌طور کامل همراه با برخی توضیحات علمی و عملی درباره هر بازی به رشته تحریر درآورده است.

● بازی‌های این کتاب، مبتنی بر برنامه

درسی دوره پیش‌دبستان است. مؤلف معتقد است پدران و مادران و مربیان واحدهای پیش‌دبستانی از مهدهای کودک گرفته تا آمادگی‌ها، با اجرای این بازی‌ها، کودکان خود را بر اساس برنامه فعالیت‌های دوره پیش‌دبستانی در مسیر رشد قرار خواهند داد.

اطمینان دارم شکل روایی مطالب کتاب و بیان ساده و صمیمی آن برای خواننده جالب خواهد بود. نویسنده با تسلطی که بر نوشتن به روش مطالعه موردی و مستندسازی دارد، به‌خوبی توانسته است به توصیف موقعیت‌ها و شرایط محیطی هر بازی بپردازد. توضیحات تکمیلی که به‌صورت پاورقی و در موارد لازم آمده است، به خواننده کمک می‌کند تا علاوه بر کسب اطلاعات، امکانی برای آگاهی‌های بیشتر به دست بیاورد. تطبیق کارکرد هر یک از بازی‌ها با یافته‌های روان‌شناسی می‌توانست وجه علمی کتاب را افزایش دهد، اگرچه خود نویسنده اذعان داشته که نخواستار وارد حوزه نظریه‌پردازی شود. با این همه، مستندسازی همراه با شواهد علمی به درک بهتری از بازی‌ها منجر می‌شد و به این ترتیب کارکردهای کتاب هم توسعه می‌یافت.

به نظر می‌رسد این کتاب برای همه پدران و مادران و مربیان واحدهای پیش‌دبستانی - از مهدکودک تا آمادگی - منبع خوبی باشد و نیز بتواند اطلاعات خوبی در اختیار همه کسانی که در معنی واقعی خود دوست‌دار کودک و خواهان بازی با او هستند، قرار دهد.

بهار، فرزند دوم ما، متولد سال ۱۳۸۵ است و فرزند اولمان نگار، متولد ۱۳۶۹. تولد و سال‌های کودکی نگار، در حالی سپری شد که من مشغله فراوانی داشتم و علاوه بر مسئولیت اجرایی در آموزش و پرورش، در حال تحصیل در دانشگاه هم بودم. از این رو، تربیت نگار، به‌طور عمده با همسر بود. هم‌چنین اکثراً او بود که با نگار بازی می‌کرد و من سهم بسیار اندکی داشتم. اما بهار موقعی به دنیا آمد که فراغ بال بیشتری داشتیم. علاوه بر این، به غیر از من و همسر، نفر سوم یعنی خواهرش هم ما را همراهی می‌کرد. بنابراین، بهار در محیطی رشد و نمو کرد که به‌طور دائم با او بازی می‌شد. شاید به جرئت بتوانم بگویم، برخی مواقع بهار به غیر از دو سه ساعت بازی با مادرش در طی روز، عصرها نیز یکی دو ساعت با من بازی می‌کرد و ما هر دو مجبور بودیم، برای تنوع بخشیدن به بازی‌هایی که به اجرا می‌گذاشتیم با اندکی تفکر، نمونه‌هایی را ابداع کنیم که در رشد بچه مؤثر باشد. به همین خاطر وقتی همسر گفت بازی‌های بهار را بنویس، به هیچ عنوان تعجب نکردم و از او خواستم، این کار را به‌طور مشترک انجام دهیم.»

مؤلف در ادامه قواعدی را که آن دو برای نهایی شدن ۴۴ بازی مد نظر داشته‌اند، این‌گونه بیان می‌کند:

«با همسر فهرستی از بازی‌هایی را که از بدو تولد با بهار انجام داده بودیم، تهیه کردیم و با در نظر داشتن این موارد، غربال‌های اولیه و نهایی را صورت دادیم و در نهایت بازی‌ها را در ۴۴ مورد تثبیت کردیم:

● بازی‌های معمول و تکراری را که اغلب در همه خانه‌ها انجام می‌شود، از فهرستمان حذف کردیم. مانند خاله بازی، عروسک بازی، لی لی و...»

● بازی‌هایی را که انجام آن‌ها به وسایل و ابزارهایی نیاز دارد و تهیه آن‌ها برای پدران و مادران مستلزم هزینه کردن است از فهرست حذف کردیم.

● بازی‌هایی را که تقریباً شخصی است و حتی با توصیف و شرح کامل ماقوع بازی نیز افراد دیگر نمی‌توانند آن‌ها را اجرا کنند، کنار گذاشتیم.

● بازی‌های ویژه دوره نوزادی و بسیار خردسالی را کنار گذاشتیم و محدوده سنی خودمان را ۲ تا ۶ سال در نظر گرفتیم تا بازی‌ها با عنوان کتاب، یعنی ۴۴ بازی خلاق برای کودکان پیش از دبستان همخوانی داشته باشد.

● بازی‌هایی که در اجرای آن‌ها به کتاب، مجلات و برخی منابع آموزشی خاص اشاره می‌شود (مانند بازی‌هایی که بر مبنای مجله رشد کودک طراحی شده‌اند و چند بازی دیگر)، صرفاً به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند و بنا را بر این گذاشتیم که در پیش‌گفتار یا در شرح همین بازی‌ها، به چگونگی تعمیم این قبیل بازی‌ها توسط پدران و مادران دیگر اشاره کنیم.

با در نظر گرفتن این پنج مورد و نکاتی دیگر، نگارش توصیفی و مستند کردن سناریوی هر یک از بازی‌ها را آغاز کردم و در زمانی نزدیک به ۲۰ روز کار را به پایان رساندم.»

مؤلفان: ما هیچ ادعایی

در زمینه نظریه‌پردازی

نداریم، پدر و مادری

هستیم که صرفاً

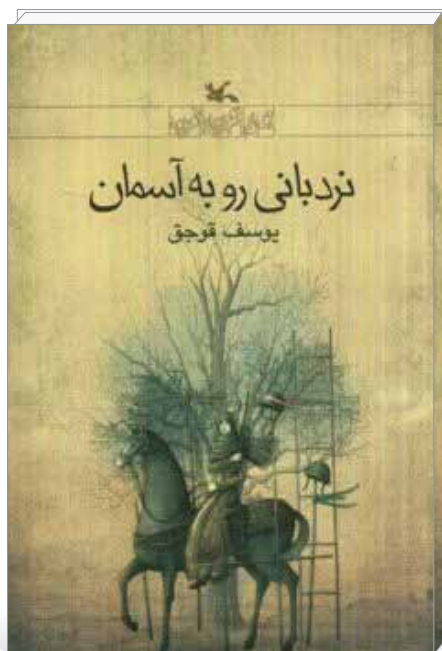
تجربه‌های زیسته خودمان

را در زمینه بازی‌های

انجام شده با فرزندانمان

در فاصله ۲ تا ۶ سالگی او

مستند کرده‌ایم

نردبانی رو به آسمان
 نویسنده: یوسف قوجق
 ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
 ۱۳۵ صفحه
 چاپ اول: ۱۳۹۲

روزی که همه مهربان شدند

حمیدرضا داداشی

به سرم می‌کشند و قربان صدقه‌ام می‌روند. غلام، پسر بی‌بی زلیخا را بگو! تا دیروز نشده بود یک‌بار هم نگاهم بکنند. نشده بود بگذارد حتی یک‌بار به موتورش دست بکشم. با آن موتور هوندایش گاز می‌داد و کلاف کلاف دود پشت سرش راه می‌انداخت و نگاه به من نمی‌کرد که ایستاده‌ام کنار دوچرخه‌ام که مثل همیشه زنجیرش دررفته. اما آن روز تا من را دید که کنار دوچرخه‌ام ایستاده‌ام، گازش را نگرفت و دودکنان از کنارم رد نشد. تا دید ایستاده‌ام کنار دوچرخه‌ام و نگاهش می‌کنم، سر موتورش را کج کرد و آمد سمتم. کارش غلامی نبود.

از او بعید بود چنین کاری بکنند.

غلام یاشار را سوار موتور می‌کند. آن‌ها دوچرخه را با خود می‌برند خانه غلام و غلام زنجیرش را تعمیر می‌کند. بی‌بی زلیخا، مادر بدعق و بداخلاق غلام هم آن‌روز جور دیگری شده، با او خوش‌وبش می‌کند و یک کلاه دست‌بافته خودش را به یاشار می‌دهد و دستی از مهربانی هم به سرش می‌کشد. آن روز اخلاق او «بی‌بی‌زلیخایی» نیست. عروس تایتی هم به او محبت می‌کند و نانی از تنور به دستش می‌دهد و... خلاصه همه آن روز با یاشار مهربان شده‌اند.

«نردبانی رو به آسمان» آغاز شکوهمند و کم‌نظیری دارد. یکی از تفاوت‌های دو ژانر «رمان نوجوان» و «رمان بزرگ‌سال» این است که رمان بزرگ‌سال می‌تواند آغازی روایی داشته باشد و الزاماً نیازی نیست که نویسنده، با ایجاد یک ضربه پرتعلیق، دفعه‌تاً وارد ماجرا شود. با این تعریف، می‌توان در رمان بزرگ‌سال ضربه اولیه و تعلیق را به تأخیر انداخت؛ اما به تأخیر انداختن تعلیق و ضربه اولیه در رمان نوجوان جایز نیست. در ژانر رمان نوجوان اگر نویسنده نتواند در ابتدای داستان و در همان سطرهای نخست تعلیق اولیه را ایجاد کند موفق به جذب مخاطب خود نخواهد شد. یوسف قوجق با توجه به همین اصل مهم و اساسی، در همان سطرهای اولیه داستان، دست مخاطب نوجوان خود را می‌گیرد تا با یک روایت پرکشش و داستانی او را با «یاشار» همراه کند و قصه‌اش را بگوید. دوچرخه جذاب‌ترین سرگرمی بچه‌هاست و نویسنده داستان خود را با این عنصر جذاب آغاز می‌کند:

«ویرم گرفته دوچرخه را بیندازم روی ردّ چرخ‌های جیبی که هنوز هم روی خاک‌ها مانده‌اند... هنوز هم نمی‌دانم چرا یکپهو همه آبادی این‌شکلی شده‌اند. تا مرا می‌بینند، اگر دور از من باشند لبخند می‌زنند؛ اگر هم نزدیک باشند، می‌آیند نزدیک‌تر، دست

اما ماجرا چیست؟ همه ماجرا به یک اتفاق مهم و تکان دهنده برمی گردد. آیدین، برادر بزرگتر یاشار که کمتر از دو هفته به پایان خدمت سربازی اش مانده بوده در جبهه شهید شده است. آیدین جوان و یاشار هفت - هشت ساله که پدر و مادر خود را از دست داده اند با عمه و شوهر عمه خود زندگی می کرده اند و حالا با شهادت آیدین، یاشار بیش از پیش تنها شده.

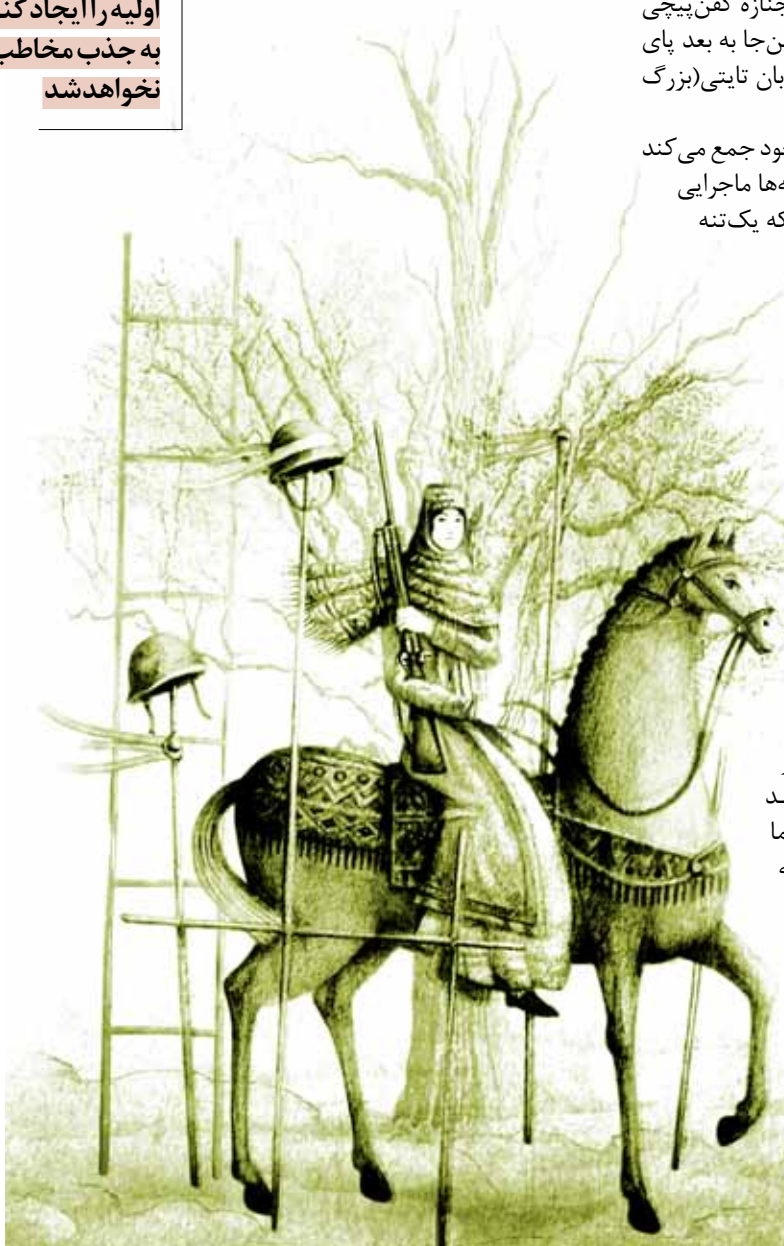
اما داستان، بعد از این، به شکلی زیباتر و با نگاهی طرفه ادامه می یابد. آنچه ماجرای این داستان را از داستان های مشابه با موضوع دفاع مقدس متمایز می کند این است که نویسنده عمدا چیزی از نحوه شهادت آیدین، محل شهادت او و... به خواننده نمی گوید، بلکه تصمیم می گیرد از جنبه دیگری به شهادت آیدین جوان اهمیت بدهد و به آن بپردازد. از این رو فقط همین قدر - آن هم از نگاه یاشار - می بینیم که تعدادی اعلامیه ترحیم به در و دیوار آبادی نصب کرده اند و جنازه کفن پیچی که از آمبولانس خارج می شود. نویسنده، از این جا به بعد پای ماجرای دیگری را وسط می کشد. آن هم از زبان تایتی (بزرگ آبادی).

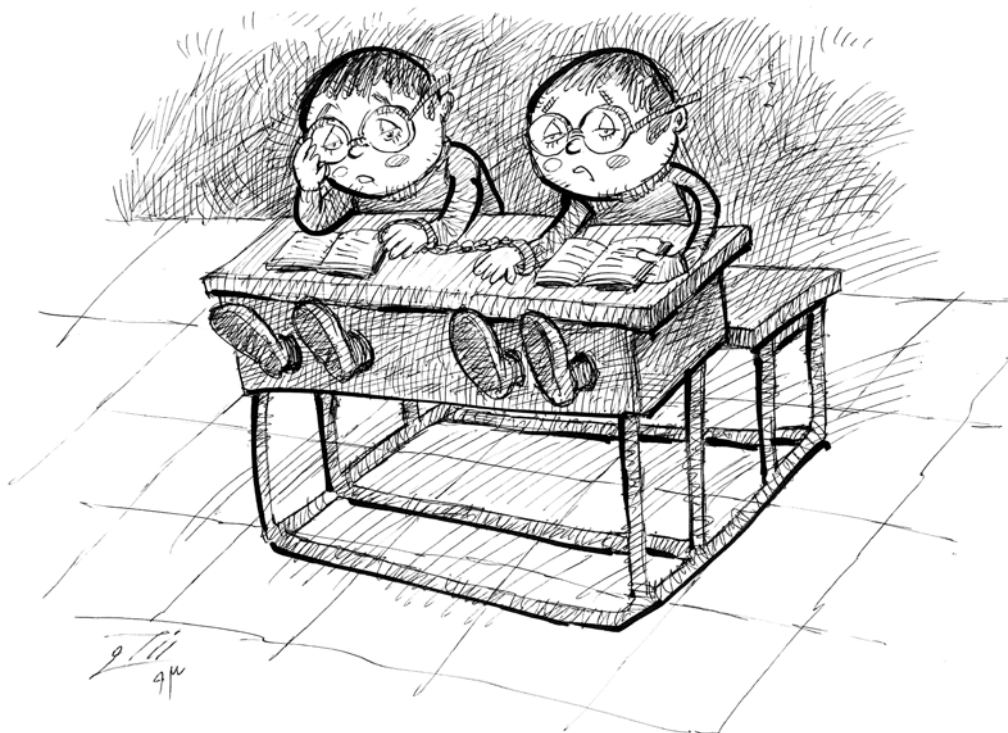
تایتی آدم خوش مشربی است که بچه ها را دور خود جمع می کند و برایشان قصه می گوید. آن روز نیز برای بچه ها ماجرای حماسی و پر آب چشم از زن و شوهری می گوید که یک تنه در برابر قزاقان روس مقاومت می کنند. اواخر دوره قاجاریه است. دولت روسیه تزاری، که قبلاً قراردادهای ننگین را به ایرانیان تحمیل کرده بود، به مناطق شمالی کشور از جمله دشت ترکمن دست اندازی کرده است. در این اوضاع، مردم مستضعف این منطقه، هم از سوی دولت ایران و هم از سوی دولت روسیه، تحت فشارند و باید علاوه بر پرداخت هم زمان مالیات های سنگین و ظالمانه به دولت مرکزی و دولت متخاصم، اسیر ظلم و تجاوز سربازان روسیه نیز باشند. در ادامه این تجاوز، نیروهای قزاق در یک برخورد ناجوانمردانه تصمیم به غارت اموال اهالی آبادی می گیرند.

در این بین، یکی از اهالی، هنگام دفاع از همسر باردار خود، با گلوله قزاق ها به شهادت می رسد و همسر او نیز فرزند خود را سقط می کند. اما این زن، در یک حرکت شجاعانه، تصمیم به انتقام می گیرد؛ لباس مردان را می پوشد، سوار بر اسب می شود و به دل دشمن می زند و... از آن روز به بعد پلای قزاقان از آن منطقه بریده می شود.

زن جوان، پس از بازگشت از این نبرد نابرابر سراغ مزار شوهر و نوزادش می رود

در ژانر رمان نوجوان
اگر نویسنده نتواند در
ابتدای داستان و در همان
سطرهای نخست تعلیق
اولیه را ایجاد کند موفق
به جذب مخاطب خود
نخواهد شد

رویکردی مشارکتی به موضوع تألیف کتاب‌های درسی (۲)

چندتألیفی

تاریخچه برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی در ایران

مجتبی مقصدی

معرفی

همان‌طور که در مقاله شماره یک گفته شد در این سلسله مقالات به موضوع چندتألیفی در کتاب‌های درسی پرداخته می‌شود. کتاب درسی تا قبل از اوایل دهه چهل هجری شمسی توسط ناشران بخش خصوصی تولید می‌شد که از همان سال‌ها به انحصار دولت درآمد. به‌رغم اعلام سیاست واگذاری تألیف کتاب درسی به بخش خصوصی در سال‌های گذشته، هیچ‌گاه این موضوع به جد دنبال نشده است و تولید کتاب درسی به جز چند نمونه کم‌شمارگان، همچنان در انحصار بخش دولتی است. در مقاله قبل ضمن بیان مصوبات و آئین‌نامه‌های مربوط به چندتألیفی به تجربیات کشورهای کره جنوبی، ژاپن و مغرب در زمینه واگذاری تألیف کتاب‌های درسی اشاره شد.

کشورمان نیز در گذشته چنین تجربیاتی را داشته است که در این مقاله سیر تاریخی تألیف کتاب‌های درسی در ایران از زمان تأسیس دارالفنون به اختصار بیان می‌شود.

مطالعه سیر تحول برنامه‌ریزی درسی از حیث چگونگی مسئولیت دولت در تدوین چارچوب انتظارات در برنامه درسی مدرسه، نحوه انتخاب و تولید مواد آموزشی و قیمت‌گذاری به‌طور کلی ۳ دوره

متمایز از هم را نشان می‌دهد:

الف: مراکز آموزشی در نقش برنامه‌ریز و تصمیم‌گیرنده در همه مؤلفه‌های برنامه درسی (تا قبل از سال ۱۳۰۶ ه.ش)

ب: مراکز آموزشی در نقش انتخابگر مواد آموزشی از ۱۳۰۶ ه.ش تا سال ۱۳۴۱-۴۲

ج: مراکز آموزشی در نقش مجری صرف برنامه‌های درسی از سال ۱۳۴۲ به بعد.

چنانچه بخواهیم نظام چندتألیفی را دوباره احیا کنیم آگاهی از تجارب گذشته و دلایلی که باعث شد نظام چندتألیفی به نظام تک تألیفی دولتی تبدیل شود ما را از اشتباهات گذشته برحذر خواهد داشت و سبب خواهد شد ما و روش‌های معقول‌تری را در پیش بگیریم.

الف: مراکز آموزشی در نقش برنامه‌ریز و تصمیم‌گیرنده

سراغ‌آز تدوین کتاب‌های درسی در ایران را باید با تأسیس نخستین مدرسه به سبک نوین در ایران، همزمان دانست. یعنی وقتی دارالفنون (۱۲۳۰ ه.ش) به همت «میرزاتقی

شد. مدارس خصوصی چون سازمان و برنامه مشخص و روشنی نداشتند هر کدام متناسب با نظر و علاقه مدیر و معلمان خود، از کتاب‌های مختلف به عنوان کتاب درسی استفاده می‌کردند.^۴

میرزا حسن رشديه نخستین مؤلف کتاب‌های درسی ابتدایی در ایران است. از او ۲۷ کتاب چاپ شده موجود است. رشديه این کتاب‌ها را با هزینه خود چاپ می‌کرد و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌داد.^۵

در سال‌های بعد مدارس ویژه‌ای در تهران و شهرستان‌ها دایر شد و کتاب‌های درسی را مؤسسان، مدیران و معلمان این مدارس تألیف و منتشر کردند.^۶

کتاب‌هایی که برای دوره ابتدایی نوشته می‌شد براساس سلیقه و تجارب نویسنده بود و هدف و برنامه نیز همان اندیشه‌های نویسنده بود که اغلب با شرایط سنی کودکان و مسائل یادگیری آن مطابقت نداشت. نخستین مدرسه

متوسطه در ایران^۸ در سال ۱۳۱۵ ق / ۱۲۷۵ ش به نام «مدرسه علمیه» تأسیس شد. در این مدرسه علاوه بر درس‌های ادبی، درس‌های فیزیک و شیمی و ریاضی و طبیعی نیز تدریس می‌شد. اما درس‌ها کتاب و برنامه منظمی نداشتند. معلمین نیز برای تدریس آموزش اختصاصی ندیده بودند. اغلب این معلمین از کتاب‌ها و جزوه‌هایی که خود در دارالفنون داشتند در کلاس درس جزوه می‌گفتند و بچه‌ها می‌نوشتند. به این ترتیب، جزوه‌نویسی مهم‌ترین فعالیت

آموزشی بود که هنوز هم در بعضی کلاس‌ها ادامه دارد.

در سال ۱۳۰۰ هـ. ش. قانون «شورای عالی فرهنگ» به تصویب رسید. مطابق آن قانون مؤلفان و ناشران ملزم شدند که کتاب‌های درسی را مطابق برنامه فرهنگ آن زمان تألیف و چاپ نمایند.^۹

در سال ۱۳۰۳ اداره تفتیش وزارت معارف گزارش مفصلی راجع به اصلاح کتاب‌های درسی مدارس در اختیار وزارت معارف قرار داد که مورد توجه این وزارت قرار گرفت و شورای عالی

خان امیرکبیر» تأسیس شد. این نخستین آموزشگاه عالی به شیوه اروپایی (پلی تکنیک) در ایران بود که کتاب‌های درسی را به صورت یکدست و هماهنگ عرضه داشت. تا قبل از آن تعلیم به شیوه سنتی مکتب‌داری انجام می‌شد و قرآن و اشعار حافظ تا کلیله و دمنه گلستان سعدی و غیره تدریس می‌شد.^۱ مدرسان مکاتب از آزادی عمل بسیاری برخوردار بودند. در انتخاب محتوا و کتاب‌های مورد نیاز، یا خود مدرس کتابی برای آموزش تهیه می‌کرد و یا از کتاب‌های نوشته شده به وسیله دیگران استفاده می‌نمود. آنچه در این دوره قابل اعتناست آزادی عمل مکتب‌خانه‌ها در انتخاب چارچوب انتظارات (نیازها)، محتوای موردنیاز کودکان و نحوه اجرا و ارزشیابی است.

اما با تأسیس دارالفنون، رشته‌هایی برای تحصیل در زمینه‌هایی چون پیاده نظام، توپخانه، هندسه و طب و جراحی، داروسازی و کان شناسی به وجود آمد. علاوه بر رشته‌های یاد شده، مواد اساسی درسی چون زبان خارجه، ادبیات فارسی، علوم طبیعی، ریاضی، تاریخ و جغرافیا و نقاشی نیز تدریس می‌شد.^۲

نخستین کتاب‌های درسی راه مترجمان اساتید خارجی با استفاده از یادداشت‌هایی که خود آماده ساخته بودند و یا کتاب‌هایی که آن استادان از خارج آورده یا در ایران نوشته بودند، فراهم آوردند. آن کتاب‌ها در چاپخانه دارالفنون^۳ به صورت چاپ سنگی تهیه می‌شد و در دسترس دانشجویان قرار می‌گرفت.

نخستین مشکلی که برای تهیه کتاب‌های درسی وجود داشت، نداشتن اصطلاحات علمی تعریف شده‌ای بود که به جای واژه‌های خارجی به کار می‌رود. نداشتن کاغذ و مرکب مرغوب، فقدان استادکار ماهر و تجهیزات ناقص، از دیگر مشکلاتی بود که با مدیریت و کمک علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه وزیر علوم و رضاقلی هدایت، ناظم و سرپرست مدرسه برطرف شد. مدیریت آگاهانه سبب شد که استادان خارجی هر سال یک کتاب بنویسند و مترجمان ایرانی آن‌ها را به فارسی برگردانند.

کتاب‌های درسی مدارس جدید تا ۱۳۰۷

نخستین مدرسه ابتدایی به سبک جدید ۳۷ و نخستین دبیرستان ۴۵ سال پس از تأسیس دارالفنون در ایران تأسیس

نمونه‌هایی از کتاب‌های درسی قدیمی

معارف در تیرماه ۱۳۰۴ مواد چهارگانه ذیل را تصویب نمود:

۱. کمیسیونی تشکیل شود که تمام کتب کلاسی را در تحت دقت قرار داده بهترین آن‌ها را برای تدریس در تمام مدارس مرکز و ولایات انتخاب نماید؛

۲. هر کتابی را که کمیسیون انتخاب نماید به شورای عالی معارف اطلاع بدهد بعد از جلب نظر شورا، تدریس آن تصویب شود؛

۳. تدریس کتب منتخبه از ۱۶ شهریور ۱۳۰۵ خواهد بود؛

۴. اداره کل معارف به تمام کتابخانه‌ها و مصنفین و مؤلفین اعلام نماید که کتب خود را تا ابتدای فروردین ۱۳۰۵ برای ملاحظه کمیسیون حاضر نمایند.

کمیسیون براساس اهمیت موضوع می‌تواند از معلمین فاضل، مجرب و متخصص در هر رشته دعوت کند.^{۱۰}

وظایف کمیسیون در انتخاب کتاب عبارت بود از:

- تشخیص صحت مطالب و حسن اسلوب کتب و مطابقه و موافقت آن‌ها با اصول تربیت دینی و ملی از حیث تأثیر اخلاقی و فکری؛

- تشخیص موافقت و عدم موافقت مندرجات کتب با دستور رسمی مدارس؛

- ترجیح کتب از حیث صحت اصول انشا و ترجمه و حسن خط و طبع و تصویر و کاغذ و غیره.^{۱۱}

در سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۴
وزارت فرهنگ به همه کتاب‌هایی که ظاهرآ با برنامه آن مطابقت داشت، اجازه انتشار می‌داد. به طوری که به جای ۸۰ عنوان کتاب درسی مورد نیاز برای دوره دبیرستان حدود ۴۲۸ عنوان کتاب چاپ شده بود

ب: مراکز آموزشی در نقش انتخابگر مواد آموزشی

در این دوره که از سال ۱۳۰۶ تا سال ۱۳۴۲ طول کشید مراکز می‌توانستند از بین کتاب‌هایی که دارای ویژگی‌های مورد نظر بودند محتوای آموزشی خود را انتخاب کنند و یا محتوای درس خود را به نحوی تهیه کنند که با ضوابط تعیین شده هم‌خوان باشد. برای اولین بار وزارت معارف در آن زمان برنامه ساعات هفتگی دروس مدارس را با عنوان «دستور تعلیمات شش‌ساله ابتدایی مدارس» تهیه و تصویب کرد.^{۱۲}

در سال ۱۳۰۸، بنا به تصویب هیئت دولت، تألیف و چاپ کتاب‌های ابتدایی در انحصار دولت قرار گرفت. از آن پس کتاب‌هایی که به راهنمایی و سرپرستی وزارت فرهنگ انتشار یافت از لحاظ مفاهیم علمی و ادبی متناسب با نیاز سنی دانش‌آموزان و احتیاجات اجتماعی آنان بود و نسبت به کتاب‌های قبلی ارزان‌تر و از نظر چاپ هم مرغوب‌تر بود، لذا مشکل تحصیل دانش‌آموزان از نظر کتاب کاهش یافت.

در کنار اقدامات مربوط به انتشار کتاب‌های وزارتی (سال ۱۳۰۸) پروگرام یا برنامه طبع کتب در ولایات پیش‌بینی گردید. منظور از پروگرام طبع کتب، تهیه و اجرای یک پروگرام اجباری و الزامی نیست، بلکه مراد این است که با رعایت احتیاجات و بنیه مالی و استطاعت علمی و ادبی هر حوزه‌ای طبع کتاب‌هایی صورت گیرد و همه آن‌ها نکات زیر را رعایت کنند.

اول: در هر محل کتب تاریخی و جغرافیایی مخصوص آن

محل و یا کتبی که از تحقیقات علمی و ادبی راجع به آن محل گفت‌وگو می‌کند اگر موجود باشد به طبع برسد و اگر موجود نیست به تألیف و طبع آن‌ها اقدام شود.

دوم: وسایل تألیف و طبع فرهنگ‌ها و مجموعه‌هایی حاکی از مختصات محلی مانند افسانه‌ها، و لغات محلی و امثال آن‌ها فراهم شود.

سوم: شرکت‌های طبع یا ناشرین کتب هر محل به طبع و تصحیح آثار مشاهیر ادبی و فصحا و نویسندگان و شعرابی که از آن محل برخاسته‌اند تشویق شوند.^{۱۳}

در سال ۱۳۱۷ براساس تصویب‌نامه هیئت وزیران، هیئتی از استادان، دانشیاران و دبیران مطلع و علاقه‌مند، کار تهیه و چاپ کتاب‌های دبیرستانی را برعهده گرفتند. این هیئت تألیف هر یک از مواد درسی را به گروهی از افراد با صلاحیت واگذار کرد. در نتیجه در طول ۳ سال با سرمایه وزارت فرهنگ با عنوان «کتاب وزارتی» حدود هشتاد عنوان کتاب درسی، یکدست و هماهنگ، از نظر شکل ظاهری و محتوا با کمیت و کیفیت بهتری نسبت به گذشته، برای دبیرستان‌ها تألیف و چاپ شد. علاوه بر کتاب‌های ابتدایی و متوسطه، منتخبی از متون معتبر و شاهکارهای زبان فارسی، نظیر شاهنامه، گلستان، منطق‌الطیر و جزء آن نیز تهیه و چاپ شد که در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت.

از ایراداتی که به کتاب‌های وزارتی گرفته می‌شد یکی استفاده از اصطلاحاتی بود که فرهنگستان ایران انتخاب و به‌کارگیری آن‌ها را توصیه کرده بود اما بسیاری از آن‌ها در ذهن معلمان جای نگرفته بود. دیگر آنکه اغلب مفاهیم علمی و ادبی از سطح یادگیری دانش‌آموزان متوسطه بالاتر بود. به هر حال، تعداد دبیرستان‌ها و دانش‌آموزان کشور هم خیلی زیاد نبود و وزارتخانه در سال‌های نخستین به خوبی توانست نیاز دانش‌آموزان را برطرف سازد.^{۱۴}

آزادی تألیف کتاب‌های درسی

بعد از ورود متفقین به ایران در سال ۱۳۲۰ که تا سال ۱۳۲۴ ادامه یافت، دولت توان ادامه تألیف و چاپ کتاب را از دست داد. به همین سبب، ناشران و چاپخانه‌داران از یک‌سو و مؤلفان و دبیران با سابقه و صاحب‌نظر از سوی دیگر برای انتقال تجربیات و در عین حال کسب درآمدی برای کمک به زندگی خود، به تألیف و چاپ کتاب‌های گوناگون اقدام کردند. وزارت فرهنگ به همه کتاب‌هایی که ظاهرآ با برنامه آن مطابقت داشت، اجازه انتشار می‌داد. به طوری که به جای ۸۰ عنوان کتاب درسی مورد نیاز برای دوره دبیرستان حدود ۴۲۸ عنوان کتاب چاپ شده بود. یعنی از یک عنوان کتاب یا برنامه و موضوع مشخص، از دو تا هفت عنوان کتاب مشابه منتشر می‌شد.^{۱۵}

آزادی تألیف گرچه بسیاری از افراد را به تحقیق و نوشتن تشویق کرد ولیکن چون راهنمایی و نظارت دقیقی به‌دنبال نداشت نابسامانی‌های فراوان به همراه آورد و نتایج مطلوب حاصل نشد. برخی از مشکلات چنین بود:

۱. به‌کار بردن اصطلاحات متفاوت به‌وسیله مؤلفین در انواع کتاب‌های یک ماده درسی؛

۲. نابرابری کیفیت و کمیت کتاب‌هایی که در کلاس‌های

تصمیمات قاطعی به نفع مردم گرفته شود و آن فساد و هرج و مرج پایان یابد (دکتر خانلری، وزیر فرهنگ وقت) - تکلیف شاگرد و معلم در اولین روز هر سال تحصیلی در خصوص انتخاب کتاب روشن نبود.

- قیمت کتاب‌ها سیر صعودی داشت. اگر دانش‌آموزی از شهری به شهر دیگر منتقل می‌شد یا دبیرستان خود را عوض می‌کرد دچار مشکل می‌شد. اصطلاحات و تعبیرات در کتاب‌های مختلف یکسان نبود. (حسین لسان)

- توصیه‌ها و دوستی‌ها و روابط در به تصویب رسانیدن و چاپ و تبلیغ کتاب برای فروش و انتخاب آن از طرف مرکز آموزشی اصل قرار گرفته بود.

- مؤلفان بدون آنکه بتوانند یا بخواهند با یک دیگر هماهنگ کار بکنند، کتاب‌هایی را تألیف می‌کردند و مستقیماً به چاپخانه می‌بردند. در نتیجه کتاب‌های درسی گران‌قیمت و در سطحی بسیار پایین‌تر از استاندارد جهانی و پر از غلط به بازار می‌آمد. از این گذشته حتی تا اواخر مهرماه هم کتاب در دسترس همه دانش‌آموزان کشور نبود. (احمد خواجه‌نصیر طوسی)

در این دوره که مراکز آموزشی در نقش انتخابگر کتاب درسی هستند و با وجود مشکلات، تعدادی از مؤلفین هم موفق شدند کتاب‌هایی را که متناسب با وضعیت فرهنگی، قومی، زبانی است تهیه کنند. همچنین رقابت بین آن‌ها سبب می‌شد کتاب‌های تألیف شده به‌طور مستمر اصلاح و بازبینی گردد.

مختلف برای یک ماده درسی تدریس می‌شد؛

۳. گران بودن بهای کتاب‌های درسی با وجود بالا بودن شمارگان آن‌ها؛

۴. عوض شدن کتاب درسی با جابه‌جا شدن معلمان؛^{۱۶}

۵. زیان‌های ناشران و کتاب‌فروشان از تعویض و تغییر کتاب‌ها و راکد ماندن سرمایه آنان؛

۶. دسته‌بندی‌های فرهنگی و تشکیل گروه‌هایی برای اعمال قدرت و سیاست در فرهنگ کشور؛

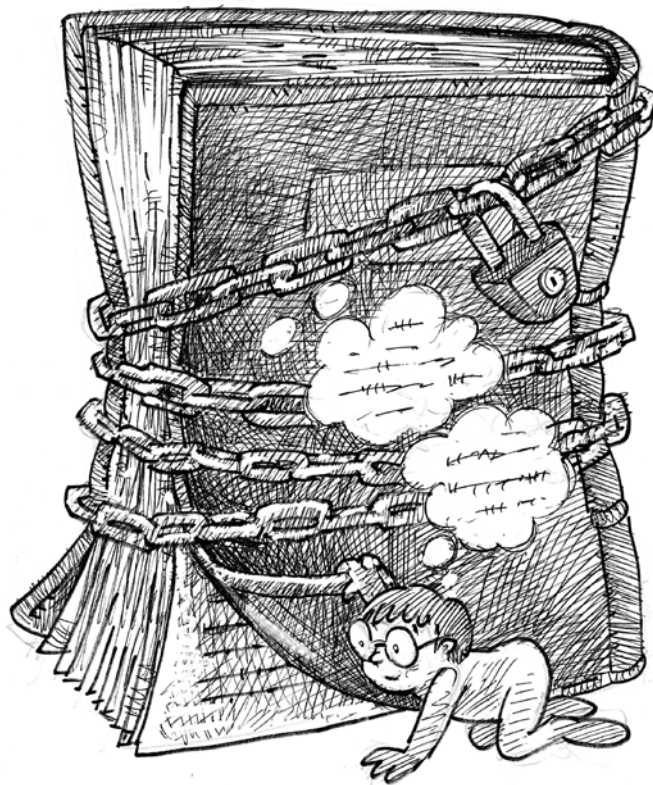
۷. نرسیدن به موقع کتاب و ایجاد بازار سیاه و بی‌دقتی در چاپ.

تأسیس سازمان کتاب‌های درسی ایران

دوره تدوین کتاب‌های درسی تا قبل از سال ۱۳۴۲ توسط تعدادی از صاحب‌نظران و مدیران وقت آموزش و پرورش مورد انتقاد قرار گرفته است. مثلاً جلال آل‌احمد از این دوره با عنوان «بلبشوی کتاب‌های درسی» نام می‌برد. بعضی از ایراداتی که به این دوره گرفته شده به این قرار است:

- این کتاب‌ها بلای جان بچه‌هاست و به‌خاطر تنوع کتاب‌های درسی، شانس و تصادف در امتحانات نهایی و مسابقات علمی و ادبی و کنکورها حاکم است (ملکه طالقانی)

- وضع کتاب‌های درسی در سال‌های اخیر از نظر ابتدال محتویات، و تنوع بی‌حدوحصر، و گرانی آن‌ها و زدوبندها و سوءاستفاده‌هایی که در کار بود به جایی رسید که می‌بایست

با توجه به مشکلات گفته شده، در جلسه‌ای به تاریخ ۱۳۴۱/۱۲/۱۸ مصوبه هیئت وزیران، در مورد کتاب‌های درسی، به صورت زیر اعلام شد.

به منظور بهبود وضع کتب درسی دبستان‌ها و دبیرستان‌ها و تهیه متن کتاب‌هایی که متناسب با پیشرفت علم و فرهنگ و ارزانی بها و توزیع منظم باشد هیئت وزیران تصویب نمودند:

ماده ۱. تألیف و تهیه کتاب‌های درسی دبستان و دبیرستان از این تاریخ منحصراً بر عهده وزارت فرهنگ است.

ماده ۲. برای تهیه متون این کتاب‌ها هیئتی در وزارت فرهنگ مرکب از عده‌ای از دبیران و استادان و سایر دانشمندان به تشخیص و دعوت وزارت مزبور تشکیل می‌گردد.

ماده ۳. مادامی که چاپخانه‌های وزارت

فرهنگ یا دولتی تا آن حد مجهز نشده است

که بتواند کلیه کتاب‌های مورد نیاز را تهیه

کند وزارت فرهنگ می‌تواند چاپ و توزیع

این کتاب‌ها را به شرکتی مرکب از ناشران

و کتاب‌فروشان که صلاحیت فنی و علمی

و مالی آنان مورد تأیید وزارت فرهنگ قرار

گیرد برای مدت معینی واگذار نماید.

ماده ۴. تا زمانی که متن تمام یا بعضی از

کتاب‌های دبیرستانی از طرف هیئت مذکور

در ماده ۲ تهیه نشده وزارت فرهنگ می‌تواند

از بین تألیفات موجود موقتاً یک کتاب را

برای تدریس هر ماده درسی انتخاب و بر

طبق مقررات این تصویب نامه منتشر کند.

از سال ۱۳۲۰ تاکنون نظام

برنامه‌ریزی درسی سه

دوره مجزا را پشت سر

گذاشته است. در این

سه دوره به تدریج نقش

مراکز آموزشی محدودتر

شده است و در حال

حاضر آنچه برای مراکز

آموزشی باقی مانده است

تنها وظیفه اجرای برنامه

درسی است

قانون تشکیل سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی کنونی) که مسئولیت کار تألیف و چاپ و توزیع کتاب‌های درسی ایران را نیز بر عهده دارد در ۲۷ تیر ماه ۱۳۵۵ به تصویب مجلس شورای ملی رسید و تشکیل شد. مسئولیت این سازمان بسیار گسترده‌تر از تألیف کتاب درسی است. در ماده ۶ این قانون آمده است، از تاریخ تشکیل این سازمان وظایف و اعتبارات و تعهدات سازمان کتاب‌های درسی به این سازمان منتقل می‌شود.

وضعیت کتاب‌های درسی پس از پیروزی انقلاب اسلامی

با استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران، جریان نظارت و کنترل برنامه و متون درسی برای زدودن آثار فرهنگی نظام پیشین شدت گرفت. به طوری که کتاب درسی، در طول سال‌های گذشته، فقط از سوی دولت تولید شده است. طی دوره زمانی برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، موضوع تنوع‌بخشی به کتاب‌های درسی مورد توجه قرار گرفته و اقداماتی آغاز شد که هیچ‌یک منجر به تنوع تولید کتاب درسی توسط بخش خصوصی و ناشران غیردولتی نشد. مهم‌ترین طرح در این زمینه واگذاری تألیف کتاب‌های درسی به استان‌ها بود که براساس گفته‌های معاون وقت دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی در سال ۱۳۸۹، ده استان برای تألیف کتاب‌های علوم تجربی، حرفه‌وفن و عربی انتخاب شدند که در نهایت، تألیف کتاب حرفه‌وفن توسط استان‌های فارس و مازندران و کتاب عربی توسط استان کرمان مورد تأیید قرار گرفت.^{۱۶}

اما با تغییر مجدد نظام آموزشی کشور، امکان اجرایی شدن این طرح نیز از بین رفت و اکنون باز هم تنها کتاب‌های درسی موجود، همان کتاب‌هایی است که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تولید و منتشر می‌کند.

جمع‌بندی

با عنایت به موارد مطرح شده می‌توان استنباط کرد که از زمان شروع آموزش جدید و رسمی در ایران در سال ۱۳۳۰ تاکنون نظام برنامه‌ریزی درسی سه دوره مجزا را پشت سر گذاشته است. در این سه دوره به تدریج نقش مراکز آموزشی محدودتر شده است و در حال حاضر آنچه برای مراکز آموزشی باقی مانده است تنها وظیفه اجرای برنامه درسی است.

به‌طور قطع در به وجود آمدن این وضعیت می‌توان علل مختلفی را بر شمرد که برخی سیاسی و بعضی نیز به دلیل مشکلات چندتألیفی است. برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- اصطلاحات و تعبیرات غیر یکسان در کتاب‌های درسی مختلف

- قیمت‌گذاری‌های کتاب درسی

- نحوه گزینش و انتخاب مواد آموزشی توسط مدیران و مراکز آموزشی

- نحوه تأیید کتاب‌های درسی (توصیه‌ها، دوستی‌ها...)

- نحوه توزیع کتاب‌ها و تأخیر در ابتدای سال تحصیلی

- آموزش معلمان

ج: مراکز آموزشی به‌عنوان مجری صرف برنامه‌ها

پس از تأسیس سازمان کتاب‌های درسی از سال ۱۳۴۵ نظام جدید آموزش و پرورش نیز شروع شد. پیش از آنکه این سازمان موفق به تألیف ۱۲۰ عنوان کتاب مورد نیاز شود، کمیسیون‌های تعیین شده از سوی شورای عالی فرهنگ کتاب‌های تألیف شده را بررسی کردند و از میان آن‌ها مناسب‌ترین کتاب‌ها را براساس ضابطه‌ها و معیارهای خود و با نظر داشتن شرایط اجتماعی و سیاسی نظام حاکم به‌عنوان تنها کتاب مجاز برگزیده‌اند.^{۱۸}

سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی

سازمان کتاب‌های درسی ایران طی ۱۵ سال از نظر تولید کتاب‌های درسی نوآوری‌های چشمگیری انجام داد. کتاب‌هایی که برای اولین بار در آن سازمان تألیف شد از نظر درستی متن، تناسب با یادگیرنده، زیبایی چاپ و جلدبندی با کتاب‌های گذشته بسیار متفاوت بود. قرار بود معلم قبلاً آموزش لازم را ببیند و علاوه بر کتاب درسی از آزمایشگاه و کارگاه و فیلم و دیگر ابزارها و مواد آموزشی کمک بگیرد. اما همه وظایف انواع مواد آموزشی بر عهده کتاب قرار گرفت آن هم اغلب با تأخیر به دست دانش‌آموز رسید و مشکلات دیگر اجتماعی و آموزشی هم به‌وجود آمد و چاره کار را در تأسیس سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی یافتند.

اگرچه به نظر می‌رسد موارد ذکر شده کم‌وبیش همراه و همزاد نظام چند تألیفی است و چنین موضوعاتی دغدغه نظام‌های آموزشی دیگر کشورها نیز هست، اما نحوه برخورد مدیران آموزش و پرورش آن زمان با این مشکلات قابل اعتناست. به نظر می‌رسد مدیران آن دوره به جای حل مشکلات چند تألیفی که پیچیدگی‌های زیادی داشت راه‌حل ساده‌تری را انتخاب کردند که شاید به نوعی شبیه پاک کردن صورت مسئله بود. به عبارتی به جای آنکه به تدریج مسائل و مشکلات را حل کنند، خود را به ظاهر برای همیشه از شر این مشکل خلاص کردند. هر چند اتخاذ چنین تصمیمی مبتنی بر مذاکرات و مشورت‌های طولانی بوده است، اما این نکته مغفول مانده که این کار ممکن است مشکلات دیگری را در مجموعه فرهنگی کشور و از جمله آموزش و پرورش ایجاد کند. مشکلاتی از قبیل: افزایش فاصله بین برنامه‌ریزان از یک‌سو و مجریان از سوی دیگر، عدم تعلق خاطر مراکز آموزشی به برنامه‌های درسی، مصرفی کردن مراکز آموزشی، عدم تناسب بین برنامه‌ها و نیازهای محلی و دانش‌آموزان، دور کردن متخصصان، کارشناسان و معلمان از حوزه تدوین مواد آموزشی و افزایش حجم وظایف و فعالیت‌های اجرایی دولت.

به هر حال اکنون پس از گذشت سال‌های بسیار از این تصمیم‌گیری و عملی کردن آن وزارت آموزش و پرورش به نمایندگی دولت جمهوری اسلامی ایران تصمیم گرفته است این رویه را به صورت منطقی، کارشناسانه و به تدریج تغییر دهد. تصمیم به تغییر رویه در واقع متأثر از دو امر بنیادی است:

۱. توجه و تأکید صاحب‌نظران تعلیم و تربیت بر افزایش اختیارات عاملان اجرا در برنامه‌ریزی درسی؛
۲. کاهش تصدی‌گری دولت بر اساس سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی و مشارکت بخش خصوصی در این امر.

* پی‌نوشت‌ها

۱. مجیدی، موسی. تاریخچه مختصر کتاب‌های درسی و سیر تطور آن در ایران (از دارالفنون تا به امروز)، زمستان ۱۳۶۴، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۴، صص ۹۵-۶۵.
۲. همان.
۳. چاپخانه سنگی دارالفنون یا «دارالطباعه خاصه علمیه مبارکه دارالفنون طهران» همزمان با گشایش مدرسه کار خود را آغاز کرد. در آن چاپخانه از سال تأسیس (۱۲۶۸ق) تا حدود سال ۱۳۰۰ قمری نزدیک به ۴۰ عنوان کتاب درسی چاپ و صحافی شد. این چاپخانه تا سال ۱۳۲۶ق برقرار بوده است.
۴. دولت آبادی، یحیی. ۱۳۱۳، نظریات در تاریخچه معارف، مجله تعلیم و تربیت، سال چهارم.
۵. حاج میرزا حسن رشیدی (۱۳۶۳-۱۲۶۷ق) از نخستین بنیان‌گذاران مدرسه جدید در ایران است. وی را به راستی پیر معارف و پدر مدرسه جدید در ایران لقب داده‌اند. پس از این که مدرسه‌ای را در ایروان تأسیس کرد و مورد توجه ایرانیان قرار گرفت، تشویق شد تا مدرسه‌ای در تبریز بگشاید. گرچه این مدرسه مورد استقبال مردم قرار گرفت، اما برخی با آن مخالفت کرده و چندین بار بسته و رشیدی متواری شد. اما هر بار عشق به تعلیم و تربیت کودکان ایرانی او را به تحمل سختی‌ها و آوار کرد به طوری که نام او زینت بخش تاریخ آموزش و پرورش کشور شد.
۶. آن مدرسه علاوه بر تدریس کودکان، به مردان بی سواد ۲۵ تا ۴۰ ساله هم آموزش می‌داد به طوری که آنان طی ۹۰ ساعت تدریس، خواندن و نوشتن را فرا می‌گرفتند. چندی بعد رشیدی به تهران رفت و کار خود را دنبال کرد.
۷. قاسمی پویا، اقبال. **مدارس جدید در دوره قاجاریه**. مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷، صص ۲۰۸-۲۰۷.
۸. حاج سید سعید طباطبایی نایینی (متولد ۱۲۹۳ق) یکی از افرادی است که در تعلیم و تربیت و فرهنگ معاصر اصفهان نقش مؤثری داشته است. وی بنیان‌گذار ۱۰ مدرسه، یک کتابخانه و چاپخانه گلپهار در اصفهان و مؤسس کتابخانه گوهرشاد مشهد است. وی ۱۸ جلد کتاب درسی برای دانش‌آموزان تألیف کرده است. رجوع کنید به: نقش حاج سعید

- طباطبایی نایینی در تعلیم و تربیت و فرهنگ معاصر اصفهان، مجتبی ایمانه. یادمان فرهنگ، ج ۱، موزه آموزش و پرورش اصفهان، صص ۸۵-۹۹.
۸. معتمدی، اسفندیار. نخستین دبیرستان در ایران. مجله رشد معلم، سال ۱۸، ش ۳، آذر ۱۳۷۸، صص ۶۴-۶۲.
 ۹. مصوبه شورای عالی معارف، ۱۳۰۴، اصلاح کتب مدارس، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۵، ۱۳۰۴.
 ۱۰. همان.
 ۱۱. همان.
 ۱۲. صدیق پور، عیسی. ۱۳۵۵، **تاریخ فرهنگ ایران**، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ هفتم.
 ۱۳. طبع و تألیف کتب در ولایات. بیانات آقای رعدی. ۱۳۱۴. مجله تعلیم و تربیت، شماره ۱.
 ۱۴. تعداد دبیرستان‌ها طی دو سال از ۱۸۰ به ۲۱۷ باب رسید. سال‌نامه مجله تعلیم و تربیت، ۱۳۱۷.
 ۱۵. آل‌احمد، جلال. ۱۳۴۱، بلیشوی کتاب درسی.
 ۱۶. ریاحی، محمدامین. خرداد ۱۳۴۲، مقاله کتاب درسی، ماهنامه آموزش و پرورش. شماره ۴، سال سی و سوم، ص ۹.
 ۱۷. تصویب‌نامه هیئت وزیران به تاریخ ۱۳۴۱/۱۲/۱۸.
 ۱۸. مجیدی، موسی. تاریخچه مختصر کتاب‌های درسی و سیر تطور آن در ایران (از دارالفنون تا به امروز)، زمستان ۱۳۶۴، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۴، صص ۹۵-۶۵.
 ۱۹. گفت‌وگو با علیرضا صادقی معاون دوره راهنمایی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، مهرماه ۱۳۸۹، ویژه‌نامه رشد آموزش راهنمایی، دوره شانزدهم، انتشارات دفتر کمک‌آموزشی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

* منابع

۱. آدمیت، فریدون. **امیرکبیر و ایران**. تهران، انتشارات خوارزمی، ۱۳۸۰، ج ۹.
۲. آربین پور، یحیی. **از صبا تا نیما**. تهران، انتشارات حبیبی، ۱۳۵۳، ج ۲.
۳. اساسنامه رسیدگی به کتب دبیرستانی. ۱۳۳۶.
۴. اساسنامه سازمان کتاب‌های درسی ایران. ۱۳۴۲.
۵. اصلاح کتب مدارس. مجله تعلیم و تربیت. ۱۳۰۴.
۶. این میلیون‌ها تومان پول کجا می‌رفت؟ ماهنامه آموزش و پرورش، سال ۱۳۴۲.
۷. اعتمادالسلطنه محمدحسن‌خان، **المائر و الآثار**. به کوشش ایرج افشار، تهران، اساطیر، ۱۳۶۳، ج ۳.
۸. خانلری، مصاحبه، ۱۳۴۲ درباره کتاب‌های درسی. مصاحبه دکتر. ماهنامه آموزش و پرورش.
۹. خواجه نصیر طوسی، احمد. ۱۳۵۱، **کتاب‌های درسی ایران، ماهنامه آموزش و پرورش**، دی‌ماه ۱۳۵۱، دوره چهل و دو.
۱۰. راهی که بازگشت ندارد. **ماهنامه آموزش و پرورش**، اردیبهشت ۱۳۴۳.
۱۱. رعدی، ۱۳۱۴، **طبع و تألیف کتب در ولایات**. بیانات آقای رعدی، مجله تعلیم و تربیت شماره ۱.
۱۲. سلطانی‌فر، صدیقه و همکاران. **فهرست کتاب‌های درسی چاپ سنگی موجود در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران**. تهران، ۱۳۷۶.
۱۳. صدیق پور، عیسی. ۱۳۴۲، **تاریخ فرهنگ ایران**، سازمان تربیت معلم و تحقیقات تربیتی.
۱۴. صدیق پور، عیسی. ۱۳۵۴، **یادگار عمر**، انتشارات امیرکبیر، ج ۳.
۱۵. طالقانی، ملکه. ۱۳۴۲، **این کتاب‌ها بلای جان بچه‌های ماست**. ماهنامه آموزش و پرورش.
۱۶. قاسمی پویا، اقبال. **مدارس جدید در دوره قاجار**. تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷.
۱۷. کتب کلاسیکی ابتدایی و متوسطه، ۱۳۰۶. مجله تعلیم و تربیت.
۱۸. لسان، حسین. ۱۳۴۲، **بحثی پیرامون کتاب‌های درسی**. ماهنامه آموزش و پرورش.
۱۹. مجیدی، موسی. **تاریخچه مختصر کتاب‌های درسی و سیر تطور آن در ایران** (از دارالفنون تا به امروز)، زمستان ۱۳۶۴، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۴، صص ۹۵-۶۵.
۲۰. محبوبی اردکانی، حسین. **تاریخ مؤسسات جدید در ایران**. دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۲۱. معتمدی، اسفندیار. **کتاب‌های درسی در ایران**، نشریه اینترنتی جزیره دانش، ۱۳۸۴.
۲۲. موسی پور، نعمت‌الله. **روند تحول برنامه‌های درسی آموزش ابتدایی ایران**، مجموعه مقالات سمپوزیوم نقش آموزش ابتدایی و جایگاه مطلوب آن در جامعه، اصفهان، ۱۳۷۴.
۲۳. موسوی گرماردی، افسانه. **مدرسه دارالفنون**. به همت انجمن ترویج علم ایران، سازمان میراث فرهنگی کشور، خرداد ۱۳۸۲.
۲۴. هاشمیان، احمد (ایرج). **تحولات فرهنگی ایران در دوره قاجاریه و مدرسه دارالفنون تهران**. مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب، ۱۳۷۹.
۲۵. هدایت (مخبرالسلطنه)، مهدیقلی. **خطرات و خطرات**، انتشارات زوار، ۱۳۵۷.
۲۶. یغمایی، اقبال. **مدرسه دارالفنون تهران**، انتشارات سروا، ۱۳۷۶.

* منابع اینترنتی

<http://www.jazirehdanesh.com>
<http://www.farhangsara.com>

زبان مهم ترین عنصر فرهنگ

فریده نورمحمدی

است. یکی دیگر تعریف می‌کند که دختر دوستم از وقتی به کلاس زبان می‌رود از پدرش درخواست خرید یک سگ کرده تا در خانه نگاه‌داری کند. دیگری از آسیب‌های روابط اجتماعی گسترده دختران و پسران که در این کتاب‌ها ترویج می‌شود، سخن به میان آورد و ... در این مجال بر آن شدیم تا نقدی بزنیم به آنچه که بین اصحاب تعلیم و تربیت و رسانه‌ها بیان می‌شود.

کلیدواژه‌ها: زبان، فرهنگ، هنجارهای فرهنگی

«در کلاس‌های درس قواعد و هنجارهای فرهنگی اجتماعی حاکم بر زبان کنار گذاشته می‌شود و صرفاً قواعد گرامری و واژگان و احوالاً تلفظی خاص تدریس می‌گردد» (افخمی ۱۳۷۹) هر زبانی نمایشگر حوزه مشخصی از تجربه‌هاست و مسائل و پدیده‌ها را به شکلی اختصاصی تفسیر می‌کند. بنابراین، ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های اجتماعی در برابر پدیده‌ها به مدد زبان شکل می‌گیرند و تثبیت می‌شوند. زبان به‌عنوان مهم‌ترین عنصر هویتی و مغز و اندیشه فرهنگ انسانی دارای بار معنایی فراوانی است که با آموختن آن، این بار معنایی به یادگیرنده منتقل می‌شود. چنانچه یادگیرنده این معانی را قبلاً دریافت کرده باشد، معانی بر هم منطبق می‌شوند و اگر تفاوت‌هایی در راستای هم داشته باشند همدیگر را کامل می‌کنند. در صورتی که فرد نسبت به موضوعی خالی‌الذهن باشد این معانی فرهنگی به مفاهیم ذهنی‌اش اضافه می‌شود و سپس او به ارزش‌گذاری این مفاهیم می‌پردازد. در صورتی که ارزش‌های فرهنگ جامعه برای فرد درونی شده باشد فرهنگ خودی برایش معیار می‌شود. این چیزی است که نگارنده از آن به‌عنوان «فرهنگ خودمعیار» یاد می‌کند. با فعال بودن فرهنگ خودمعیار در نظام ارزشی افراد، آن‌ها همه‌چیز را براساس ارزش‌های بنیادی پذیرفته شده خود ارزیابی می‌کنند. اما اگر ارزش‌های فرهنگی خود را نپذیرفته باشند فضای خالی ذهنشان زمینه پذیرش ارزش‌گذاری‌های جدید را به آن‌ها می‌دهد. پویایی یک فرهنگ و بودن فضاهایی برای پذیرش عناصر فرهنگی جدید و بومی‌سازی آن، براساس هنجارهای بنیادی خود این فرصت را به زبان‌آموز می‌دهد تا به حذف مفاهیم فرهنگی خود نپردازد و

نویسنده این مقاله موضوع کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی مورد استفاده در آموزشگاه‌های کشور را به بحث گذاشته است. او از این منظر به موضوع می‌نگرد که تغییر تصاویر این کتاب‌ها بدون تغییر متن و به عبارتی تغییرات سطحی و ظاهری در کتاب‌ها چه آثاری می‌تواند به جا بگذارد.

دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، در ارزیابی این کتاب‌ها نسبت به آسیب‌های فرهنگی، چه در متن و چه در تصویر حساسیت دارد و آن را در تأیید یک کتاب دخالت می‌دهد. بنابراین پیداست که با احترام به نویسنده مقاله، نمی‌تواند این موضوع را به طور کلی تأیید کند. اما انتشار مقاله و تضارب آرا می‌تواند به روشن شدن ابعاد موضوع یاری رساند. نشریه جوانه از دیدگاه‌های متفاوت خوانندگان محترم در این موضوع استقبال می‌کند.

اشاره

تغییر تصاویر بعضی از کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی بدون تغییر در مفاهیم آن و انتقادهای غیرکارشناسانه بعضی از رسانه‌ها به این اقدام، ما را بر آن داشت تا در این حوزه ورود کنیم. ما سبب فرهنگ را به‌مثابه بریدن و چسباندن تلقی نمی‌کنیم، بلکه آن را هویتی پیوسته و پویا می‌دانیم و عنصر پویایی را، به‌روز بودن و همگامی آن با نیازهای انسان تلقی می‌کنیم. در این نگاه اهالی فرهنگ را افرادی فهیم، کنجکاو و انتخاب‌گر می‌دانیم که هر چیزی را نمی‌توان به آن‌ها دیکته کرد، بلکه هر آنچه که به مرحله عمل می‌رسد از مجرای ظریف و پنهان به آن‌ها، به‌عنوان مخاطب، انتقال داده می‌شود.

می‌رود از سینه‌ها در سینه‌ها

از ره پنهان صلاح و کینه‌ها
(مثنوی معنوی، دفتر دوم)

هر از گاهی کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی در آموزشگاه‌ها موضوع گفت‌گویی افراد قرار می‌گیرد. یکی عنوان می‌کند خیلی خوب است که بعضی از تصاویر بی‌حجاب کتاب‌های آموزشگاهی اصلاح شود. دیگری می‌گوید واژه شراب به شیر تغییر پیدا کرده

هرآنچه را که دریافت می‌کند در میدان سیال و پویای فرهنگ هویتی خود مورد واکاوی قرار دهد و به‌غناهی فرهنگ خود بیفزاید. فرهنگ نیز بنا به پویایی خود، مانند هر پدیده انسانی دیگر، در مسیر رشد خود بعضی از مفاهیم را بارور می‌کند و بعضی از عناصر ضعیف را جا می‌گذارد تا در گذار زمان حذف شود و در عین حال، مفاهیم فرهنگی جدیدی را، که آموزش زبان یکی از راه‌های آشنایی با آن‌هاست می‌پذیرد. گاه برای ما عادت می‌شود که، برای ضبط و ربط امور، به ظاهر بیشتر بها بدهیم. و آن‌گاه ادعا کنیم که: گل در بر و می در کف و معشوق به کام است. (حافظ) شکل‌گیری عناصر فرهنگی و توسعه آن ریشه در مسائل مختلف از جمله پیش‌نیازهای فرهنگ، نیاز روز، جغرافیا، تاریخ یک ملت و سایر عناصر فرهنگی دارد. لذا نمی‌توان با دست‌کاری عناصر ظاهری فرهنگ از توسعه آن جلوگیری کرد یا در زمینه پس‌زدن فرهنگی دیگر اقدام نمود. شاید به جرئت بتوان گفت ریشه‌دارترین اندیشه‌های هر ملت زیرساخت فرهنگ آن‌هاست و نه تنها به‌راحتی بلکه شاید هرگز قابل دستکاری نباشد. و اگر چنین چیز ناممکنی صورت گیرد به‌نظر می‌رسد نوعی تعرض و دست‌اندازی به فرهنگ دیگران محسوب شود.

تصاویر کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی گویای قسمتی از فرهنگ اهل آن زبان است. به‌نظر می‌رسد تغییر تصاویر کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی، دانش‌آموزان را در شناسایی فرهنگ آن دست‌اندازی به فرهنگ دیگران محسوب شود.

تصاویر کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی گویای قسمتی از فرهنگ اهل آن زبان است. به‌نظر می‌رسد تغییر تصاویر کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی، دانش‌آموزان را در شناسایی فرهنگ آن

حاشیه این نشست از آن به‌عنوان دستاورد یا پیامد آموزش زبان خارجی یاد می‌کردند؛ مانند میل به داشتن سگ خانگی در بین نوجوانان شرکت‌کننده در این کلاس‌ها. آنچه در اینجا باید به آن بپردازیم این است که: «در هنگامی که مفاهیم کتاب آموزشی بار فرهنگ ملت خود را یدک می‌کشد شاید تغییر در ظاهر آن در تشدید تعرض فرهنگ خودی تأثیرگذار باشد.» مثلاً در یک متن از کتاب interchange به داشتن partner، یعنی رفیق و دوست، اشاره می‌کند. حال اگر

ظاهر دختران آن کتاب با پوشش مرسوم در فرهنگ و هنجار اجتماعی جامعه ما هماهنگ باشد، شاید به‌طور تلویحی و پنهانی این باور را انتقال دهد که هم می‌شود پوشش داشت و هم می‌شود

به‌نظر می‌رسد تغییر

تصاویر کتاب‌های

آموزشی زبان انگلیسی،

دانش‌آموزان را در

شناسایی فرهنگ آن زبان

دچار تعرض در شناخت

واقعیت‌های این فرهنگ

می‌کند

partner انتخاب کرد. راه دیگر این است که مفهوم را هم عوض کنیم. آن وقت در انتقال صحیح فرهنگ در قالب واقعیت‌های موجود در آن فرهنگ موفق نبوده‌ایم. چون زبان، اندیشه و تجربه‌ها و خواسته‌های بشر است و به تعبیر حضرت علی (ع)، آدمی در زیر زبانش پنهان است. (نهج البلاغه حکمت ۳۸۴)

شخصیت فردی آدمی در زیر زبان خودش و شخصیت ملی‌اش نیز در مفاهیم همین زبان پنهان است.

آدمی مخفی است در زیر زبان

این زبان پرده است بر درگاه جهان چون که بادی پرده را بالا کشید
سرّ صحن خانه شد بر ما پدید
کندر آن خانه گهر یا گندم است

گنج زر یا جمله مار و کژدم است...»
(مثنوی معنوی، دفتر دوم)

البته پر واضح است که تغییر در مفاهیم زبان در حیطه اختیارات صاحبان فرهنگ است. حال اگر کلا از این مباحث صرف نظر کنیم و خودمان منابع را متناسب با فرهنگ خود تولید کنیم، در تولید کتاب‌های آموزشی زبان نه تنها با همان تعارض که به آن اشاره شد مواجه خواهیم بود، بلکه دسترسی به منابع اصلی original و دست اول علمی نیز برای ما مقدور نخواهد بود. بدون تردید آموزش زبان یکی از عوامل مهم انتقال مفاهیم فرهنگی است. اگر فرهنگی برخوردار از زبان جهانی، و به عنوان یک مرجع علمی، به اقتضای نیازهای تمدنی

خود را به روز کند، به طور طبیعی این انتقال مفاهیم با یادگیری آن زبان نافذتر و ارزش گذاری آن نیز سریع تر خواهد بود، ضمن اینکه محرومیت از یادگیری آن هم خسارات غیرقابل جبرانی را نیز بر جای خواهد گذاشت.

اکنون این واقعیت مطرح می‌شود که یک فرهنگ را نه می‌توان دستکاری کرد و نه می‌توان نسبت به آن بی تفاوت بود یا از پیشرفت‌های آن غافل بود. آنچه ضروری به نظر می‌رسد تکیه بر فرهنگ خودی در تربیت بچه‌ها و عمق بخشیدن به الگوهای هویتی در تاروپود اندیشه دانش‌آموزان است و این هم حاصل نمی‌شود مگر با زبان آموزشی فرهنگ ملی و بومی خودی

آنچه ضروری به نظر می‌رسد تکیه بر فرهنگ خودی در تربیت بچه‌ها و عمق بخشیدن به الگوهای هویتی در تاروپود اندیشه دانش‌آموزان است و این هم حاصل نمی‌شود مگر با زبان آموزشی فرهنگ ملی و بومی خودی در سال‌های اولیه شکل‌گیری تربیت

در سال‌های اولیه شکل‌گیری تربیت و آشکار کردن گنج پنهان زبان فرهنگ ایرانی برای فرزندان این مرزوبوم، تا در قالب زبان فرهنگ، روح معنایی و فرهنگی یک ملت به فرزندان آن منتقل شود و آنچنان دانش‌آموزان از درون قوی شوند که هر عنصر فرهنگی ناآشنا با هنجارهای اجتماعی خود را پس بزنند تا از قِبَل آن دانش و بینشی حاصل شود که به غنا و قدرت فرهنگ بومی کمک کند. آموزش هر زبانی در قالب فرهنگ آن زبان قابل قبول است. تنها در این صورت است که آموزش زبان خارجی نیز ابزاری برای ترویج فرهنگ خودی خواهد بود.

به‌طور خلاصه وقتی فرهنگ یک ملت در قالب زبان یاد گرفته می‌شود واقعیت‌های بی‌بدیل آن فرهنگ نیز در ذهن یادگیرنده منعکس می‌شود. این فرآیند برای بازشناسی فرهنگ بومی مهم به نظر می‌رسد. البته این موضوع در صورتی اتفاق می‌افتد که قبلاً زبان و روح فرهنگ خودی به‌طور عمیق درک شود. اینجاست که با آگاهی می‌توان در نزد خود، اندیشه زبان‌ها و فرهنگ‌ها را به بوته نقد گذاشت و بهترین آن‌ها را برگزید. پس باز هم به کتاب مثنوی معنوی که یکی از همان گنج‌های زبان فارسی است اقتدا می‌کنم:

آب کم جو تشنگی آور به دست

تا بجوشد آبت از بالا و پست

تا نزاید طفلک نازک گلو

کی روان گردد ز پستان شیر او
(مثنوی معنوی، دفتر سوم)

نتیجه اینکه ایجاد حس تعلق و نیاز درونی به اقیانوس عمیق و بی‌حد و مرز ادبیات فارسی که به زبان وحی نیز مزین است می‌تواند زلال اندیشه را آماده جوشش درونی برای آسمانی شدن آبشار فرهنگ کند.

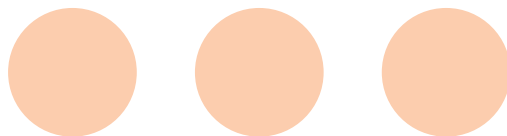
* پی‌نوشت

۱. کتاب آموزشی آموزشگاه‌های زبان خارجی

* منابع

۱. نهج البلاغه (حضرت علی (ع) حکمت شماره ۳۸۴)
۲. مثنوی (مولوی، دفتر سوم) مثنوی (مولوی، دفتر دوم)
۳. جامعه‌شناسی زبان و توانش‌های زبانی فراگیرندگان زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی
۴. افخمی، علی (۱۳۷۹) جامعه‌شناسی زبان و توانش‌های زبانی فراگیرندگان زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی مجله دانش‌سکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، مقاله ۳۰، دوره ۱۵۶، شماره ۰، زمستان ۱۳۷۹.
۵. غزلیات حافظ

6. <http://rasekhoon.net/articleshow>

فراخوان ارسال آثار

- فصل‌نامه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «رشد جوانه» از تمامی صاحب‌نظران، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان منابع آموزشی و اندیشمندان علاقه‌مند به مباحث تولید منابع آموزشی و تربیتی دعوت می‌کند نوشته‌های خود را در زمینه‌های موضوعی زیر، برای دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی ارسال دارند:
۱. مطالعات تطبیقی (شیوه‌های تولید مواد و رسانه‌های آموزشی جهان)
 ۲. کاربرد انواع فناوری اطلاعات و ارتباطات در تولید منابع آموزشی
 ۳. تبیین و به روز رسانی ویژگی‌ها، استانداردها و معیارهای منابع آموزشی و تربیتی
 ۴. معرفی توصیفی کتاب‌های آموزشی مناسب و برتر
 ۵. معرفی نشریات، منابع علمی و بانک اطلاعات کتاب‌های آموزشی داخل و خارج از کشور
 ۶. کالبد شکافی محصولات آموزشی موجود و نقد و بررسی آن‌ها
 ۷. نیازسنجی آموزشی و مخاطب‌شناسی
 ۸. ارائه یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تجربه‌ها در زمینه فرایند تولید منابع آموزشی مناسب
 ۹. معرفی دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و مؤسسه‌های انتشاراتی موفق
 ۱۰. تبیین روش‌های نوین خودیادگیری و خودارزشیابی
 ۱۱. مدیریت و مشارکت در تولید منابع آموزشی و تربیتی
 ۱۲. تبیین راهبردهای برنامه‌ریزی، تولید و ارزشیابی منابع آموزشی
 ۱۳. چشم‌انداز آینده تولیدات منابع آموزشی و ملزومات آن‌ها
 ۱۴. تبیین اصول، رویکردها و اهداف نوین حاکم بر تولید منابع آموزشی مناسب
 ۱۵. مباحث تحلیلی و کاربردی مربوط به کتاب، کتابخانه‌های آموزشی و کتاب‌خوانی دانش‌آموزان
 ۱۶. ترویج فرهنگ مطالعه، کتاب‌خوانی و دانش‌افزایی (موانع و راهکارها)
 ۱۷. آشنایی با مقررات و قوانین مرتبط با به کارگیری مواد و رسانه‌ها

راهنمای تهیه آثار

- نشریه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «رشد جوانه» با هدف اطلاع‌رسانی، اشاعه یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تبادل نظر و تجربه بین صاحب‌نظران در زمینه مباحث مربوط به فرایند تولید منابع آموزشی مناسب منتشر می‌شود تا از این طریق، پدیدآورندگان در راستای تحقق هدف‌های آموزش و پرورش، به صورت مستمر و پویا بر غنای دانش و تجربه حرفه‌ای خود بیفزایند و با به کارگیری بهینه ظرفیت‌های موجود، کیفیت تولید منابع آموزشی را ارتقا بخشند.
- از استادان، صاحب‌نظران و اندیشمندان محترم عرصه منابع آموزشی و تربیتی که به منظور همراهی با این فصل‌نامه، نوشته‌های خود را برای انتشار در «رشد جوانه» ارسال می‌دارند، تقاضا می‌شود در حد امکان نکات زیر را رعایت فرمایند:
- حجم مطالب از ۶ صفحه تایپ شده و ۱۱ صفحه دست‌نوشته تجاوز نکند.
 - نوشته حاوی مقدمه‌ای کوتاه، سابقه موضوع، نتیجه و جمع‌بندی موضوع باشد.
 - نسخه اصلی نوشته ارسال شود.
 - نوشته ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشد و متن اصلی همراه آن ارسال شود. چنانچه نوشته را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید فرمایید.
 - نوشته در مجله یا نشریه دیگری به چاپ نرسیده باشد.
 - محل قرار دادن جدول‌ها، نمودارها، سوتیترها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود.
 - «رشد جوانه» در رد، قبول، ویرایش و تلخیص آثار رسیده آزاد و از بازگرداندن آن‌ها نیز معذور است.
 - آرای مندرج در «رشد جوانه» ضرورتاً مبین رأی و نظر «دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.
 - اطلاعات منابع مورد استفاده برای تدوین اثر، به ترتیب زیر تنظیم شود:
 - نام نویسنده، نام اثر، نام مترجم (اگر ترجمه باشد)، نام مجله یا نشریه، شماره مجله، سال نشر، شماره صفحه.
 - نوشته را به ضمیمه نام و نام خانوادگی نگارنده یا مترجم، درجه علمی یا سمت، نشانی محل کار یا سکونت و شماره تلفن، به نشانی زیر ارسال کنید:
- تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی. صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱، فصل‌نامه «رشد جوانه»
- نشانی پیام نگار (Email) فصل‌نامه جوانه: javaneh@roshdmag.ir

دبیرخانه سامان دهه منابع آموزش و تربیت

<http://samanketab.roshdmag.ir>

سازمان پژوهش و برنامه ریزی
آموزشی
۳۹

حضور در بیست و هشمتین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

